

Langs de zijlijn of buitenspel?

Representatie van partners van
voetballers in de Vlaamse sportpers
van 1978 tot 1997 en hun ervaringen

Maarten Drossart

Masterproef aangeboden binnen de opleiding
master in de geschiedenis

Promotor: prof. dr. Magaly Rodríguez García

Academiejaar 2023-2024

186 477 tekens

Ik verklaar me akkoord met de code of conduct van de faculteit Letteren voor geloofwaardig auteurschap.

Samenvatting

Voetballers zijn al decennialang gemediatiseerde figuren, die aandacht krijgen via verschillende media. Met name sinds het begin van de 21ste eeuw zorgde dit ook voor een toename in aandacht voor hun respectievelijke partners, de zogenaamde *WAGs*, *Wives and Girlfriends*. Dit onderzoek tracht een bijdrage te leveren rond de representatie van vrouwen van voetballers in de media in de periode vóór de toegenomen aandacht rond hun figuur, specifiek van 1978 tot 1997. Daarnaast gaat dit onderzoek ook dieper in op de ervaringen van vrouwen getrouwd met een profvoetballer op het einde van de 20ste en het begin van de 21ste eeuw. Dit onderzoek bevindt zich door de focus op een marginale groep binnen de sportwereld op de kruising tussen sport- gender- en subalterne geschiedenis.

Dit onderzoek voerde een kwalitatief personderzoek uit op artikels uit Vlaamse sport- en voetbalmagazines zoals *Sport '80*, *Sport '90* en *Voetbalmagazine* over een periode van 1978 tot 1997. Samen met artikels uit januari-edities van *Het Laatste Nieuws*, over een periode van 16 jaar (1980-1995), vormden deze het bronnencorpus. In de verschillende artikels kwamen de partners van voetballers via woord of beeld aan bod. Aan de hand hiervan kwamen verschillende vormen van representatie naar voren, met een sterke nadruk op traditionele vrouwelijke rollen als huismoeder of opvoedster van de kinderen. Daarnaast kwamen verschillende stereotypen naar boven die focusten op de zorgzaamheid van de vrouwen, de steun die ze boden of een focus op hun uiterlijk en vertoon. Verder waren er ook artikels die dieper ingingen op de partners zelf en dusdanig non-stereotiepe representaties vormden, wat vernieuwend was in vergelijking met gelijkaardig onderzoek.

De vrouwen die dit onderzoek interviewde bespraken zowel hun privéleven, hun omgang met de media als hun positie en rol binnen de voetbalwereld. Hierbij gaven de vrouwen wat betreft hun privéleven aan dat zij verantwoordelijk waren voor zowel het huishouden als de zorg over de kinderen, mede door de carrières van hun echtgenoten. Zij waren zich bewust van hun persoonlijke opofferingen en rationaliseerden deze vanuit andere positieve neveneffecten verbonden aan een voetbalcarrière, zoals de mogelijkheid tot verschillende mooie reizen. Dit kwam grotendeels overeen met ander onderzoek naar sporthuwelijken. Wat betreft media-aandacht, gaven de vrouwen aan hier geen belang aan te hechten, en hadden zij tevens het gevoel dat deze tijdens de spelerscarrières van hun echtgenoten tot op zekere hoogte voor hen beperkt was. Wat betreft hun positie binnen de voetbalwereld waren de vrouwen zich bewust van hun marginale positie, wat zij niet negatief ervaarden. De voetbalwereld bood hen herinneringen waar ze zeer positief op terugkeken, zoals het verkrijgen van een nieuwe sociale kring. Al bij al hielden de vrouwen overwegend positieve herinneringen over aan de actieve spelerscarrières van hun echtgenoten.

Abstract

Football players have been media personalities for many decades that circulate through various media. Especially since the beginning of the 21st century, this has led to an increase in attention over their respective others, so-called *WAGs*, *Wives and Girlfriends*. This research attempts to add a contribution to the representation of wives of football players in the media in a time period before the increase in attention around their appearances, specifically between 1978 until 1997. Besides that, this research also dives deeper into the experiences of women married to a professional football player at the end of the 20th and the beginning of the 21st century. This research, by focussing on a marginalized group of people within the world of sport, is at the intersection between history of sports, gender and subaltern history.

This research carried out a qualitative research of press on articles out of Flemish sports- and football magazines such as *Sport '80*, *Sport '90* and *Voetbalmagazine* over a period of 20 years, between 1978 and 1997. Together with newspaper articles out of January editions of the Flemish newspaper *Het Laatste Nieuws*, over a period of 16 years (1980-1995), they made up the sources used for this research. In the various articles the girlfriends and wives of football players appeared through either written or visual representations. On the basis of these articles different forms of representation stood out, with a strong emphasis on traditionally female roles such as housewife or caretaker of the children. In addition to that emerged various stereotypes that focused on the caretaking skills of women, the support they offered or emphasised their appearance and looks. There were also articles that delved deeper into the partners themselves, thus forming non-stereotypical representations, which was innovatory compared to similar research.

The women interviewed for this research discussed both their private lives, their attitude towards the media and their role within the world of football. As to their private lives, the women indicated that they were responsible for both the household and the care for the children, because of the careers made by their husbands. They were aware of their personal sacrifices and rationalised these through various positive side-effects connected to the football careers of their husbands, such as the opportunity to travel along with their husbands. This accorded mainly with other research conducted around sporting marriages. The women stated no interest in media attention surrounding their persona and they also stated that this was relatively absent during the playing careers of their husbands. As regards to their position within the world of football, the women did realize their position on the margins, which they did not mind. The world of football offered them memories which they very fondly looked back upon, such as gaining a new social circle. All in all the women kept predominantly positive memories about the active playing careers of their husbands.

Dankwoord

Met het afronden van deze masterthesis komt ook het einde van mijn opleiding tot master in de geschiedenis in zicht. Na vier jaar kan ik zeggen dat ik meer weet en kan dan vier jaar geleden. Het vermogen kritisch te denken, problemen vanuit verschillende standpunten te bekijken en altijd op zoek te gaan naar nuance, zijn vaardigheden die ik mede aan deze opleiding te danken heb. Ik ben er van overtuigd dat deze vaardigheden de rest van mijn leven van pas zullen komen, waar ik ook terechtkom.

Dat deze masterproef over sport gaat hoeft voor mensen die mij wat kennen geen verrassing te zijn. Van jongs af aan ben ik erdoor gepassioneerd, bedankt daarvoor papa en mama, en ik heb het zelf ook altijd uitgeoefend. Erover te mogen schrijven, en dan nog over mijn favoriete sport voetbal, voelde aan als een kans die ik niet wilde laten glippen.

Deze masterproef kon natuurlijk niet tot stand komen zonder de hulp van heel wat mensen. Allereerst zou ik mijn familie willen bedanken voor de onvoorwaardelijke steun die ik altijd van hen heb genoten, en de juiste raad en hulp wanneer ik hier nood aan had. Zonder hen was het allemaal niet gelukt. Mijn ouders voor hun minutieuze naleeswerk, en al wat zij daarbuiten hebben betekend voor mij de afgelopen jaren, net als de rest van mijn familie. Daarnaast wil ik ook mijn vrienden bedanken, die zorgden voor welgekomen afleiding en hun interesse lieten blijken in dit onderwerp, wat mij extra motivatie gaf dit tot een goed einde te brengen. Voor motivatie en passie kon ik daarbuiten ook altijd terecht bij mijn promotor, Professor Doctor Magaly Rodríguez García, die mij nieuwe invalshoeken, suggesties en tips gaf wanneer ik hier nood aan had en mij steeds verzekerde dat de respondenten wel in orde zouden komen. Ook zij, de respondenten, verdienen alle zes mijn dank. Voor het fijne gesprek dat ik met hun heb gehad en de verfrissende manieren waarop ze mij lieten kijken naar een wereld die van buitenaf bepaalde vooroordelen met zich meedraagt. Ten slotte wil ik ook nog Evi van het Sportimonium te Hofstade en Sabine van het extern magazijn te Haasrode bedanken, voor hun hulp bij mijn bronnenonderzoek.

Deze masterproef heeft mij van september tot juni weten boeien en gaf mij de kans mij te verdiepen in dit onderwerp. Ik hoop dan ook dat deze thesis de lezer weet te boeien, en ik wens hem, haar of hun alvast veel leesplezier.

Inhoud

Samenvatting	
Abstract	
Dankwoord	
Inleiding	6
Hoofdstuk I: Partners van voetballers in de geschreven sportpers: De eerste plaats op de achtergrond?	14
1.1 Moeder aan de haard	18
1.2 Ondersteunende cheerleader	29
1.3 Geseksualiseerde veroveringsvrouw	38
1.4 Geëmancipeerde vrouw	43
1.5 Indringer	49
1.6 Resultaten	53
Hoofdstuk 2: Ervaringen van vrouwen van voetbalspelers: subaltern perspectief in een sportieve mannenwereld.....	55
2.1 Privéleven en huishoudelijkheid: Kapitein van het familiale schip.....	57
2.2 Omgang met de media: Noodzakelijk kwaad in een medialuw tijdperk.....	66
2.3 Vrouwen in de voetbalwereld: Verenigd door de bal	77
2.4 Resultaten	86
Conclusie	87
Bibliografie.....	91
Bronnen	91
Afbeeldingenlijst.....	92
Werken	93

Inleiding

“Een voetballersvrouw weet na weinige ‘(sic)’ tijd precies hoe ze zich moet aanpassen.”¹

Deze masterproef kon met verschillende quotes van spelersvrouwen openen, maar geen enkele is zo tekenend voor dit onderzoek als de manier waarop wijlen Arlette Van Himst, vrouw van Paul, de *Sport70* special *Voetbalidolen Intiem* opende. Want ze geeft op simpele wijze weer wat de toenmalige algemene opinie, dus ook die van vrouwen van voetballers zelf, was over de rol die zij vervulden. Een aanhangsel waarover de voetballer beschikte, één dat zichzelf schikte naar de noden van haar sportende partner of echtgenoot. Maar hoe komen vrouwelijke partners van voetballers, en sporters in het algemeen, aan dit imago? Waarom spreken we de dag van vandaag van zogenaamde *WAGs*, *Wives And Girlfriends*?

De oorsprong van de term *WAGs* achterhalen is niet eenvoudig, maar wat wel als een paal boven water staat, is het moment waarop met name de Britse pers deze term populariseerde. Het Wereldkampioenschap 2006 in Duitsland bleek een kantelpunt voor de belangstelling in spelersvrouwen.² Het verblijf van de Britse spelersvrouwen in Baden-Baden, bekend als kuuroord, leidde tot uitgebreide media-aandacht in *tabloids* zoals *The Sun* en *The Daily Mirror*. Hierbij ging de aandacht voornamelijk naar de feestavonden en *shopping sprees* van onder meer Victoria Beckham, Cheryl Tweedy en Coleen Mcloughlin. Deze hadden volgens de media een negatieve invloed op de sportieve resultaten van *The Three Lions*.³ De pers beschuldigde de vrouwen ervan voor te veel afleiding te zorgen in de masculiene omgeving van het wereldkampioenschap.⁴ Hiermee bedreigden zij de hegemoniale mannelijkheid van de sportwereld die zich herbevestigd zag door de bestaande opvattingen binnen de sport. De populaire sociobioloog Desmond Morris beschreef in 1981, ruim twee decennia voor het beruchte wereldkampioenschap, in

¹ Arlette Neckebroeck en Paul Van Himst, ‘Vanwege Arlette en Paul Van Himst’, *Sport70 Supermagazine: Voetbalidolen Intiem*, 21 februari 1979, 3.

² Jennifer Bullen, *Media Representations of Footballers’ Wives: A Wag’s Life* (New York: Palgrave Macmillan, 2014), 1.

³ De bijnaam voor de mannelijke Engelse voetbalploeg

⁴ John Vincent, Edward Kian, en Paul M. Pedersen, ‘Flying the flag: gender and national identity in English newspapers during the 2006 World Cup’, *Soccer & Society* 12, nr. 5 (2011): 622.

zijn boek *The Soccer Tribe*, hoe de spelersvrouw zich het best gedroeg: “Typically, she is gentle but lively, pretty and often beautiful, feminine, domesticated and genuinely admires her man as much as she loves him.”⁵

Iemand die deze bestaande hegemonie al dan niet bewust trachtte te doorbreken, was Victoria Beckham. Geboren als Victoria Adams en faam verworven onder haar artiestennaam *Posh Spice*, behaalde ze successen met de Britse popgroep *Spice Girls*. Op het moment dat zij en David Beckham elkaar leerden kennen, was Victoria Adams bekender dan haar latere echtgenoot.⁶ De zangeres oversteeg het succes van Manchester United’s rugnummer 7 en bleek daarmee de tot dan toe gangbare dominantie van de profvoetballer ten opzichte van zijn partner te doorbreken. Dit leidde al snel tot een uitgesproken negatieve houding van de Britse pers ten opzichte van Victoria, specifiek op momenten dat David Beckham het sportief moeilijker had.⁷ Dit bleek in 2023 nogmaals duidelijk in de documentaire *Beckham* waarin Victoria zelf haar verhaal deed.⁸ Victoria Beckham is wereldwijd misschien wel de bekendste WAG en vormt daarmee het prototype, maar in dit onderzoek geldt ze eerder als een eind- dan wel een beginpunt. De focus in deze masterproef ligt op de twee decennia voor de opkomst van *Posh Spice*. Hoe komt het dat in de jaren 1980 en 1990, tegen het einde van de tweede feministische golf, in de voetbalwereld en bij uitbreiding de sportwereld, denkbeelden zoals beschreven door Morris en Arlette Van Himst overheersend waren?

Dit valt mede te verklaren door de tijdslijn die onderzoek naar sport tot dusver heeft gevolgd. Tot de jaren 1960 was er van onderzoek naar vrouwen binnen de sportwereld, in welke hoedanigheid dan ook, nog geen sprake.⁹ Nadat dit veranderde en vrouwelijke sporters onderwerp werden van academisch onderzoek, kwamen via verschillende theorieën de posities van de vrouw in de sportwereld naar boven. Allereerst ontstond er

⁵ Desmond Morris, *The Soccer Tribe* (Londen: Cape, 1981), 182.

⁶ Vincent, Kian, en Pedersen, ‘Flying the flag’, 624.

⁷ Roger Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’: The (Re)Presentation of (Emphasised) Femininity in English “Tabloid” Newspaper Coverage of Euro 2016’, *International Review for the Sociology of Sport* 54, nr. 7 (2019): 875

⁸ *Beckham* (Netflix, 2023); Tom Naegels, ‘David Beckham was maar een kapsel’, *De Standaard*, 14 oktober 2023.

⁹ Susan J. Bandy, ‘Gender and the “cultural turn” in the study of sport and physical cultures’, *Sport in Society* 19, nr. 5 (2016): 726.

een problematisering van de tot dan toe gangbare binaire onderverdeling van man en vrouw binnen de sportwereld. Door de introductie van het begrip gender, gezien als een socio-cultureel proces beïnvloed door onderlinge relaties, bemerkten sociologen dat sport diende tot het in stand houden van zij die macht hebben binnen de samenleving.¹⁰ Deze definitie, die nauw verwant is aan de manier waarop Antonio Gramsci over sociale klassen dacht, werkte onder meer de Australische sociologe Raewyn Connell uit in haar publicaties omtrent gender.

In haar boek *Masculinities* herdefinieert de auteur de relatiehegemonie tussen sociale klassen van Gramsci. Zo concludeert Connell dat de meest geïdealiseerde vorm van mannelijkheid die is van mannelijkheid op basis van hegemonie.¹¹ Hegemoniale mannelijkheid komt daarbij naar voren als de vorm van mannelijkheid die het sterkst de sociale dominantie van mannen ten opzichte van vrouwen weergeeft. Dit komt mede door wijdverspreide culturele acceptatie van deze dominante positie.¹² Het sportleven, en bij uitbreiding het sporthuwelijk, is een omgeving waarin deze hegemonie sterk aanwezig is door de focus op competitie en hiërarchie binnen competitieve sporten.¹³ Bij sociologisch onderzoek van sporttakken komt het patriarchale karakter van de sportwereld sterk naar voren, waarbij academici de rol van de partner vaak als ondersteunend en behelpend omschrijven. Dat de sportwereld op het einde van de 20ste eeuw nog zo conservatief was, valt te verklaren vanuit de constante herbevestiging van de bestaande ongelijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen, zo stellen Jim McKay, Michael Messner en Don Sabo vast in *Masculinities, Gender Relations, and Sport*.¹⁴ Verder onderzoek binnen dit thema is er van M. Ann Hall, die de verhoudingen tussen vrouwen en mannen vanuit de concepten van vrouwelijkheid en mannelijkheid benadert. Hierbij stelt zij dat deze

¹⁰ Bandy, 'Gender and the "cultural turn"', 728.

¹¹ Raewyn W. Connell, *Masculinities* (Cambridge: Polity Press, 2005).

¹² Raewyn Connell, 'An Iron Man: The Body and Some Contradictions of Hegemonic Masculinity', in *Sociological Perspectives on Sport* (Routledge, 2015), 94.

¹³ Vincent, Kian, en Pedersen, 'Flying the flag', 615.

¹⁴ Jim McKay, Michael A. Messner, en Donald Sabo, *Masculinities, Gender Relations, and Sport* (New York: SAGE, 2000), 2.

concepten op zichzelf al patriarchaal zijn en onderdeel uitmaken van de onderdrukking van de vrouw in de samenleving.¹⁵

Over de specifieke portrettering van spelersvrouwen in de media zijn er een aantal werken met een focus op de Britse voetbalwereld. Het werk van Ben Clayton en John Harris geeft een inzicht in de wijze hoe de Engelse pers partners van bekende Britse voetballers afbeeldt.¹⁶ Hierbij onderscheiden zij twee categorieën voor de onderverdeling van partners, zij het op basis van een subjectieve weergave door de Britse pers. ‘The pin-up wife’ categoriseren Clayton en Harris als volgt: “slim, attractive and with tanned complexion, complementing their ‘natural’ femininity with glamorous and often skimpy outfits.”¹⁷ Roger Domeneghetti verfijnde deze definitie later nog tot ‘the sexualized pin-up wife’, hierna vertaald als geseksualiseerde veroveringsvrouw, om de nadruk te leggen op de seksualisering en objectivering die verscheidene media hanteren bij representaties van voetbalpartners.¹⁸

De tweede categorie betreft die van ‘the devoted and supportive wife’. Hier gaat het om partners die, wanneer ze in de spotlight verschijnen, voornamelijk een ondersteunende en aanmoedigende rol lijken te vervullen.¹⁹ Deze rol komt vaker terug als zeer belangrijk voor de sportende echtgenoot binnen onderzoek naar sporthuwelijken.²⁰ Domeneghetti deelt deze categorie in zijn eigen onderzoek op in enerzijds ‘the supportive cheerleader’, of ondersteunende cheerleader.²¹ Bij deze specifieke afbeelding van sportpartners staat een mix van zowel het seks- of sensuele als het ondersteunende element centraal in hun mediarepresentatie. Anderzijds onderscheidt Domeneghetti als onderverdeling van de

¹⁵ M. Ann Hall, ‘The Discourse of Gender and Sport: From Fertility to Feminism’, in *Gender and Sport: A Reader* (New York: Routledge, 2001), 8.

¹⁶ Ben Clayton en John Harris, ‘Footballers’ wives: the role of the soccer player’s partner in the construction of idealized masculinity’, *Soccer & Society* 5, nr. 3 (2004): 318.

¹⁷ Clayton en Harris, ‘Footballers’ wives’: 323.

¹⁸ Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’”, 879-80; Bullen, *Media Representations of Footballers’ Wives*, 24.

¹⁹ Clayton en Harris, ‘Footballers’ wives’, 327.

²⁰ George Gmelch en Patricia Mary San Antonio, ‘Baseball Wives: Gender and the Work of Baseball’, *Journal of Contemporary Ethnography* 30, nr. 3 (2001): 343; Steven M. Ortiz, ‘Using Power: An Exploration of Control Work in the Sport Marriage’, *Sociological Perspectives* 49, nr. 4 (2006): 534.

²¹ Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’”, 881.

‘devoted and supportive wife’ ook ‘the domesticated mother figure’, hierna vertaald als de moeder aan de haard, die later aan bod komt.²²

John Vincent, Edward Kian en Paul Pedersen vullen in hun werk ‘Flying the flag: gender and national identity in English newspapers during the 2006 World Cup’ het reeds opgebouwde model van Clayton en Harris verder aan, maar hanteren een licht verschillende aanpak. Door hun focus op de verslaggeving van de periode juni-juli 2006, tijdens het wereldkampioenschap in Duitsland, merken de auteurs een derde type van representatie op in de media. Naast de twee eerder vermelde categorieën voegen zij nog een derde toe, namelijk die van de ‘space invader’, vertaald als indringer, toe. Hierbij vormt de partner van de voetballer een verstoring voor de sportieve prestaties, hetgeen de Britse media weet aan de aanwezigheid van de spelersvrouwen na de uitschakeling in de kwartfinales tegen Portugal.²³

Het artikel van Domeneghetti werkt met vier categorieën, waarbij hij zelf de moeder aan de haard toevoegt. Deze categorie verschilt volgens de auteur in dergelijke mate met de eerdere categorisering wegens de afwezigheid van seksualisering van de partner.²⁴ De focus verschuift naar het profiel van de huisvrouw, met een specifieke focus voor de opvoeding van de kinderen.²⁵ Dat de zorg voor kinderen voornamelijk op de schouders van spelersvrouwen terechtkomt, is een bevinding die meerdere onderzoeken rond sporthuwelijken niet lijken tegen te spreken.²⁶ Domeneghetti werkt op dezelfde wijze als Vincent, Kian en Pedersen, door te focussen op een intensieve periode van berichtgeving rond het Engelse nationale elftal tijdens het Europees Kampioenschap 2016. De auteur verschilt echter ten opzichte van zijn voorgangers door zijn aandacht volledig te leggen op de partners van de spelers.

Dit onderzoek gaat daarnaast ook na of er binnen de berichtgeving van de Vlaamse sportpers sprake is van een vijfde categorie, de zogenoemde *geëmancipeerde vrouw*. In het

²² Domeneghetti, “On Me Bed, Son”, 882-83.

²³ Vincent, Kian, en Pedersen, ‘Flying the flag’, 625.

²⁴ Domeneghetti, “On Me Bed, Son”, 882.

²⁵ Ibid., 879.

²⁶ Martin Roderick, *The Work of Professional Football* (Taylor & Francis, 2006), 136; Shola M. Thompson, *Mother’s Taxi: Sport and Women’s Labor* (New York: State University of New York Press, 1999), 76.

geval van voldoende artikels waarbij de vrouw centraal staat of op een non-stereotiepe manier afgebeeld, zal dit onderzoek deze categorie introduceren. Was er in Vlaanderen al sprake van een doorbraak in de hegemoniale mannelijkheid binnen de sportwereld, die zo sterk en blijvend lijkt?²⁷

Daarnaast is het synthesewerk van wijlen Jennifer Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives: A Wag's Life*, tot op heden het meest uitgebreide overzicht van de representatie van partners van voetballers. In dit werk bekijkt Bullen de berichtgeving rond WAGs in verschillende media, maar in tegenstelling tot de eerder aangehaalde werken bekijkt de auteur de positie van de spelersvrouw vanuit het standpunt van de sociale klasse waartoe zij behoren.²⁸ Daarnaast behandelt zij ook het postfeministische perspectief van de spelersvrouw. In tegenstelling tot auteurs zoals Clayton en Harris haalt Bullen de paradoxale houding aan als een actieve keuze van de partner zelf.²⁹ Zij ziet de keuze tot domesticatie, dat ander mediaonderzoek toeschrijft aan stereotypering, als een mogelijkheid waarvoor de spelersvrouwen zelf kunnen kiezen.

Maar gaan de bevindingen van Angelsaksische academici ook op voor Vlaanderen? In welke mate bevestigde of ontcrachtte de Vlaamse geschreven pers dit beeld? Hoe ervaren partners van voormalige voetballers hun relatie en leven met een sportman? Hoe gingen zij om met de factor media binnen hun leven? Evolueerde de mediarepresentatie doorheen de tijd? Op al deze vragen tracht deze masterproef een antwoord te bieden onder de overkoepelende onderzoeksvraag: Hoe presenteerde de Vlaamse geschreven pers vrouwen van voetballers in de periode 1978-1997, en hoe ervaren partners het samenzijn met een voetballer?

Om deze vragen te beantwoorden maakt dit onderzoek voornamelijk gebruik van artikels uit zowel kranten als magazines, aangevuld door interviews met partners van voetballers. De aanvulling door middel van de interviews dient voornamelijk om een blik te richten op de eigen ervaringen van partners van voetballers. Deze methode is tot op heden nog niet op

²⁷ David Rowe, 'Big Defence: Sport and Hegemonic Masculinity', in *Gender, Sport and Leisure: Continuities and Challenges* (Aachen: Meyer & Meyer, 1997), 130.

²⁸ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 71.

²⁹ Ibid., 43.

een wetenschappelijke manier uitgevoerd voor voetballers en biedt daarom een verfrissende invalshoek aan sportgeschiedenis. Enkel Bram de Graaf bundelde de ervaringen van Nederlandse spelersvrouwen, zij het op een eerder journalistieke wijze.³⁰ Op de persbronnen past dit onderzoek de methode toe van “Critical Discourse Analysis”, aangevuld met een “Critical Visual Analysis”.³¹ Op deze manier worden de artikels onderverdeeld in categorieën gebaseerd op eerder onderzoek.³² De vier categorieën uit het werk van Roger Domeneghetti, namelijk ‘the sexualized pin-up, the supportive cheerleader, the domesticated mother figure en the space invader’, eventueel aangevuld met de geëmancipeerde vrouw, dienen hiervoor als basis.³³

Voor de artikels uit magazines werkte dit onderzoek met specials van *Sport '70* en exemplaren van *Sport '80*, *Sportmagazine*, *Sport80Magazine*, *Sport '90*, *Sportmagazine* en *Voetbalmagazine*. Deze laatste twee kwamen voort uit de splitsing van *Sport '90* waarna er een weekblad ontstond met de nadruk op voetbal, en een magazine dat andere sporten in de kijker zette en maandelijks verscheen. In de jaren tachtig haalden *Sport '80* en *Sportmagazine* lezersaantallen van respectievelijk 80.000 en 10.000 en na hun fusie in 1986 tot *Sport80Magazine* en de uiteindelijke omvorming tot *Sport'90*, bleef dit rond de 80.000.³⁴ Tevens waren deze twee magazines, en later één, de enige omnisporttijdschriften van Vlaanderen en zelfs België.³⁵ Het magazine biedt zo een omvattend beeld van de boodschappen die sport- en voetbalminnend Vlaanderen via verslaggeving over sport aangeboden kreeg.

Voor de krantenartikels doet dit onderzoek een beroep op artikels van *Het Laatste Nieuws*. De keuze voor deze krant is in wezen logisch, aangezien de krant één van de grootste

³⁰ Bram de Graaf, *Voetbalvrouwen* (Amsterdam: Ambo/Anthos, 2008).

³¹ Norman Fairclough, *Critical discourse analysis: the critical study of language* (London and New York: Longman, 1995), 26; Jonathan Schroeder, ‘Critical Visual Analysis’, in *Handbook Of Qualitative Research Methods In Marketing* (Northampton: Edward Elgar Publishing Limited, 2006), 303.

³² Clayton en Harris, ‘Footballers’ wives’; Vincent, Kian, en Pedersen, ‘Flying the flag’; Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’”.

³³ Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’”, 878.

³⁴ Christ’l Van Houtte, ‘De samensmelting van Sport 80 en Sportmagazine’ (Onuitgegeven masterproef, Provinciaal Hoger Instituut, 1989), 23.

³⁵ Van Houtte, ‘De Samensmelting van Sport 80 en Sportmagazine’, 44.

dagbladen was van Vlaanderen gedurende de periode van dit onderzoek.³⁶ Daarnaast organiseerde de krant ook de verkiezing van *De Gouden Schoen*, een prijs waar dezer dagen een heuse tv-show en bijbehorend evenement aan vasthangt. Voor 1991 was er echter nog geen sprake van een uitzending op televisie, waardoor de berichtgeving over *De Gouden Schoen* vanuit de geschreven pers kwam.

Wat betreft de mondelinge bronnen zal dit onderzoek gebruik maken van zes transcripties van audio-opnames met respondenten. In het verwerkings- en analyseproces van de interviews maakt dit onderzoek gebruik van het ‘evidential model’ zoals beschreven door Lynn Abrams. De gesprekken functioneren als bronnen die de theoretische analyse mee vorm geven.³⁷ De zes geïnterviewde vrouwen vertelden over deels dezelfde, deels verschillende ervaringen die dit onderzoek toetst aan bestaande literatuur rond sporthuwelijken om na te gaan wat de gelijkenissen en de verschillen waren.

Het eerste hoofdstuk bespreekt de tekstuele en visuele representatie van de vrouwen in de Vlaamse sportpers. Aan de hand van de vijf eerder vermeldde categorieën komen verschillende wederkerende boodschappen en afbeeldingen aan bod. In het tweede hoofdstuk komen de vrouwen zelf aan het woord, waarin zij dieper in gaan op hun huishoudelijke leven, hun omgang met de media en die met de voetbalwereld.

³⁶ Els De Bens en Karin Raeymaeckers, *De Pers in België: Het verhaal van De Belgische Dagbladpers. Gisteren, Vandaag en Morgen* (Leuven: Lannoo-campus, 2007).

³⁷ Lynn Abrams, *Oral History Theory* (New York: Routledge, 2010), 15.

Hoofdstuk I: Partners van voetballers in de geschreven sportpers: De eerste plaats op de achtergrond?

Soms denk ik: ‘weten die nu echt niet meer wat schrijven of zo allez.’³⁸

Deze quote van Agnès, één van de vertellers die deelnam aan dit onderzoek, beschrijft hoe een partner van een profvoetballer zelf staat tegenover de representatie van partners van voetballers. Dit hoofdstuk gaat dan ook dieper in op de manier waarop de Vlaamse sportpers over de partner van voetbal bericht gaf, en hen in beeld bracht.

Als het van de Britse tabloidpers afhangt, is het algemene beeld dat rond de *Wives and Girlfriends*, hierna afgekort als *WAGs*, hangt niet al te positief. Binnen de Britse voetbal- en mediawereld leeft al decennialang een zweem van misogynie, waarbij de media vrouwen voornamelijk als inferieur en minderwaardig ten opzichte van mannen representeert.³⁹ Mannelijke voetballers zijn een rolmodel geworden doorheen de tijd, wat ervoor zorgt dat zowel hun leven op als naast het veld kijkers en volgers beïnvloedt.⁴⁰ Eén van de manieren waarop voetballers een invloed hebben op hun publiek is hun omgang met partners en vrouwen in het algemeen. De wijze waarop mannelijke profvoetballers zich verhouden ten opzichte van vrouwen kan meebepalen hoe fans zelf omgaan met hun partners of vrouwen. Sport speelt immers een belangrijke rol in de vorming van cultuur, en hoe deze stand houdt doorheen de tijd.⁴¹

De gangbare afbeelding van vriendinnen en vrouwen van voetballers is er één opgebouwd rond passiviteit en fysieke verschijning.⁴² Series zoals *Footballer’s Wives* en *Voetbalvrouwen* tijdens de jaren 2000 in respectievelijk Groot-Brittannië en Nederland

³⁸ [Agnès], Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 4 april 2024, 00:10:04.

³⁹ Elizabeth Yardley, Morag Kennedy, en Liam Brolan, ‘Footballer, Rich Man, Celebrity, Consumer: Media Blindness and the Denial of Domestic Abuse in the Stephanie Ward and Danny Simpson Case’, *Crime Media Culture* 15, nr. 3 (2019): 482.

⁴⁰ *Ibid.*, 483

⁴¹ Susan J. Bandy, ‘Gender and the “cultural turn”’ 728.

⁴² Ben Clayton en John Harris, ‘Footballers’ wives’ 322.

versterkten dit beeld. Al is het onduidelijk te zeggen of dit de katalysator was die meer media-aandacht genereerde voor voetbalpartners of dat het omgekeerde plaatsvond.⁴³ Een toename en vernieuwing van mediapersoonlijkheden is eveneens een mogelijkheid. Dit komt door de manier waarop onder andere jongeren naar bekendheden kijken en hen verafgoden via de media.⁴⁴ Dit zorgt mede voor de toegenomen aandacht voor figuren zoals Victoria Beckham en Kat Kerkhofs, echtgenotes van de voetballers David Beckham en Dries Mertens, en hun bezigheden. De nadruk op uiterlijke kenmerken en levensstijl is echter wel een stap achteruit voor de gelijke representatie van mannen en vrouwen in alle facetten binnen de sportwereld. Daar waar vrouwelijke atleten volgens de socioloog Michael Messner voor een ‘contested ideological terrain’ zorgen, wat de gangbare ideeën rond representatie op de helling zet, bevestigen afbeeldingen van voetbalpartners de heersende status quo.⁴⁵

In dit hoofdstuk vormt de categorisering van Domeneghetti, in de geseksualiseerde veroveringsvrouw, de ondersteunende cheerleader, de indringer en de moeder aan de haard, het uitgangspunt. De vraag rijst echter na de uitkomst van de onderzoeken van Clayton en Harris, Vincent Kian en Pedersen en Domeneghetti of er in de periode voor deze studies ruimte was voor een ander, positief narratief binnen de representatie van spelersvrouwen. Naast de vier huidige vormen van representatie gaat dit onderzoek na of er binnen de Vlaamse sportpers sprake was van spelerspartners als vrouwen met agency, waarbij hun eigen carrières en bezigheden ook de nodige aandacht kregen. De geëmancipeerde vrouw zal hierbij de benaming vormen van deze eventuele vijfde categorie van beeltenis.

Voor de artikels uit magazines werkte dit onderzoek met specials van *Sport '70* en exemplaren van *Sport '80*, *Sportmagazine*, *Sport80Magazine*, *Sport '90*, *Sportmagazine* en *Voetbalmagazine*, dewelke zich bevonden in het Sportimonium te Hofstade. Het startpunt ligt bij twee speciale uitgaves van *Sport '70*, namelijk *Blauwzwart Forever* en

⁴³ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 112.

⁴⁴ Kim Allen en Heather Mendick, ‘Young people’s uses of celebrity: class, gender and “improper” celebrity’, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 34, nr. 1 (2013): 90.

⁴⁵ Michael A. Messner, ‘Sports and Male Domination: The Female Athlete as Contested Ideological Terrain’, *Sociology of Sport Journal* 5, nr. 3 (1988): 205.

Voetbalidolen Intiem.⁴⁶ Dit zijn edities ter ere van het behalen van de finale van de Europacup I in 1978 door Club Brugge en een Valentijn-editie uit 1979.⁴⁷ *Blauwzwart Forever* gaf een unieke inkijk in het privéleven van de spelers die de finale behaalden, waarbij ook aandacht was voor de partners van de Brugse spelers. Bij *Voetbalidolen Intiem* was het opzet te focussen op het gezinsleven van profvoetballers, iets wat de voetballers in deze special beschreven als één van de belangrijkste facetten die een sportcarrière beïnvloeden.⁴⁸ Dit onderzoek analyseerde alle edities van de weekbladen *Sport '80*, *Sportmagazine*, *Sport80Magazine* en de opvolger *Sport '90* tot de opsplitsing in *Sportmagazine* en *Voetbalmagazine* in augustus 1992. De edities van *Sportmagazine* van het jaar 1992 maken nog deel uit van de analyse, maar leveren vanaf 1993 niet langer extra bronnen. De edities van het weekblad *Voetbalmagazine* vormen tot en met 1997 het eindpunt van de geanalyseerde magazines. Artikels uit *Het Laatste Nieuws* vervolledigen het bronnencorpus van dit hoofdstuk. De januari-edities van 1980 tot en met 1995 zijn een onderdeel van het onderzochte bronnenmateriaal, omdat in deze maand al jarenlang *De Gouden Schoen* wordt uitgereikt, zoals aangehaald in de inleiding.⁴⁹

Het bestudeerde bronnencorpus van dit onderzoek bestaat in totaal uit 196 geanalyseerde artikels. 164 Hiervan komen uit de magazines, waarvan er 6 onbruikbaar waren wegens te weinig relevante informatie. Hierdoor komt het aantal bruikbare artikels uit de magazines op 158 te staan. Uit de edities van *Het Laatste Nieuws* identificeerde dit onderzoek 32 artikels waarbij de partners van voetballers via woord en/of beeld aan bod kwamen. Alle 32 artikels bleken waardevol voor dit onderzoek, wat de totale hoeveelheid geanalyseerde bronnen op 190 brengt.

⁴⁶ *Sport70 Supermagazine: Blauwzwart Forever*, 3 mei 1978; *Sport70 Supermagazine: Voetbalidolen Intiem*, 21 februari 1979.

⁴⁷ In 1978 behaalde Club Brugge de finale van Europacup I, oftewel de UEFA-beker der landskampioenen. Deze clubcompetitie staat bekend als de hoogst aangeschreven clubcompetitie in het Europese clubvoetbal. In de finale verloor Club Brugge de finale met 1-0 van het Engelse Liverpool door een doelpunt van Kenny Dalglish. Tot op heden is de Brugse club de enige Belgische club die de finale van het toernooi wist te behalen.

⁴⁸ Neckebroeck en Van Himst, 'Vanwege Arlette en Paul Van Himst', 2.

⁴⁹ De Gouden Schoen is een individuele prijs voor voetballers actief in de Belgische hoogste klasse. Sinds 1954 vindt de uitreiking van de prijs plaats en dient deze als de belangrijkste individuele onderscheiding in België voor voetballers; Rudy Nuyens, *De Gouden Schoen* (Leuven: Van Halewyck, 2003), 7.

Dit onderzoek voerde een discoursanalyse om de verzamelde bronnen te bestuderen. De gekozen wijze is die van de ‘Critical Discours Analysis’, voornamelijk uitgewerkt door Norman Fairclough.⁵⁰ De linguïst Fairclough bekijkt machtsrelaties vanuit bepaalde ideologieën, die op hun beurt gevormd zijn door socio-culturele processen.⁵¹ Om deze ideologieën te begrijpen loont het naar bestaande discoursen te kijken, waarvan de relaties tussen man en vrouw er één van is. ‘Critical Discours Analysis’ voert dit uit door sociale constructies in de vorm van discoursen bloot te leggen en als het ware te denaturaliseren.⁵²

Voor de visuele representaties maakte dit onderzoek gebruik van een ‘Visual Discours Analysis.’ Deze benadering, gebaseerd op het werk van Jonathan Schroeder, benadrukt het belang van identiteit binnen afbeeldingen. Hierbij zijn gender, ras en seksualiteit voorbeelden van hoe visuele beelden deze identiteit representeren en binnen hun sociale context plaatsen.⁵³ Via onder meer beschrijving, onderwerp en vorm is het mogelijk de afbeeldingen te interpreteren en trachten te achterhalen welke boodschap deze wil uitdragen. Daarnaast vormt het hoofdstuk van Kim Walsh-Childers in het werk van Paul Martin Lester en Susan Dente Ross, *Images that Injure*, een belangrijke schakel in de identificatie van genderstereotypes en zorgt *Gender Advertisements* van Erving Goffman voor duidelijke voorbeelden van genderstereotypering.⁵⁴ Desondanks dat deze werken niet expliciet rond de visuele representaties van sport draaien, leveren ze wel een bruikbaar kader waarbinnen de analyse van dit onderzoek werkt. Hoe de vrouwen zelf tegenover deze representaties aankeken komt in het volgende hoofdstuk aan bod, maar volgend citaat van Dorine, één van de vertelsters uit dit onderzoek, licht alvast een tipje van de sluier: “Maar voor de rest, ik moet niet in alle dingen naast hem staan van: ‘ik ben de vrouw van.’ Ja nee... nee ik ben Dorine, ik heb mijn eigen leven”⁵⁵

⁵⁰ Fairclough, *Critical discourse analysis*.

⁵¹ *Ibid.*, 26.

⁵² *Ibid.*, 31

⁵³ Schroeder, ‘Critical Visual Analysis’, 303.

⁵⁴ Paul Martin Lester en Susan Dente Ross, *Images That Injure: Patriocrial Stereotypes in the Media* (Westport: Praeger Publishers, 2003); Erving Goffman, *Gender Advertisements* (London: The Macmillan Press LTD, 1979).

⁵⁵ [Dorine], Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 16 maart 2024, 00:31:50.

1.1 Moeder aan de haard

De categorie van de moeder aan de haard is er een met een grote nadruk op rollen en taken traditioneel gezien als vrouwelijk.⁵⁶ De voornaamste wijze waarop dit naar voren kwam in de geanalyseerde artikels, is de haast onlosmakelijke manier waarop vrouw en kinderen in één adem in de artikels voorkomen. Hierbij was sprake van formuleringen zoals: “verblijft de familie Jensen, d.i. zijn charmante en vriendelijke vrouw Birga Mortensen en zijn dochtertje”.⁵⁷ Citaten die daarnaast de duidelijke dominante positie van de voetballer benadrukten waren ook terug te vinden: “Precies op de dag van zijn afzwaaien uit het leger maakte hij kennis met zijn latere echtgenote, Yvonne Buys, die hem twee jongens schonk.”⁵⁸ Dit soort berichtgeving versterkt de zogenaamde ‘social role theory’.⁵⁹ Deze stelt dat bepaalde kwaliteiten en taken beter passen bij een sekse, en zorgt er bijgevolg voor dat dit verwachtingen scheidt rond de rollen die mannen en vrouwen uitvoeren. Dit zorgt op zijn beurt voor stereotypering in verband met genderrollen, die vrouwen kwaliteiten toedicht als lief, zorgzaam en gevoelig.⁶⁰ Het in één adem benoemen van de vrouw samen met de kinderen alludeert dat de verantwoordelijkheden vanzelfsprekend voor de vrouw zijn.

Een tweede narratief dat bij deze categorie in het oog sprong is de dominante positie van de voetballer ten opzichte van de partner. Een artikel rond Carmen Seth, echtgenote van Jean-Marie Pfaff, verwoordde dit treffend: “Carmen is de vrouw van Jean-Marie, je hoort niemand zeggen dat Jean-Marie de man is van Carmen.”⁶¹ De identiteit van partners van voetballers is haast uitsluitend gelieerd aan die van hun sportende echtgenoot of partner.

⁵⁶ Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’”, 882.

⁵⁷ Karel Van Nieuwenhuysse, ‘Birger Jensen: Spektakelmaker, zowel op als buiten het veld!’, *Sport70 Supermagazine: Blauwzwart Forever*, 3 mei 1978, 39.

⁵⁸ Willy Romain, ‘Mijn gezin, mijn Beveren en mijn duiven’, *Sport70 Supermagazine: Voetbalidolen Intiem*, 21 februari 1979.

⁵⁹ Heidi Grappendorf, Jason Simmons, en Meg Hancock, ‘‘I Will Go to the Game, While You Stay Home with the Kids’’: Gender Role Expectations and Sport Fan-Family Conflict’, *Journal of Global Sport Management* 8, nr. 1 (2023): 325.

⁶⁰ Ibid., 325

⁶¹ Ivan Sonck, ‘De nationale doelman en zijn bewaker’, *Sportmagazine*, 9 juli 1981, 87.

Hun identiteit vervaagt tot de functie die ze dragen ten opzichte van de voetballer, wat in de artikels ook meerdere keren naar voren kwam.⁶²

“*Carmen*, de echtgenote van Michel, komt bij ons zitten. Zopas schreef ze de zontjes, *Dimitri* en *Johan*, in het kollege ‘(sic)’ van Sion in. De transfer van Michel Renquin verloopt duidelijk heel vlot, net zoals die van zijn zontjes...”⁶³

Zowel de overgang van de voetballende vader, Michel Renquin, als van de zontjes naar het buitenland staat beschreven in dit artikel. Voor de echtgenote Carmen, niet te verwarren met de hierboven vermeldde Carmen Seth, viel enkel de inschrijving van de kinderen op een nieuwe school het vermelden waard. Voorstellingen als deze plaatst de partner duidelijk op de achtergrond, net zoals in de volgende passage over het gezin van Swat Van der Elst uit 1983:

“Ook mijn vrouw was in zekere zin tevreden. Maar zij zat veel alleen met de kinderen, [...]. In Londen zat mijn vrouw een beetje afgezonderd en dat werd ze langzamerhand beu. Hoewel ze er nooit op aangedrongen heeft om terug te komen naar België. Ik stel het welzijn van mijn gezin op de eerste plaats. [...]. Het wordt tijd om wat meer aan vrouw en kinderen te denken.”⁶⁴

Hoewel de speler hier eerst benadrukte dat zijn vrouw het wel degelijk naar haar zin had, somde hij vervolgens allerlei redenen aan waarom dit toch niet het geval was. Verder in het artikel haalde hij nog aan dat hij de voorbije jaren zijn voetbalcarrière op de eerste plaats had gezet, wat tegenstrijdig was met het bovenstaande citaat.⁶⁵

Een derde narratief dat meermaals terugkwam binnen de representatievormen van deze categorie, is de dankbaarheid van de voetballers ten opzichte van hun partners. Aangezien dit niet aan bod komt bij Domeneghetti's artikel, biedt dit narratief een zekere vrouwvriendelijke manier van representatie, zij het in een klassiek genderpatroon.⁶⁶ In het onderzoek van onder andere Steven Ortiz komt naar voor dat huiselijk werk binnen een

⁶² Gmelch en San Antonio, ‘Baseball Wives’, 347.

⁶³ John Baete, ‘Renquineus’, *Sport '90*, 20 juli 1988, 53.

⁶⁴ Dirk Abrams en Frans Vuga, ‘Soit’, *Sportmagazine*, 14 juli 1983, 20.

⁶⁵ Ibid., 20.

⁶⁶ Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’”, 882-83.

sporthuwelijk genormaliseerd en verwacht lijkt.⁶⁷ Hoewel de artikels uit dit onderzoek deze hypothese niet tegenspreken, was er wel een nuance terug te vinden onder het mom van dankbaarheid. De appreciatie voor de partner bleek toch regelmatig terug te komen: “Thuis vind ik emotionele rust, mijn vrouw betekent een grote steun in de uitbouw van mijn carrière”, zei Vital Borkelmans tijdens een interview voor *Sport '90*.⁶⁸ Verder waren er ook dubieuzere uitingen van deze erkenning, zoals de uitspraak van René Vandereycken duidelijk maakt:

“In het leven van de sportman vervult de vrouw dikwijls een belangrijke rol [...] Ik ga er trouwens van uit dat iedere vrouw belangstelling moet tonen voor het beroep van haar man.”⁶⁹

In bovenstaande passage vinden we een bevestiging van de bevindingen van Ortiz, waarbij Vandereycken wel leek te beseffen dat de voetbalpartner een dermate rol speelt in de carrière van haar man, iets wat bij de participanten uit het onderzoek van Ortiz regelmatig ontbreekt.⁷⁰ Ook door de vrouw te ontlasten van de kinderen toonden voetballers appreciatie voor het werk dat hun vrouwen opknapten doorheen de dag. De Nederlandse aanvaller René Eijkelkamp verwoordde het als volgt:

“dan pak ik meteen mijn dochter mee op de fiets [...] Dan leef ik mij lekker uit, en dan kan mijn vrouw, die toch al de hele dag met het kind zat, ook eens uitblazen. Meer moet het leven toch niet bieden?”⁷¹

Een laatste boodschap die vaak terugkeerde in de onderzochte artikels, was het belang van een rustig en stabiel familiaal leven voor een voetballer. Door de nadruk hierop te leggen, versterkt dit de klassieke genderrelaties binnen de sportwereld, waarbij vrouwen traditionele rollen krijgen toegeschreven, aldus onder andere Shola Thompson en Heidi

⁶⁷ Steven M. Ortiz, ‘Women Caring for Retired Men: A Continuation of Inequality in the Sport Marriage’, *Sociology of Sport Journal* 38, nr. 3 (2021): 294.

⁶⁸ Pascal Kerckhove, ‘Scènes uit een prinsleven’, *Sport '90*, 24 december 1991, 32.

⁶⁹ Rudi Meulemeester en Maurice Terryn, ‘Slechts weinig mensen kennen me goed...’, *Sport '80*, 6 augustus 1980, 31.

⁷⁰ Steven M. Ortiz, *The Sport Marriage: Women Who Make It Work* (Urbana, Chicago and Springfield: University of Illinois Press, 2020), 19-20.

⁷¹ Frank Buyse, ‘Bakkie koffie’, *Sport '90*, 22 januari 1992, 29.

Grappendorf.⁷² Meermaals onderstreepten voetballers, bestuursleden en vrouwen zelf deze positie: “Het gezin is volgens mij nog altijd de beste manier om een nieuwe omgeving op te vangen” vertelde Walter Maes, secretaris van Lierse, en Niels Sørensen, speler bij diezelfde club in 1980, trad hem hierin bij.⁷³ Michel Renquin, speler van Standard, ging datzelfde jaar in een interview nog een stap verder: “Ik geloof dat een sportman er baat bij heeft, vroeg te trouwen. Het familiale bestaan biedt de hoogste waarborgen voor evenwicht en een regelmatig leven.”⁷⁴ Vrouwen van clubleiders kregen ook te maken met de ‘social role theory’, maar zoals de echtgenote van Michel Verschueren duidelijk maakte, gingen ze niet altijd akkoord daarmee: “Ach, hij is ervan overtuigd dat een vrouw voor het huishouden moet zorgen en de kinderen groot moet brengen.”⁷⁵ Enerzijds alludeerde deze titel, “Madame Michel” op de bijnaam van haar echtgenoot, “Mister Michel”. Anderzijds zegt dit artikel veel over de manier waarop de media haar representeerde.

Qua visuele afbeelding was de gezinsfoto vanzelfsprekend de meest voorkomende visuele representatie van spelersvrouwen in deze categorie. Maar liefst 74 keer op de 113 gevallen was er bij deze vorm van representatie een foto met vrouw en kinderen aanwezig. Dat dit niet toevallig gebeurde bleek uit een artikel over Johnny Dusbaba, voormalig verdediger van onder andere Ajax, Anderlecht en Standard (afbeelding 1). Daar was binnen het artikel sprake van: “de obligate (Johnny drong erop aan) foto met vrouw en kind.”⁷⁶ Dat Dusbaba aandrang op de foto past binnen het hegemoniaal mannelijk beeld van de patriarch, aldus communicatiewetenschapper Nick Trujillo.⁷⁷ Door zich in patriarchale rollen te laten voorstellen als kostwinner, vaderfiguur of beschermer van de familie versterkt de sportman zijn dominantie ten opzichte van zijn vrouw en gezin.

⁷² Thompson, *Mother's Taxi*, 2; Grappendorf, Simmons, en Hancock, “I Will Go to the Game, While You Stay Home with the Kids”, 331.

⁷³ Koen Meulenaere, ‘Het Danske Hus’, *Sportmagazine*, 25 december 1980, 27.

⁷⁴ Christian Marteleur, ‘Ik heb het hier te gemakkelijk...’, *Sport '80*, 13 augustus 1980, 19.

⁷⁵ Frank Buyse, ‘Madame Michel’, *Voetbalmagazine*, 16 februari 1994, 50; Michel Verschueren was overigens niet verlegen om een boude uitspraak. Zo zei hij in 1993 dat staken voor luieriken was, een bewering die hij enkele dagen later terug inslikte onder luide kritiek, Marc Vermeiren en Frank Buyse, ‘Mister Michel wás Anderlecht’, *De Standaard*, 14 september 2022, geraadpleegd 24/04/2024.

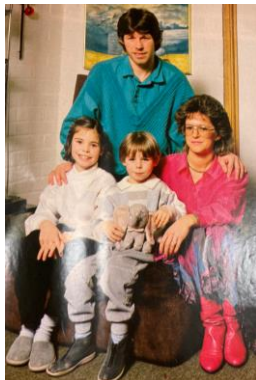
⁷⁶ Clem Vanwonterghem, ‘Ontgoochelen en ontroeren’, *Sportmagazine*, 21 oktober 1982, 51.

⁷⁷ Nick Trujillo, ‘Hegemonic Masculinity on the Mound: Media Representations of Nolan Ryan and American Sports Culture’, *Critical Studies in Mass Communication* 8, nr. 3 (1991): 291.

Afbeelding 1: Johnny Dusbaba met gezin.⁷⁸

Deze dominante positie kwam in de afbeeldingen op verschillende manieren naar voren. Allereerst door de man zo voor te stellen als de beschermende figuur binnen het gezin. Deze beschermende positie komt in het werk van Goffman tot uiting door de man op een kleine afstand van het gezin te positioneren.⁷⁹ In 24 van de 74 gevallen was er sprake van een soortgelijke houding. Dat de voetballers mee op de familiefoto's stonden gaat in zekere zin in tegen de beschrijving van de moeder aan de haard in het werk van Domeneghetti.⁸⁰ In zijn onderzoek komt de partner bij deze vorm van representatie vaak alleen in beeld met de kinderen, waardoor dit het effect creëert dat de opvoeding een rol is die uitsluitend aan de vrouw toebehoort. Bij de onderzochte artikels kwam dit slechts éénmaal voor, in een artikel waarbij Mieke Janssen, een spelersvrouw, centraal stond.⁸¹

Afbeelding 2: René Vandereycken in vaderlijke, beschermende houding.⁸²

⁷⁸ Vanwonterghem, 'Ontgoochelen en ontroeren', 49.

⁷⁹ Goffman, *Gender Advertisements*, 39.

⁸⁰ Domeneghetti, "'On Me Bed, Son'" 883.

⁸¹ Geert Foutré, 'Muizenvanger', *Voetbalmagazine*, 29 september 1993, 47.

⁸² Roger De Maertelaere, 'Geveld door zijn eigen gelijk?', *Sport '80*, 16 juli 1986, 55.

Dat voetballers wel mee stonden afgebeeld bij familiefoto's kan verschillende betekenissen hebben. Langs de ene kant ging het leeuwendeel van de artikels over de mannelijke voetballer, en kwam de gezins- of familiefoto vaak voor om het privéleven van de voetballer te schetsen. Deze visie hielden clubbestuurders en trainers er zelf op na wat betreft het huwelijk, gezin en profvoetballers.⁸³ Een stabiele relatie en gezinsleven kwam in hun ogen de voetballer ten goede. Het werk van Andrew Parker, dat over jeugdvoetbal en begeleiding handelt, bespreekt deze overtuiging zelfs al bij beloftevolle jeugdvoetballers.⁸⁴

Langs de andere kant kan het hier daadwerkelijk gaan over een trendbreuk van de fotografen. Liefst 38 keer nam de man een actieve houding binnen het huishoudelijke tafereel aan bij dit soort representaties. Door de voetballer af te beelden als een toegewijd familieman, creëert dit sympathie bij fans en kijkers. De sociobioloog Morris beschrijft de voetballer als een bovengemiddeld goede familieman en ouder vanwege zijn beroep.⁸⁵ Door hun intense activiteit op het veld waarderen voetballers de rustige momenten thuis en voelen zij daarnaast ook minder de nood zich te laten gelden thuis, aldus Morris.⁸⁶ Dit standpunt komt ook deels voor in de analyse van Steven Ortiz over controlewerk binnen sporthuwelijken, zij het vanuit een focus op de hegemoniale mannelijkheid. In zijn onderzoek oefenen mannelijke sporters op verschillende manieren controle uit op het huishouden, enerzijds door deze op te nemen en anderzijds door de controle af te staan aan de partner.⁸⁷

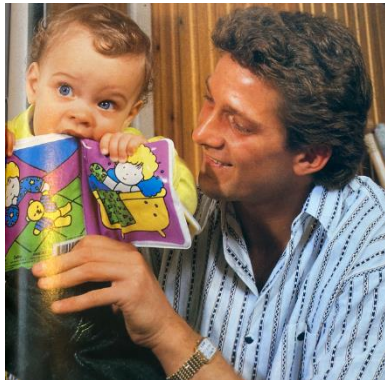
⁸³ de Graaf, *Voetbalvrouwen*, 215.

⁸⁴ A. Parker, 'Soccer, Servitude and Sub-cultural Identity: Football Traineeship and Masculine Construction', *Soccer & Society* 2, nr. 1 (2001): 66.

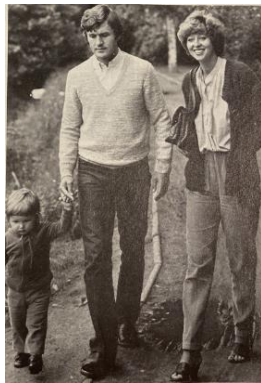
⁸⁵ Morris, *The Soccer Tribe*, 182.

⁸⁶ *Ibid.*, 183.

⁸⁷ Ortiz, 'Using Power', 540.

Afbeelding 3: Alex Czerniatynski met kind, uit 1989.⁸⁸

Afbeelding 4: Het gezin van Grażyna Loreth, met echtgenoot Wlodek Lubański.⁸⁹

Naast de familiefoto's waarbij de voetballer zowel in een actieve als passieve rol voorkwam, waren er ook 12 gezinsafbeeldingen waarbij juist de vrouwelijke echtgenoot in een passieve, afstandelijke en dus dominante rol werd afgebeeld. Meer nog dan een actieve representatie van de voetballers was deze voorstelling van de partners als de beschermende figuur van het gezin een trendbreuk. Door deze non-stereotiepe afbeelding van partners van voetballers als de dominante figuur op de foto, doorbraken de afbeeldingen het bestaande patroon van de 'beschermende vaderfiguur' zoals in het werk van Goffman.⁹⁰ Door zowel vrouwen als mannen in actieve en passieve posities voor te stellen, zorgden de afbeeldingen daarnaast voor een atypische, niet seksistische benadering. In het werk van Suzanne Pingree, die verschillende vormen van seksisme categoriseerde, beschrijft zij

⁸⁸ Henry Guldemont, 'Blijven of Vertrekken', *Sport '90*, 30 maart 1989, 29.

⁸⁹ Ivan Sonck, 'Polen op de bon', *Sportmagazine*, 6 augustus 1981, 55.

⁹⁰ Goffman, *Gender Advertisements*, 39.

dergelijke representatie als de minst seksistische voorstelling van mannen en vrouwen in de media.⁹¹

Afbeelding 5: Linda Verbesselt, vrouw van Jacky Munaron, kijkt haar gezin toe.⁹²

Naast de rol en de afstand op de afbeelding, kon de man ook door middel van grootteverschil dominant zijn op de foto's. Naast het gemiddelde verschil in grootte tussen mannen en vrouwen, maakten fotografen ook gebruik van allerlei fotografische technieken om de man ten opzichte van de vrouw uit te vergroten. Door hem op de voorgrond te posteren of juist achter de vrouw te zetten bevestigt de afbeelding het verschil in sociaal gewicht, boven op het biologische verschil.⁹³

Daarnaast waren er binnen deze categorie verschillende methodes waarvan fotografen gebruik maakten om aan te duiden dat de kinderen de verantwoordelijkheid waren van de vrouw. In het onderzoek kwamen bij gezinsafbeeldingen veel vaker voorbeelden voor waarbij de vrouw zich ontfermde over de kinderen waar de voetballende partner bijstond, dan omgekeerd. Door de kinderen en de vrouw eerder dan de man en de kinderen samen af te beelden, versterkt dit het beeld rond de domesticatie van de vrouw.⁹⁴ Ook door de kinderen dicht bij een bepaalde ouder af te beelden, zoals op onderstaande voorbeelden, hielden foto's bepaalde stereotypes rond genderwerk in stand.

⁹¹ Suzanne Pingree e.a., 'A Scale for Sexism', *Journal of Communication* 26, nr. 4 (1976): 193-200; Jill Hicks Ferguson, Peggy J. Kreshel, en Spencer F. Tinkham, 'In the Pages of Ms.: Sex Role Portrayals of Women in Advertising', *Journal of Advertising* 19, nr. 1 (1990): 43.

⁹² Roger De Maertelaere, 'Jacky Munaron: "Anderlecht speelt met kleifpleester op de mond"', *Sport '80*, 4 december 1985, 10.

⁹³ Goffman, *Gender Advertisements*, 28.

⁹⁴ Endah Siswati, 'Women's Attitude towards Representation of Women Domestication in Advertisement', *Masyarakat, Kebudayaan Dan Politik* 32, nr. 1 (2019): 81.

Afbeelding 6: Club Brugge speler Jean-Pierre Papin met kroost.⁹⁵

Afbeelding 7: Kersvers Gouden Schoen Jean Janssens en gezin.⁹⁶

Bijkomend deze traditionele representatie van domesticatie, gelijkaardig aan afbeeldingen waarbij de vrouw zich overwegend bevond in een huiselijke setting, waren er ook voorbeelden die aantoonde dat de voetballers niet thuis waren in het huishouden. Goffman beschrijft twee visuele technieken waarmee de man een rol als huisman op foto voorkwam. Ten eerste door in afbeeldingen weinig tot geen aanstalten te maken om betrokken te zijn bij huishoudelijke taken.⁹⁷ Zo waren er voorbeelden waarbij Lorenzo Staelens aan tafel zat terwijl zijn vrouw het eten uitschepte (afbeelding 8).⁹⁸ De zittende persoon die wacht op iets wat zijn partner hem bracht was een voorbeeld dat uitsluitend voorkwam bij afgebeelde mannen. Geen enkele afbeelding bracht de spelerspartners zo in beeld. Hierdoor was er wel degelijk sprake van stereotypering.

⁹⁵ Gino Gylain, 'De man die de "Lotte-legende" omver knalde', *Het Laatste Nieuws*, 6 januari 1986, 15.

⁹⁶ Charles Baete, 'Jean Janssens "Gouden Schoen"', *Het Laatste Nieuws*, 15 januari 1980, 27.

⁹⁷ Goffman, *Gender Advertisements*, 36.

⁹⁸ Luc Uyttenhove, 'Club verdient naast Anderlecht te staan', *Het Laatste Nieuws*, 25 januari 1994, 17.

Afbeelding 8: Lorenzo Staelens in een huiselijk tafereel.⁹⁹

Dergelijke stereotypering kwam ook terug in de tweede manier waarop voetballers in huiselijke tafereelen voorkwamen, namelijk in de actie van de ‘alien activity’.¹⁰⁰ Hierbij nam de mannelijke partner deel aan huishoudelijke taken, vaak onder toezicht van de partner. Door middel van een glimlach of een bijschrift maakte de foto al snel duidelijk dat het hierbij ging om een uitzondering. Zo ook in *Het Laatste Nieuws* waar de reporter in Florian Urban, voormalig Hongaars *international* en oud-speler van SV Waregem, KV Mechelen en Germinal Ekeren, geen groot kinderverzorger zag (afbeelding 9): “Andrea stopt kleine Diana in bad en papa Florian mag voor een keertje helpen.”¹⁰¹ Deze typische weergave van de man op vreemd terrein vond dit onderzoek verder terug door aanwezigheid in de keuken of door samen het strijkijzer vast te nemen.

Afbeelding 9: Florian Urban in niet al te actieve pose.¹⁰²

Verder waren er ook gevallen waarbij de voetballer in opvallend opgewekte of lachende poses stond afgebeeld. Aad de Mos, oud-trainer van KV Mechelen en Anderlecht, kwam in

⁹⁹ Uyttenhove, 'Club verdient naast Anderlecht te staan', 17.

¹⁰⁰ Ibid., 37.

¹⁰¹ Luc Verweider, 'Florke, de derde musketier', *Het Laatste Nieuws*, 28 januari 1993, 21.

¹⁰² Verweider, 'Florke de derde musketier', 21.

twee verschillende artikels breed glimlachend, haast grappend in beeld (afbeelding 10).¹⁰³ Door zulke onserieuze, ludieke mimiek argumenteert Goffman dat de mannen hier hun status van ‘real males’ mee behouden, door een haast onrealistisch beeld te scheppen van plezier via afbeeldingen.¹⁰⁴ Op deze manier doet dergelijke vorm van afbeelding geen afbreuk aan het imago van de man. Aan deze type van afbeelding hing vaak ook de goedkeurende, bewonderende blik van de partner vast. Deze vorm van representatie is opnieuw in lijn met Morris’ stelling dat voetballers thuis ontspanning waarderen.¹⁰⁵ Wederom was een omgekeerde vorm van afbeelding niet aanwezig, waarmee de nadruk lag op de grappende toffe vader en nooit op een dergelijke representatie van de partner van de voetbalfiguur.

Afbeelding 10: Aad de Mos in de rol van entertainer.¹⁰⁶

De rol van de toffe vader die instaat voor plezier en vrije tijd is een vorm van representatie die vaak terugkeert in afbeeldingen. Melis Şahin en Mehmet Açikalin, beiden sociologen, bemerken dit onder meer in hun werk rond Turkse schoolboeken.¹⁰⁷ Daarnaast stellen zij dat er afbeeldingen zijn van vaders met zonen in de vrije tijd en gezinsafbeeldingen van ontspannende momenten, maar geen voorbeelden waarbij enkel de moeder met de kinderen in een verpozende houding voorkomen. Dit onderzoek onderschrijft deze hypothese, al kan

¹⁰³ Mick Michiels, ‘Tot Belg bekeerd’, *Sport80 Magazine*, 4 februari 1987, 28-29; Jacques Sys, ‘Mastermind’, *Sport ’90*, 28 december 1988, 16-17.

¹⁰⁴ Goffman, *Gender Advertisements*, 36.

¹⁰⁵ Morris, *The Soccer Tribe*, 182.

¹⁰⁶ Sys, ‘Mastermind’, 16-17.

¹⁰⁷ Melis Akay Şahin en Mehmet Açikalin, ‘Gender Representation in Elementary and Middle School Social Studies Textbooks in Turkey’, *Journal of International Women’s Studies* 22, nr. 1 (2021): 433-34.

het onderwerp van de meeste artikels, namelijk de mannelijke voetballer, hier mede als verklaring dienen.

Het was een feit dat stereotyperingen wel degelijk de bovenhand voerden in deze categorie. Hoewel ze aanwezig waren, woog het aantal tegenvoorbeelden hier niet tegenop. Algemeen gezien valt te zeggen dat het gezinsportret een zeer klassieke vorm van representatie is binnen dit onderzoek, met stereotiepe trekjes. Bij nader inzien slagen fotografen er in om via allerlei handigheden en fotografische technieken toch bepaalde machtsstructuren of dominanties af te beelden, wat op het eerste zicht niet direct opviel.

Zoals de naam van de categorie het al enerzijds weggaf, waren de tekstuele en visuele representaties van de moeder aan de haard van een zeer traditionele aard in de sportpers uit de jaren 1980 en 1990. Desondanks vond dit onderzoek naast traditionele mediarepresentaties ook minder stereotiepe boodschappen terug, waarbij de voetballende wederhelft de rol van de partner binnen het huishouden benadrukte en apprecieerde. In enkele van de afbeeldingen leek de voetballer deze taken zelfs op zich te nemen. In de volgende categorie, die van de ondersteunende cheerleader, komen enerzijds gelijke discoursen voor, maar waren er anderzijds ook andere invalshoeken.

1.2 Ondersteunende cheerleader

De representatie die het op één na meest voorkwam in de sportpers was die van de ondersteunende cheerleader. De ondersteunende rol is er één die binnen de literatuur rond sporthuwelijken, zoals de werken van Ortiz, Martin Roderick en Clayton en Harris, blijft terugkomen.¹⁰⁸ Deze rol versterkt de mannelijkheid van de atleet, die zich zo op zijn sport kan concentreren. Daarnaast legt een dergelijke representatie van sportpartners de genderverhoudingen binnen een sporthuwelijk vast volgens een bepaald patroon.¹⁰⁹

Het meest dominante narratief bij deze categorie was ongetwijfeld de steun van én voor de voetballende echtgenoot. In een interview over Eric Gerets in 1981, benadrukte de

¹⁰⁸ Ortiz, *The Sport Marriage*; Clayton en Harris, 'Footballers' wives'.

¹⁰⁹ Clayton en Harris, 'Footballers' wives', 327.

journalist van *Sport '80* het belang van de fysieke aanwezigheid van vrouwelijke partners tijdens wedstrijden:

“Ria volgt de sportloopbaan van haar man op de voet. Als ze kan gaat ze naar de wedstrijden van Standard kijken en ze was er bijvoorbeeld ook bij tijdens het Europees Kampioenschap in Italië.”¹¹⁰

Verder uitte de steun van de partners zich op vele manieren in de verschillende artikels. Wanneer Freya, de Nederlandstalige partner van de Waalse Alex Czerniatynski, sprak over hun communicatiemoeilijkheden, benadrukte ze haar souplesse: “Ik sprak geen Frans en Alex bitter weinig Nederlands. [...] Ondertussen ben ik wel ijverig bezig de taal van Molière te leren.”¹¹¹ De geografische flexibiliteit van partners is eveneens een element dat de voetballers zelf bewonderden, zo ook Nico Claesen in 1985, wiens partner meerdere keren terugkeerde in verschillende artikels: “Ik denk dat ze heel blij is dat ze terug in België is [...] Ik moet haar bewonderen. Ik zou dat in haar plaats nooit gekund hebben.”¹¹² Deze passage beschrijft op eenvoudige wijze het concept van de ‘trailing wife’, waarbij de partner mee verhuisde ongeacht de bestemming.¹¹³ Dit verwachtingspatroon is doorheen de jaren afgezwakt, maar was tijdens de jaren 1980 en begin jaren 1990 nog wijdverspreid.

De bewondering die Claesen uitsprak voor de opofferingen die zijn echtgenote had gemaakt in functie van zijn carrière luidt mede een tweede terugkerend narratief binnen deze categorie in. Hoewel de rol van de partner als steun en toeverlaat voor de voetballer vaak als zijnde vanzelfsprekend terugkwam in de artikels, lieten verscheidene spelers het niet na hun partner te bedanken. Net zoals bij de moeder aan de haard categorie, kregen verschillende partners lof voor het succes van de carrière van hun echtgenoot. In periodes van tegenslag bleek de partner een welgekomen steunpunt, aldus de berichtgeving. De Spaans-Antwerpse voetballer Juan Lozano, geteisterd door blessures gedurende zijn

¹¹⁰ Jacques Sys, ‘Eric Gerets, anders bekeken’, *Sport '80*, 4 maart 1981, 22.

¹¹¹ Jos Rijpens, ‘Czernia, op privaat terrein’, *Sport '80*, 26 juni 1985, 16.

¹¹² Ben Herremans en Pierre Bilic, ‘Nico Claesen! Rendez-vous met de vurige stede’, *Sport '80*, 25 september 1985, 6.

¹¹³ Martin J. Roderick, ‘An Unpaid Labor of Love: Professional Footballers, Family Life, and the Problem of Job Relocation’, *Journal of Sport and Social Issues* 36, nr. 3 (2012): 325.

carrière, verwoordde het zo: “Nancy helpt het moreel hoog houden.”¹¹⁴ Ook Roland Janssen, die in de omkoopaffaire Standard-Thor Waterschei de langste spelersschorsing had gekregen, ondervond volgens de journalist steun:

“Zijn lief Italiaans vrouwtje Mirella Morganti heeft daarin zeker een ruim aandeel gehad. Indien liefde een medicijn is dat alles geneest dat moet ten huize Janssen veel liefde hebben geheerst.”¹¹⁵

Niet enkel in negatieve momenten bleek de steun van de partner van groot belang, maar verder droegen ze ook bij tot sportieve successen en zelfs een verlengde carrière. Zo ook voor de Deen Morten Olsen die een zeer succesvolle carrière kende bij Anderlecht: “Sinds vorig jaar ken ik Mireille, een Belgisch meisje. En ook door haar kan ik het nu gemakkelijker opbrengen om nog anderhalf jaar door te gaan.”¹¹⁶ In dit geval zorgde de partner zelfs voor het uitblijven van een transfer en hiermee gepaarde verhuizing. Dat betekende een doorbraak van de ‘trailing wife’, wat naarmate de tijd vorderde vaker voorkwam.¹¹⁷

Net zoals bij de moeder-aan-de-haard categorie bleek dat ook de ondersteunende cheerleader ondergeschikt bleef aan de voetballende echtgenoot. Verschillende artikels toonden aan dat vrouwen op de tweede plaats kwamen, zo ook bij de jonge Nico Claesen ten tijde van zijn doorbraak: “Dominique mag in mijn bijzijn niet roken.”¹¹⁸ Eveneens voor de revaliderende Juan Lozano, die in 1987 probeerde een comeback te maken van een gebroken been:

“had Nancy erg veel zin om in Sevilla op de bingo te gaan spelen [...]. Maar er kwam niets van in huis want Juan voelde zich vermoeid. Hij beloofde de uitstap later te maken.”¹¹⁹

¹¹⁴ Henry Guldeltmont, ‘Juandalusië’, *Sport80 Magazine*, 11 juni 1987, 7.

¹¹⁵ Gust Verwerft, ‘Roland Janssen: De laatste boeteling’, *Sport '80*, 17 april 1985, 30.

¹¹⁶ Gust Verwerft, ‘Morten Olsen: “Hoe ouder ik word, hoe feller ik voetbal”’, *Sport '80*, 6 februari 1985, 6.

¹¹⁷ Roderick, ‘An Unpaid Labor of Love’, 325.

¹¹⁸ Ben Herremans, ‘Het geld dat ik verdien geef ik tot de laatste frank aan mijn ouders’, *Sport '80*, 8 februari 1984, 18.

¹¹⁹ Henry Guldeltmont, ‘Juandalusië’, *Sport80 Magazine*, 11 juni 1987, 7.

Hoewel het hier niet om extreme voorbeelden gaat, maken ze onderdeel uit van het ‘spoiled athlete syndrom’, een term uit het werk van Steven Ortiz.¹²⁰ Hiermee bedoelt Ortiz dat binnen sporthuwelijken de man een patriarchale rol inneemt die gepaard gaat met macht. Wanneer de sportman dan buiten de masculiene sportwereld treedt, behoudt hij zijn mannelijkheid door middel van controlewerk. Dit kan allerlei vormen aannemen, gaande van vaak op stap gaan tijdens het buitenseizoen tot commentaar geven op niet uitgevoerde huiselijke taken door de partner.¹²¹ Maar ook door te bepalen wat er thuis in zijn bijzijn wel en niet gebeurt of door zich op vakantie op de eerste plaats zetten, zoals in bovenstaande voorbeelden.

Verder brachten zowel de moeder aan de haard als de ondersteunende cheerleader categorie nog een bijkomende nuance in de traditionele representatie van spelerspartners zoals beschreven in het werk van Clayton en Harris. Zij beschrijven namelijk vanuit een tv-reportage dat vrouwen van voetballers zelden interesse tonen voor voetbal en enkel hun rol als cheerleader uitvoeren.¹²² Echter bleek het tegendeel uit verschillende artikels, zo ook bij de eerder vermeldde René Vandereycken, een veelgevraagde figuur voor interviews: “[over zijn eigen wedstrijd] Dan bekijken we die samen en analyseren we die, maar een tactisch ‘(sic)’ bord stellen we er nog niet bij!”¹²³ Wanneer de partner zelf voetbalt, komt dit al helemaal sterk naar voren, bijvoorbeeld bij Patrick Versavel, wiens jongere broer Bruno eveneens profvoetballer was: “Ik doe soms wel eens lastig tegen Carine. Gelukkig voetbalt zij ook. Bij Cobox Geel. Zij begrijpt mijn problemen, en ze kan meepraten, ook over tactiek ‘(sic)’.”¹²⁴

In verschillende opzichten waren de afbeeldingen verbonden aan deze categorie het meest ambigue van aard. In lijn met klassieke patronen rond de representatie van het gezin toonden verschillende afbeeldingen traditionele poses. Voorbeelden zoals een trouwfoto, hieronder van Eric Gerets (zie Afbeelding 11) en Danny Pfaff (zie Afbeelding 12),

¹²⁰ Ortiz, ‘Using Power’, 532.

¹²¹ Ibid., 533.

¹²² Clayton en Harris, ‘Footballers’ wives’, 327.

¹²³ J Vdb, ‘Bij René Vandereycken in Genua’, *Sport* '80, 17 maart 1982, 54.

¹²⁴ Arno Maes, ‘Een mens van goede wil’, *Sport* '90, 27 december 1990, 29.

kwamen meermaals voor.¹²⁵ De vrouw in een achtergestelde positie met de man in een dominante houding, zoals bij Cisse Severeyns in 1989 (afbeelding 13) en een haast identieke foto van Pascal Plovie zes jaar later (afbeelding 14), kwam verschillende malen terug.¹²⁶ In dat opzicht weken de afbeeldingen niet af van de bevindingen van Domeneghetti en kwamen ze eveneens overeen met onderzoeksresultaten uit andere disciplines. Dunja Majostorovic en Gordana Vilovic, twee Kroatische politicologes, spitsen hun onderzoek toe op de representatie van vrouwen in Kroatische kranten, en hun bevindingen tonen sterke gelijkenissen.¹²⁷

Afbeelding 11: Trouwfoto Eric Gerets.¹²⁸

Afbeelding 12: Trouwfoto Danny Pfaff.¹²⁹

¹²⁵ Sys, 'Eric Gerets, anders bekeken', 20; G. R., 'Gebroeders Pfaff steun voor jonggehuwde Danny', *Sport '80*, 2 januari 1980, 23.

¹²⁶ Geert Foutré, 'Italiaanse Les', *Sport '90*, 12 juli 1989, 45; Christian Vandenaabeele, 'Ik hoop dat de kinderen het karakter van hun vader zullen hebben', *Voetbalmagazine*, 11 oktober 1995, 43.

¹²⁷ Dunja Majostorovic en Gordana Vilovic, 'The Presence and Depiction of Women on the Front Pages of Croatian Daily Newspapers: In the Service of Promoting Gender Stereotypes?', *Medijske Studije* 8, nr. 16 (2017): 17-18.

¹²⁸ Sys, 'Eric Gerets, anders bekeken', 20.

¹²⁹ R., 'Gebroeders Pfaff steun voor jonggehuwde Danny', 23.

Afbeelding 13: Cisse Severeys met partner op de achtergrond.¹³⁰

Afbeelding 14: Pascal Plovie op de voorgrond.¹³¹

¹³⁰ Foutré, 'Italiaanse Les', 45.

¹³¹ Vandenabeele, 'Ik hoop dat de kinderen het karakter van hun vader zullen hebben', 43.

Daarnaast verschilden verscheidene afbeeldingen met het beeld dat uit de hier voornoemde onderzoeken naar voren kwam. Voornamelijk door middel van ‘relative size’ en ‘ritualization of subordination’ zoals beschreven door Goffman, doorbraken de fotografen genderstereotypes.¹³² Zo zien we onder meer Juan Lozano op de grond zitten terwijl zijn vriendin in de zetel zit (afbeelding 15) en was de afbeelding van Nebošja Krupniković er één met zijn vrouw die achter hem staat met haar hand op zijn schouder (afbeelding 16).¹³³

Afbeelding 15: Juan Lozano al zittend op de grond.¹³⁴

Afbeelding 16: Nebošja Krupniković ondersteund door echtgenote.¹³⁵

¹³² Goffman beschrijft ‘relative size’ in zijn boek als een manier om sociale macht, autoriteit of rang aan te duiden. ‘ritualization of subordination’ verwijst naar de positie van verschillende personen waarbij één iemand zich opzettelijk lager of hoger positioneert, wat onderdanigheid of dominantie weerspiegelt. Goffman, *Gender Advertisements*, 28 & 40-56.

¹³³ Rik Lamoral, ‘Ik ben niet ambitieus genoeg’, *Sport 70 Supermagazine: Voetbalidolen intiem*, 21 februari 1979, 82; Pierre Bilic, ‘Positie: Buitenspel’, *Voetbalmagazine*, 20 november 1996, 27.

¹³⁴ Lamoral, ‘Ik ben niet ambitieus genoeg’, 82.

¹³⁵ Bilic, ‘Positie: Buitenspel’, 27.

Afbeelding 17: Peter van Vossen onderaan de trap.¹³⁶

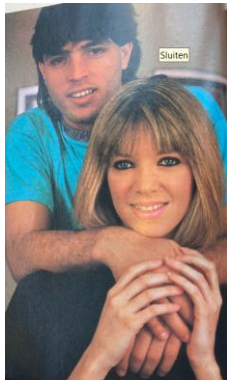
Bij de foto van Krupniković valt de hand op de schouder van zijn echtgenote op, wat Goffman beschrijft als ‘the feminine touch.’¹³⁷ Vrouwen zijn vaker dan mannen afgebeeld in een pose waarbij ze hun handen of vingers gebruiken om een object of persoon zacht aan te raken of te strelen, aldus de socioloog. Zulke strelingen of aanrakingen kwamen meermaals terug in de onderzochte afbeeldingen, en op verschillende manieren. Zo tonen onderstaande afbeeldingen de Israëli Eli Ohana die zijn vriendin omhelst waarbij zij haar handen op de zijne legt (afbeelding 18) en legt Leen, de toenmalige vriendin van Marc Degryse, haar hand op zijn wang in een artikel uit 1985 (afbeelding 19).¹³⁸ De aanrakingen kwamen nog subtieler voor in andere gevallen, en leunden dus nog meer naar het effect om iets richting te geven of te ondersteunen. Tien jaar later dan Leen streelde Mireille Crasson haar echtgenoot Bertrand in Napels (afbeelding 20) en Jolanda, echtgenote van voormalig Royal Antwerp speler Frans van Rooij, bij wie ze haar hand op zijn been legde (afbeelding 21), zijn enkele voorbeelden van zulke subtiele aanrakingen.¹³⁹ Door een onopvallende aanraking helpen de handen onbewust mee de focus te leggen op datgene wat van belang was, in dit geval de voetballer.

¹³⁶ Frank Buyse, ‘Huisje met tuintje’, *Sport '90*, 19 februari 1992, 29.

¹³⁷ Goffman, *Gender Advertisements*, 29-31.

¹³⁸ Geert Foutré, ‘Isra-Eli’, *Sport '90*, 11 mei 1988, 8; Jacques Sys, ‘Marc Degryse: “Ik word ongemakkelijk van al die lovende verhalen”’, *Sport '80*, 2 oktober 1985, 17.

¹³⁹ Peter T’ Kint, ‘Groeten uit Italië’, *Voetbalmagazine*, 2 oktober 1996, 65; Roger De Maertelaere, ‘Buikje’, *Sport '90*, 13 januari 1988, 25.

Afbeelding 18: Eli Ohana en vriendin.¹⁴⁰

Afbeelding 19: Leen met de subtiele handoplegging bij Marc Degryse.¹⁴¹

Afbeelding 20: Mireille met de aanraking bij Bertrand Crasson.¹⁴²

¹⁴⁰ Foutré, 'Isra-Eli', 8.

¹⁴¹ Sys, 'Marc Degryse: "Ik word ongemakkelijk van al die lovende verhalen"', 17.

¹⁴² T' Kint, 'Groeten uit Italië', 65.

Afbeelding 21: Frans van Rooij en echtgenote Jolanda.¹⁴³

Wanneer partners van voetballers als steun in de artikels verschenen, kwamen zij niet enkel voor in de letterlijke zin van het woord, aanwezig op de wedstrijd of door mee te verhuizen. Binnen de Vlaamse sportpers was er ook sprake van een representatie waarbij de vrouwen minder stereotiep voor de dag kwamen, wat in contrast staat met de bevindingen uit de Britse tabloidpers. De interesse van de partners voor voetbal, zoals bij Vandereycken en Versavel, kwam niet terug in Brits onderzoek. Een ander element dat in contrast stond met de representatie in het Verenigd Koninkrijk, is de afwezigheid van veel voorkomende rivaliteit tussen spelersvrouwen.¹⁴⁴ Een verklaring voor deze afwezigheid kan zijn dat dit onderzoek zich focust op vakpers, in tegenstelling tot de eerdere onderzoeken die keken naar de artikels van roddelpers. Daarnaast boden de afbeeldingen extra inzichten in de manier waarop journalisten al dan niet genderstereotypes in stand hielden. De voetballende echtgenoot was hierbij zeker niet altijd de persoon die zich in de dominante positie bevond. Vele uitingen van lichamelijk contact wezen wel op de focus rond de voetballer, zij het via duidelijk of lichtelijk fysiek contact. In de volgende categorie komt de geseksualiseerde veroveringsvrouw aan bod, die in de Britse tabloids een opkomend fenomeen was, met name sinds de 21ste eeuw.

1.3 Geseksualiseerde veroveringsvrouw

¹⁴³ De Maertelaere, 'Buikje', 25.

¹⁴⁴ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 75.

De seksualisering van vrouwen is een lang meegaande stereotiepe representatie van vrouwen, en ook partners van voetballers ontkwamen dit lot niet.¹⁴⁵ WAGs verschenen in de Britse tabloidpers onder titels als “UN-BRA-LIEVABLE” en “Strip-strip-hooray.”¹⁴⁶ Het werk van onder meer Suzanne Pingree categoriseert niveaus van seksisme op vijf niveaus, gaande van plat seksisme tot non-stereotiepe afbeelding. Een focus op het uiterlijk en het lichaam van de vrouw en bijbehorende objectivering bevindt zich hierbij in de categorie van plat seksisme.¹⁴⁷

Binnen de onderzochte bronnen kwam representatie met een focus op het uiterlijk 31 keer voor, waarbij er ondanks de wederkerende seksistische toon toch verschillen waren in het taalgebruik van de journalist. Allereerst waren er voorbeelden van flagrante seksualisering terug te vinden, zoals bij de voorstelling van de piepjonge partner van Nico Claesen in 1983: “vriendinnetje Dominica. Een mooi zwartje, Bergasol blozend, helemaal in’t wit en met roze laarsjes. Snoepgoed.”¹⁴⁸ Naast een sterke mate van seksualisering is hier ook de nadruk gelegd op het ras, wat op zichzelf een categorie van seksualisering vormt, aldus onderzoek van Bielfeld, Stone en Brown.¹⁴⁹ Ook de vrouw van een gevestigde waarde als Lei Clijsters ontkwam niet aan een representatie die haar in de essentie terugbracht tot haar uiterlijk: “maar voorlopig is de ruimte voorbehouden aan de zonnende, slanke Els [...] De mooie Els, met haar geweldige kwaliteiten, speelt vanzelfsprekend de hoofdrol in het leven van Lei.”¹⁵⁰ De duidelijke focus op uiterlijke kenmerken, waarbij voor Els de enige benoemde kwaliteit mooi zijn was, lagen binnen de voornoemde categorie van plat seksisme.

De meeste artikels waren echter niet van zulke aard dat zij dusdanig objectiveerden, in een categorie die nochtans de geseksualiseerde veroveringsvrouw heet. Hoewel de focus nog

¹⁴⁵ Ferguson, Kreshel, en Tinkham, ‘In the Pages of Ms.’, 41.

¹⁴⁶ Vincent, Kian, en Pedersen, ‘Flying the flag’, 625; Domeneghetti, “‘On Me Bed, Son’”, 880.

¹⁴⁷ Suzanne Pingree e.a., ‘A Scale for Sexism’, 193-200; Ferguson, Kreshel, en Tinkham, ‘In the Pages of Ms.’, 43.

¹⁴⁸ Clem Vanwonterghem, ‘Met vaderlijke escorte’, *Sportmagazine*, 17 maart 1983, 17.

¹⁴⁹ Sharla D. Bielfeld, Ellen A. Stone, en Christia Spears Brown, ‘Sexy, Thin, and White: The Intersection of Sexualization, Body Type, and Race on Stereotypes about Women’, *Sex Roles* 85, nr. 5-6 (september 2021): 295.

¹⁵⁰ Gust Verwerft, ‘Leo Clijsters: “Wat er ook in Frankrijk gebeurt, ik zal dezelfde blijven...”’, *Sport ’80*, 23 mei 1984, 38.

steeds op uiterlijke kenmerken lag, waren de gebruikte woorden minder uitgesproken objectiverend. Bij een nieuwe Turkse speler van Anderlecht in 1980 stelde de journalist zijn partner als volgt voor: “Als zijn speltechnische kwaliteit de klasse van zijn dame evenaren ‘(sic)’ staan er de Sportingsupporters nog gouden dagen te wachten.”¹⁵¹ Bij Gaby Schuster, die later nog terugkeert in het onderdeel over de indringer, kwamen haar achtergrond en looks vanwege haar achtergrond ter sprake in het artikel: “ook zijn knappe vrouw Gaby, een ex-fotomodel die ook in Duitsland haast even beroemd is als haar echtgenoot.”¹⁵²

De meest opvallende bevinding bij deze categorie was dat deze in de *Sport '80*-magazines afnam doorheen de tijd. In alle doorgenomen magazines van de opvolgers, *Sport '90* en *Voetbalmagazine*, was er nog slechts één representatie van de partner geciteerd als de geseksualiseerde veroveringsvrouw. Daarnaast kwam deze categorie ook slechts sporadisch voor in de geanalyseerde nummers van *Het Laatste Nieuws*, tweemaal in de jaren 1980 en niet meer in de jaren 1990. Dat de berichtgeving in een dagelijkse krant minder rekening hield met uiterlijke kenmerken van partners van voetballers valt te begrijpen vanuit de manier waarop het dagblad voetbal versloeg. Bij hen lag de focus op wedstrijdverslagen en voor- en nabeschouwingen. De daling van 2 naar 0 artikels is hierdoor niet echt als een trend te benoemen. Voor de magazines daarentegen is het echter wel mogelijk een dalende lijn in representaties gefocust op het uiterlijk waar te nemen. Thomas De Block beschreef dit in zijn masterproef journalistiek als een journalistieke trend waarbij de aandacht meer begon te liggen op een genderneutrale berichtgeving, althans in het geval van vrouwelijke en mannelijke atleten.¹⁵³

Op het eerste zicht was dit een vorm van representatie die in de Vlaamse sportpers via afbeeldingen niet doordringend tot uiting kwam. Een belangrijke wederkerende nuance hier is het type van media dat dit onderzoek besprak, namelijk sportpers. Bullens onderzoek wijst er namelijk op dat de aanwezigheid van vrouwen waarnaar mensen

¹⁵¹ Ben Herremans, ‘Anderlecht, ontvlucht aan de schande’, *Sport '80*, 14 mei 1980, 14.

¹⁵² J. S., ‘Bernd Schuster: aan het einde van een loopbaan als internationaal?’, *Sport '80*, 1 juli 1981, 26.

¹⁵³ Thomas De Block, ‘Een genderneutrale sportverslaggeving? Een onderzoek naar de representatie van atleten in de Vlaamse dagbladpers.’ (Onuitgegeven masterproef, Lessius Antwerpen, 2012), 52.

opkijken in massamedia zoals populaire magazines en kranten vrouwen leidt tot goederenconsumptie door lezers, en dit mede door factoren zoals uiterlijk.¹⁵⁴ Bij sportpers is dit *incentive* niet aanwezig, aangezien uiterlijk geen overheersende factor is als reden waarom mensen sportpers kopen.¹⁵⁵ Dit kan mede verklaren waarom sportpers uiterlijk niet uitbuit op een dergelijke manier zoals boulevardbladen.

Nochtans is de vrouw als sekspartner en lustobject in het werk van Lester en Ros prominent aanwezig. Kim Walsh-Childers beschrijft in haar hoofdstuk in deze bundel de verschillende kenmerken van geseksualiseerde representatie van vrouwen in de media.¹⁵⁶ Een eerste kenmerk dat bij haar sterk naar voren komt is de constante afbeelding van slanke vrouwen in de media.¹⁵⁷ Hoewel hier in de onderzochte beelden zeker geen nadruk op lag, buiten bij de representatie van Els Vandecaetsbeek, waren er geen afbeeldingen van niet-slanke vrouwen terug te vinden.¹⁵⁸

Een andere visuele vorm van seksualisering die in verschillende werken terugkwam, namelijk décolleté en een opzettelijk vertoon van naakt, kwamen eveneens sporadisch tot niet voor.¹⁵⁹ Het dichtst bij dergelijke visualisaties kwam de foto van de echtgenotes van Alberto Tarantini en Mario Kempes, met volgende beschrijving over mevrouw Tarantini in een artikel over het Wereldkampioenschap van 1982 (afbeelding 22): “de Argentijnse aktrice (sic) en seksbom *Patta Villanueva*.”¹⁶⁰

¹⁵⁴ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 74.

¹⁵⁵ Line Geysen, ‘De representatie van het vrouwenvoetbal en de voetbalspeelster in de Vlaamse media’ (Onuitgegeven Masterproef, Katholieke Universiteit Leuven, 2017), 43.

¹⁵⁶ Kim Walsh-Childers, ‘Women as sex partners’, in *Images that Injure: Pictorial stereotypes in the media* (Westport: Praeger Publishers, 2003), 141.

¹⁵⁷ Ibid. 142.

¹⁵⁸ Zie de alinea omtrent de vrouw van Lei Clijsters.

¹⁵⁹ Clayton en Harris, ‘Footballers’ wives’, 323; Walsh-Childers, ‘Women as sex partners’, 142-43.

¹⁶⁰ Mick Michiels, ‘Barcelona - Elche en terug’, *Sportmagazine*, 17 juni 1982, 39.

Afbeelding 22: Patta Villanueva en Mavi Kempes.¹⁶¹

Wat bij afbeeldingen van de geseksualiseerde veroveringsvrouw wel voorkwam, is wat Goffman in zijn werk beschrijft als ‘licensed withdrawal’, oftewel psychologische afwezigheid.¹⁶² Door middel van emotie of expressie kan een persoon afwezig lijken op een afbeelding, waardoor deze afhankelijk is en overgeleverd aan de bescherming van iemand anders op de foto. Dit was onder meer terug te vinden bij familiefoto’s zoals die van Bernd Schuster en zijn eerder in deze sectie vermelde vrouw Gaby (afbeelding 23), als bij afbeeldingen van echtparen, zoals het onderstaande voorbeeld van Benny Asselberghs en zijn vrouw Rika (afbeelding 24).¹⁶³ Het bijzondere aan het voorbeeld van Gaby en Bernd Schuster was dat zij in het artikel vermeld stond als een zeer invloedrijke figuur op de carrière van haar echtgenoot. De gezinsfoto deed echter zowel haar als hun kind wegstaren, wat hen volgens Goffman’s werk overgeleverd laat aan de man. Hierdoor ontstaat een tegenstrijdigheid tussen de woorden van het artikel, die de vrouw als leidende figuur voorstelde, en de bijbehorende afbeelding, die het tegenovergestelde weergeeft.

¹⁶¹ Michiels, ‘Barcelona - Elche en terug’, 42.

¹⁶² Goffman, *Gender Advertisements*, 57.

¹⁶³ S., ‘Bernd Schuster: aan het einde van een loopbaan als internationaal?’, 26-27; Gust Verwerft, ‘Benny Asselberghs: “zonder publiek kunnen wij niets.”’, *Sport ’80*, 3 oktober 1984, 15.

Afbeelding 23: Gaby Schuster en haar zoon als voorbeelden van 'licensed withdrawal'.¹⁶⁴

Afbeelding 24: Rika Asselberghs wendt zich weg van de camera.¹⁶⁵

1.4 Geëmancipeerde vrouw

Naast de bovenvermelde vormen van representatie, waarbij toch overwegend sprake was van stereotiepe weergaves, keek dit onderzoek of de Vlaamse sportpers erin slaagde vrouwen van spelers ook op een andere manier af te beelden. Allereerst loont het te kijken naar de cijfers. Van alle onderzochte artikels waarin de partners via woord of beeld in voorkwamen, waren de partners zelf bij 14 artikels het centrale onderwerp. Alle artikels kwamen uit de magazines; in *Het Laatste Nieuws* stond de partner van de voetballer in geen enkel artikel centraal. Net zoals bij de categorie van de geseksualiseerde veroveringsvrouw kan dit mede te verklaren zijn vanuit het type sportverslaggeving van een krant. Zoals Line Geysen aanhaalt in haar masterproef journalistiek, ligt hierbij de nadruk meer op wedstrijdverslagen alsook voor- en nabeschouwingen van

¹⁶⁴ S., 'Bernd Schuster: aan het einde van een loopbaan als internationaal?', 26-27.

¹⁶⁵ Verwerft, 'Benny Asselberghs: "zonder publiek kunnen wij niets."', 15.

sportevenementen, dan op diepere portretten die een inzicht trachten te geven in het privéleven van de sporter.¹⁶⁶ In de 17 jaargangen die binnen de onderzochte periode vielen, waren er drie artikelreeksen met oog voor de vrouw van de voetballer. Allereerst ‘Vrouwen’ in 1981. ‘Offside’, dat liep van 1993 tot 1994 verspreid over vijf artikels en ‘Vrouwen en voetbal’ uit 1996. Echter was geen enkele van deze reeksen een langer leven beschoren dan een vijftal artikels.

Het was echter niet zo dat deze artikels daadwerkelijk dieper ingingen op de bezigheden en het leven van de partner. Zelfs binnen de artikels waar partners uitsluitend of overwegend aan het woord kwamen, lag in sommige gevallen de focus nog sterk op de voetballende echtgenoot. Zo ging een artikel uit 1996, waarin Phaedra Hoste centraal stond, voornamelijk over haar relatie met Paul Okon, die op dat moment bij Club Brugge voetbalde.¹⁶⁷ Wanneer *Voetbalmagazine* Sonja Broos, de echtgenote van Hugo, interviewde, ging het zelfs uitsluitend over de figuur van Hugo Broos, in plaats van de persoon met wie het interview was afgenomen.¹⁶⁸ Deze artikels zijn om die redenen dan ook niet opgenomen in deze categorie, aangezien ze geen nuance schetsen in de representaties van spelersvrouwen. De journalistiek herbevestigde zelfs de mannelijke dominantie met dit soort artikels door de man het onderwerp te maken in stukken waarin de vrouw de geïnterviewde persoon was.

Wanneer partners van voetballers centraal stonden in een interview bleek van hun kant uit ook weleens kritiek op het tijdverdrijf van hun “collega’s”, zoals bij Nicole Timmermans, die zich inzette voor mensen in El Salvador:

“Ik hoor wel eens twee spelersvrouwen tegen elkaar op concurreren ‘(sic)’, zo noem ik dat. Ik zeg dan niks, maar ik denk bij mezelf; dat is toch jammer. Maar ja, spelersvrouwen hebben meestal niks anders om over te praten dan het voetbal en hun huizen en hun geld.”¹⁶⁹

Ook Phaedra Hoste schetste dit beeld:

¹⁶⁶ Geysen, ‘De representatie van het vrouwenvoetbal en de voetbalspeelster in de Vlaamse media’, 43.

¹⁶⁷ Frank Buyse, ‘Het is overal hetzelfde: rechts slaan en links zalven’, *Voetbalmagazine*, 9 oktober 1996, 35.

¹⁶⁸ Frank Buyse, ‘Zijn ma belt soms: wat kijkt Hugo weer stuurs’, *Voetbalmagazine*, 6 november 1996, 27.

¹⁶⁹ Ivan Sonck, ‘Omdat Salvadorianen belangrijk zijn’, *Sportmagazine*, 30 april 1981, 83.

“Ik vond het in het begin ook wel *geestig*, zo tussen de andere spelersvrouwen, maar al snel voelde ik de jaloezie, je weet wel: *fotomodel*.... Terwijl ze zelf de hele tijd bezig zijn over *Quartiers* ‘(sic)’ en *Delvaux*”

Hoste schetste hier een situatie die Jennifer Bullen ook tegenkwam in haar onderzoek, namelijk de onderlinge concurrentie tussen spelersvrouwen.¹⁷⁰ Aangezien dit soort berichtgeving eenmalig was, gaat dit onderzoek hier verder niet dieper op in.

Qua atypische berichtgeving kwamen voornamelijk het beroep en interesses van spelersvrouwen naar voor. In één enkel geval was er zelfs sprake van een omgekeerde vorm van steun: “Marc Wilmots en Katrien Lambeets vormen een echt duo: Ik heb nooit gestudeerd, maar ik steun haar op mijn manier. Uitdagingen kan je altijd beter aan met zijn tweeën.”¹⁷¹ Daarnaast waren er ook vormen van representatie die binnen de categorische benadering van seksisme, zoals beschreven in het werk van Pingree, op het vierde of vijfde level terug te vinden zijn. Op deze levels ligt de representatie van de vrouw namelijk op gelijke behandeling of zelfs non-stereotiep.¹⁷² Voor Régine Muvala, afkomstig uit Rwanda en ternauwernood ontsnapt aan de daar woekerende burgeroorlog, was dit het geval: “Régine is een intelligente en dynamische vrouw”.¹⁷³ Naast een non-stereotiepe berichtgeving op gendervlak, is dit tevens een voorbeeld van een positieve benadering van de sub-Saharaanse Afrikanen actief in België.

Langs de andere kant is het mogelijk dit soort berichtgeving kritisch te benaderen, bijvoorbeeld door terecht te wijzen op het feit dat hier intelligent, dynamisch én vrouwelijk staan beschreven als een uitzonderlijke combinatie. Dit soort kritiek is zeker op zijn plaats, maar het loont om dit soort berichtgeving binnen de context van het onderzoek te bekijken. Aangezien er slechts weinig boodschappen waren die focusten op positieve eigenschappen van spelersvrouwen anders dan zorgzaam, uiterlijk aantrekkelijk en opvoedkundig sterk, lijkt het op zijn plaats om deze berichtgeving positief te benaderen.

¹⁷⁰ Bullen, *Media Representations of Footballers’ Wives*, 75.

¹⁷¹ Pierre Bilic, ‘De geur van het land’, *Voetbalmagazine*, 31 augustus 1994, 29.

¹⁷² Ferguson, Kreshel, en Tinkham, ‘In the Pages of Ms.’, 43.

¹⁷³ Pierre Bilic, ‘Ons land Ruanda’, *Voetbalmagazine*, 8 juni 1994, 43.

Van de 14 artikels waarbij de spelersvrouw centraal kwam te staan, was ze vijf keer effectief de enige die bij de artikels op de bijbehorende afbeeldingen stond. In drie gevallen bestond de afbeelding van de vrouwen uit een neutraal portret, waarvan tweemaal in huis en één keer op een niet nader te definiëren locatie. Daarnaast was één van de drie keren met de kinderen in de armen, bij het artikel rond Mieke Janssen, getrouwd met voormalig Waterschei-speler Pier Janssen (afbeelding 25).¹⁷⁴ Verder focusten de afbeeldingen in een artikel uit 1981 rond Titia Haan zich op haar huishoudelijke leven en de bijbehorende taken (afbeelding 26).¹⁷⁵ In deze gevallen ging het om stereotiepe afbeeldingen, en ook de inhoud zelf ging niet dieper in op hun leven dan de carrière van hun echtgenoot of focuste op de kinderen.¹⁷⁶ Daarom vielen deze artikels bij de categorisering niet in die van de geëmancipeerde vrouw.

Afbeelding 25: Mieke Janssen met kinderen op schoot.¹⁷⁷

Afbeelding 26: Titia Haan in de keuken.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Foutré, 'Muizenvanger', 46-47.

¹⁷⁵ Ivan Sonck, 'De VVD-afdeling van Sint-Martens-Lennik', *Sportmagazine*, 11 juni 1981, 27-29.

¹⁷⁶ Domeneghetti, "'On Me Bed, Son'", 882.

¹⁷⁷ Foutré, 'Muizenvanger', 47.

Wat bij de overige negen artikels met een vrouw als centrale gesprekspartner naar voren kwam, was de aanwezigheid van hun partner in de afbeeldingen. Bij drie artikels betrof het hier een familiefoto, waarbij de man in twee gevallen naar zijn vrouw keek en eenmaal wegkeek van de fotograaf, met een kind aan de arm. Niet toevallig gingen de twee artikels waarbij de echtgenoot zijn vrouw aankeek, respectievelijk over Nicole Timmermans in 1981 en Régine Muvala in 1994, dieper in op hun professioneel- en privéleven (afbeelding 27 en 28).¹⁷⁹ Grażyna Loreth, onderwerp van dit derde artikel met een familiefoto en tevens echtgenote van de Poolse topanvaller Włodzimierz Lubański, vertelde in het artikel waar zij werd geïnterviewd voornamelijk over de carrière van haar echtgenoot. De afbeelding van haar gezin kwam reeds voor in sectie 1.1.

Afbeelding 27: Nicole Timmermans met echtgenoot Danny De Cubber en haar kroost.¹⁸⁰

Afbeelding 28: Het gezin Muvala.¹⁸¹

¹⁷⁸ Sonck, 'De VVD-afdeling van Sint-Martens-Lennik', 29.

¹⁷⁹ Ivan Sonck, 'Omdat Salvadorianen belangrijk zijn', 80; Pierre Bilic, 'Ons land Ruanda', *Voetbalmagazine*, 8 juni 1994, 40-41.

¹⁸⁰ Sonck, 'Omdat Salvadorianen belangrijk zijn', 80.

¹⁸¹ Bilic, 'Ons land Ruanda', 40-41.

Bij de andere zes artikels waar de vrouw centraal stond, werd de echtgenoot vijf keer mee afgebeeld, en eenmaal de schoonzoon. In vijf van de zes gevallen beeldde de fotograaf de vrouw voor de man uit, wat in Goffman's notie van 'relative size' de vrouw als dominante factor aanduidt.¹⁸² Onderstaande afbeeldingen van Arlette Van Himst, eerder nog vermeld in de inleiding en vaak gezien als het prototype spelersvrouw in Vlaanderen, evenals van Saskia De Bleeckere illustreren dit (afbeelding 29 en 30).¹⁸³ Dat de vrouw hier als dominant en non-stereotiep afgebeeld stond in berichtgeving waarin zij de geïnterviewde was, is een bevinding die ook in ander wetenschappelijk onderzoek naar voren kwam. In de studie van de Israëlische communicatiewetenschapper Einat Lachover naar de representatie van vrouwelijke kandidaten voor de Knesset komt deze bevinding terug.¹⁸⁴ In haar onderzoek is er sprake van non-stereotiepe berichtgeving wanneer het gaat om een belangrijke vrouwelijke kandidaat die in de aandacht staat, in tegenstelling tot cliché berichtgeving bij minder prominente kandidaat-verkozenen. In zekere zin komt deze bevinding terug in dit onderzoek, namelijk dat bij artikels waar de vrouw het onderwerp was zij disproportioneel vaak non-stereotiep op de afbeeldingen verscheen, 6 op 14 keer.

Afbeelding 29: Arlette Neckerbroek met haar toekomstige echtgenoot Paul Van Himst.¹⁸⁵

¹⁸² Goffman, *Gender Advertisements*, 28.

¹⁸³ Frank Buyse, 'Mijn man verovert Amerika', *Voetbalmagazine*, 22 juni 1994, 74; Frank Buyse, 'Ik denk vaak: "wat steekt hij nu weer uit?"', *Voetbalmagazine*, 11 september 1996, 51.

¹⁸⁴ Einat Lachover, 'Signs of Change in Media Representation of Women in Israeli Politics: Leading and Peripheral Women Contenders', *Journalism* 18, nr. 4 (2017): 458.

¹⁸⁵ Buyse, 'Mijn man verovert Amerika', 74.

Afbeelding 30: Saskia De Bleeckere met op de achtergrond haar echtgenoot Frank.¹⁸⁶

Het is mogelijk kritiek te geven op deze bevinding, door te wijzen op de eigenlijke aanwezigheid van de echtgenoot op afbeeldingen van artikels waarbij de vrouw het onderwerp was. Vanuit dit standpunt kon de partner zelfs in artikels die rond haar draaien niet om de aanwezigheid van haar partner heen. Deze kritiek wuift dit onderzoek echter weg, vanuit de ideeën van Goffman dat mannen vaker dan vrouwen op de voorgrond afgebeeld staan.¹⁸⁷ Door een omgekeerde beeldvorming bij de onderzochte foto's was hier wel degelijk sprake van een non-stereotiepe afbeelding van partners van voetballers.

1.5 Indringer

De laatste vorm van representatie, namelijk de indringer, is een rol die in het werk van Clayton en Harris initieel niet voorkomt. Het onderzoek van Vincent, Kian en Pedersen brengt deze vorm van afbeelding voor het eerst onder de aandacht, via de figuur van Victoria Beckham, zoals besproken in de inleiding.¹⁸⁸ De voornaamste kritiek op vrouwen die traditioneel naar voren kwamen als indringers was dat zij binnendrongen in een ruimte of leefwereld waarin bijna uitsluitend mannen domineerden. Deze duidelijke vorm van hegemoniale mannelijkheid zoals Raewyn Connell ze beschrijft kan de sportwereld en sportpers mede in stand houden.¹⁸⁹ Zo ook door de beschrijving van de vrouw als duidelijke indringer binnen een mannelijk domein.

¹⁸⁶ Buyse, 'Ik denk vaak: "wat steekt hij nu weer uit?"', 51.

¹⁸⁷ Goffman, *Gender Advertisements*, 28.

¹⁸⁸ Vincent, Kian, en Pedersen, 'Flying the flag', 623.

¹⁸⁹ Michelle J. Manno, *Denied: Women, Sports, and the Contradictions of Identity* (New York University Press, 2023), 19; Lavoï, 'Gender and Sport Media', 45.

Allereerst waren er duidelijke voorbeelden terug te vinden waarbij actoren zoals trainers of bestuursleden de vrouwen uit de mannelijke voetbalwereld wilden houden. Wanneer er sprake was van een mogelijke aanwezigheid van de spelerspartners op een groot toernooi was de mening van coach Guy Thijs in 1980 hierrond duidelijk: “Vrouwen mee naar Italië, daar moet men bij mij niet mee aan boord komen.”¹⁹⁰ Deze positie was trouwens zeker niet vanuit alle voetbalbonden hetzelfde, want de Nederlandse vrouwen waren al in 1974 aanwezig op het Wereldkampioenschap in West-Duitsland.¹⁹¹ In Engeland daarentegen zou de voetbalbond pas overstag gaan in 2006, met de gekende gevolgen. Verder kwam deze dubbele houding vanuit bonden of trainers ook naar voor wanneer spelers onderhandelden over hun contract. Wanneer Arielle De Sart sprak over de onderhandelingen van haar man Jean-François en zichzelf met Club Luik bleek dit binnen de bestuurskamer niet de gewoonte te zijn:

“Toen we zijn kantoor verlieten, zag ik dat sommige bestuursleden zich een bult schrokken omdat ik mee rond de tafel was gaan zitten, maar meneer Marchandise zelf had daar niet de minste moeite mee.”¹⁹²

Deze quote geeft op een duidelijke wijze de ambigue houding aan van bestuur en trainers ten opzichte van vrouwen. Enerzijds zien begeleiders van voetballers de partner als een baken van stabiliteit en rust, wat van belang is voor de carrière van een speler. Anderzijds zien ze het ook als een storende factor die voor afleiding zorgt en in dit geval te veel of een slechte invloed heeft. Dit is een belangrijke hypothese van Andrew Parker in zijn werk rond jeugdvoetbal.¹⁹³ Uit mijn onderzoek komt via representatie naar voren dat dit binnen de volwassen voetbalwereld zeker ook aanwezig was.

Naast een negatieve houding ten opzichte van de vrouwelijke invloed op voetballers vanuit hogere kringen, zorgde de pers er zelf ook mee voor dat dit beeld tot stand kwam. Door bijvoorbeeld te proberen om de keuze van een partner te beïnvloeden. Zo berichtte *Het*

¹⁹⁰ onbekend, ‘Guy Thijs: geen vrouwen op de EK’, *Sportmagazine*, 17 april 1980, 7.

¹⁹¹ de Graaf, *Voetbalvrouwen*, 171.

¹⁹² Pierre Bilic, ‘Voetbal & liefde’, *Sport '90*, 13 februari 1991, 23.

¹⁹³ A. Parker, ‘Soccer, Servitude and Sub-cultural Identity’, 66.

Laatste Nieuws over de rol die Els speelde bij de beslissing van haar echtgenoot Lei Clijsters:

“Zodanig zelfs dat zij straks mag bepalen wanneer het ogenblik voor hem gekomen is om er een punt achter te zetten, dan smeken wij haar: wacht er liefst nog een hele tijd mee.”¹⁹⁴

Door dit type berichtgeving creëerde de journalist bewust een polemiek rond de figuur van Els Vandecaetsbeek. Wanneer er in *Sport* '80 een artikel verscheen rond de moeilijkheden die Bernd Schuster met zich meedroeg, was hier ook plek voor een vermelding van zijn vrouw:

“Er werden dan ook de meest merkwaardige verhalen gepubliceerd over Bernd Schuster. Maar niet alleen hij stond in de belangstelling, ook zijn knappe vrouw Gaby, een ex-fotomodel die ook in Duitsland haast even beroemd is. Gaby, zeven jaar ouder dan Bernd heeft een enorme invloed op haar man. Ze is bijzonder zakelijk ingesteld en is telkens aanwezig wanneer er over contracten gesproken wordt.”¹⁹⁵

Een passage zoals hierboven bevat in wezen verschillende elementen van de demonisering van de partner. Haar beroemdheid, het feit dat zij ouder was dan Schuster én dat ze over een zakelijke ingesteldheid beschikte, vormden drie elementen van een negatieve voorstelling. Waar in het onderdeel over de geëmancipeerde vrouw de zakelijke ingesteldheid positief had geklonken, was deze hier ingebed in een negatieve bijklank. Tenslotte toont bovenvermeld stuk ook de tegenstrijdigheid aan die in zekere mate aanwezig was binnen de sportjournalistiek. Hoewel de journalist vermeldde dat de meest merkwaardige verhalen de ronde deden, benadrukte hij deze toch nogmaals, in plaats van onderbouwde, feitelijke journalistiek uit te oefenen.

De pers speelde daarnaast ook een rol om de partners van spelers de negatieve verantwoordelijkheid te geven voor een transfer die niet doorging, zoals bij onder meer Freya Pitiers, de vrouw van Czerniatynski: “Men fluistert dat zij het was die in juli 1990 verhinderde dat Alex zijn handtekening onder een verbintenis met Sporting Charleroi

¹⁹⁴ Luc Verweirder, ‘Clijsters in het goud’, *Het Laatste Nieuws*, 10 januari 1989, 19.

¹⁹⁵ S., ‘Bernd Schuster: aan het einde van een loopbaan als internationaal?’, 26.

zette.”¹⁹⁶ Dat zij hierna in het interview de kans kreeg om dit te rectificeren was het minste wat de journalist kon doen, maar het zaadje was in ieder geval geplant door dit onder de aandacht te brengen. Een vertrek bij een club schreef de pers bij wijlen ook aan de partner toe, zoals bij Richard Niederbacher waar voormalig miss België Françoise Bostoën de verantwoordelijkheid kreeg: “maar keerde op aandringen van *mevrouw* Niederbacher, **Françoise Bostoën**, toch terug.”¹⁹⁷

Als laatste kenmerk van deze representatie kwam ze ook naar voren wanneer vrouwen van spelers zelf aan het woord kwamen. Ze hadden dit soort perceptievorming op zulke actieve manier meegemaakt, dat ze dit het vermelden waard vonden in interviews. Zo sprak Micheline, de vrouw van de overleden Wilfried Puis over de manier waarop zij verscheen: “Men zei al dat ik een heks was, omdat ik steeds voor hem moest opkomen.”¹⁹⁸ Ook in het interview met Phaedra Hoste kwam dit duidelijk terug.¹⁹⁹

Wat in het oog sprong bij de representaties van de indringer was de negatieve perceptie rond een sterke rol voor de vrouw. Waar dit later een troef vormde bij onder meer de uitbouw van commercieel succes, zoals bij de Beckhams, kwam dit in de jaren 1980 en 1990 binnen de sportpers toch voornamelijk negatief naar voren.²⁰⁰ De toegenomen aandacht voor partners van voetballers weet Bullen langs de ene kant aan de specifieke omstandigheden waarin de aandacht voor hen groeide. Onder andere de vraag welke rol vrouwen en feminisme nu juist moesten vertolken, tegenstrijdigheden rond sociale klassen en rijkdom en de toenemende financiële slagkracht van de voetbalwereld, haalde de Britse sociologe aan als verklaringen hierrond.²⁰¹ de neiging om in de periode voor Victoria Beckham en andere consoorten een grotere rol van partners van voetballers te demoniseren, verklaarde Bullen vanuit de wijze waarop zij hun bekendheid hadden

¹⁹⁶ Bilic, ‘Voetbal & liefde’, 27.

¹⁹⁷ Geert Foutré, ‘Mijn leven speelde zich af in de zestien meter’, *Voetbalmagazine*, 28 juni 1995, 32.

¹⁹⁸ Frank Buyse, ‘De muur was dik en hoog’, *Voetbalmagazine*, 26 oktober 1994, 42.

¹⁹⁹ Buyse, ‘Het is overal hetzelfde: rechts slaan en links zalven’, 35.

²⁰⁰ John Vincent, John S. Hill, en Jason W. Lee, ‘The Multiple Brand Personalities of David Beckham: A Case Study of the Beckham Brand’, *Sport Marketing Quarterly* 18, nr. 3 (september 2009): 176.

²⁰¹ Bullen, *Media Representations of Footballers’ Wives*, 55.

verworven.²⁰² Naast hun partner, die door sportieve prestaties hun mediapersoonlijkheid verwierven, leek de bekendheid van de vrouwen onverdiend, waardoor de focus op negatieve aspecten kwam te liggen.

Van deze categorie waren geen duidelijke afbeeldingen terug te vinden. Het zou een mogelijkheid geweest zijn de afbeeldingen uit andere categorieën waarbij de vrouw een dominante positie innam hierin op te delen, maar dat zou te ver reiken. Want bij dergelijke afbeeldingen stonden in de artikels zelf citaten die de ondersteunende of moederlijke kwaliteiten van de vrouw benadrukten, waardoor ze niet als indringer te boek stonden.

1.6 Resultaten

Het loont om de ruwe resultaten te schetsen om een beter begrip te krijgen van de representaties. Voor de onderverdeling in de vijf categorieën van representatie lag de nadruk op specifieke kenmerken verbonden aan elke categorie, waardoor een artikel ook in meerdere categorieën terecht kon komen. De twee categorieën die veruit het meest naar voren kwamen waren de moeder aan de haard en de ondersteunende cheerleader. Met respectievelijk 113 uit 190 en 83 uit 190 artikels waarin deze vorm van representatie naar voren kwam, viel op dat de Vlaamse sportpers voetbalpartners op deze wijze het vaakst voorstelde. De categorie van de geseksualiseerde veroveringsvrouw kwam hierna het vaakst voor, respectievelijk 31 keer. De twee overige categorieën van de indringer en de geëmancipeerde vrouw kwamen beide 14 keer naar voren in de artikels, wat aanmerkelijk minder was dan de andere categorieën. Toch lijkt de categorie van de geëmancipeerde vrouw een meerwaarde voor dit onderzoek aangezien ze evenveel voorkwam als de indringer. Daarnaast vielen weldegelijk non-stereotiepe boodschappen rond vrouwen op, die in geen enkele andere categorie thuishoorden.

Dit onderzoek is zeker niet sluitend, en vervolgonderzoeken met een andere insteek zijn zeker binnen de mogelijkheden. De mogelijkheid om sportpers te vergelijken met

²⁰² Ibid., 30.

boulevardbladen zoals *Dag Allemaal* en *Story* zal naar alle waarschijnlijkheid andere inzichten opleveren. Daarnaast kan ook een vergelijking van binnenlandse met buitenlandse sportpers inzichten bieden in de mogelijke aanwezigheid van culturele factoren bij dergelijke representaties.

Hoofdstuk 2: Ervaringen van vrouwen van voetbalspelers: subaltern perspectief in een sportieve mannenwereld

“Ja wij hebben eigenlijk een leuke generatie gehad vind ik zo.
 We mochten van alles maar we kwamen toch niet in beeld dus...
 Ach ja.
 Achter de schermen was het gewoon heel gezellig.”²⁰³

Hoewel het niet de bedoeling is een conclusie weg te geven in de openingsquote, gaf Emma tijdens haar interview op een treffende manier de periode weer waarin zij en andere vrouwen samenleefden met een profvoetballer. Dit hoofdstuk gaat dieper in op de ervaringen van (ex-)partners van profvoetballers uit de jaren 1980, 1990 en begin jaren 2000 aan de hand van zes semigestructureerde interviews. Aan de hand van letterlijke citaten gaat dit onderzoek dieper in op de gelijkenissen en verschillen tussen de ervaringen, en vormen de interviews tegelijk de basis voor een vergelijking met andere studies die focusten op partners van (top)sporters. Hierbij dienen *The Sport Marriage: Women Who Make It Work* van Steven M. Ortiz en *Mother's Taxi: Sport and Women's Labor* van Shola Thompson als het uitgangspunt, aangezien dit twee toonaangevende onderzoeken zijn binnen dit onderzoeksveld.²⁰⁴ Daarnaast zal *Voetbalvrouwen* van historicus-journalist Bram de Graaf dienen om de interviews enerzijds mee te vergelijken, aangezien deze ervaringen ruim een decennium vroeger plaatsvonden dan de onderzochte subjecten.²⁰⁵ Anderzijds ondersteunen ze mede de ervaringen van de geïnterviewde vrouwen, door de gelijkaardige voetbalachtergrond van de vrouwen uit het boek van de Graaf.

De vrouwen die het onderwerp vormen van dit hoofdstuk waren als het ware een subalterne groep binnen de voetbalwereld.²⁰⁶ Zij bevonden zich op de rand van de voetbalwereld, waar hun sociale relaties met mensen in de voetbalerij hun een unieke

²⁰³ [Emma], Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 27 april 2024, 00:19:58.

²⁰⁴ Ortiz, *The Sport Marriage*; Thompson, *Mother's Taxi*.

²⁰⁵ de Graaf, *Voetbalvrouwen*.

²⁰⁶ Gayatri Chakravorty Spivak, ‘Can the Subaltern Speak?’, in *Marxism and the Interpretation of Culture*. (Basingstoke: Macmillan, 1988), 271-313.

plaats gaven binnen de machtsstructuren in de voetbalwereld.²⁰⁷ In een machtsveld waar clubs, spelers en makelaars de dans uitmaakten, speelden de partners van voetballers een substantiële rol in de uitbouw van de carrière van hun voetballende wederhelft. Daarnaast was hun positie ambivalent daar zij zich aan de marge van de voetbalwereld bevonden, en in zekere zin uitgesloten waren. Langs de andere kant bood deze positie hen zekere voordelen als vrouw van een voetballer, of kregen zij minder te maken met nadelen die hun voetballende echtgenoten wel ervaarden.

In totaal werden voor dit onderzoek zes interviews afgenomen, waarvan vijf vrouwen momenteel nog getrouwd zijn met hun partner en één gescheiden is. Om de anonimiteit van de vrouwen en hun partners te waarborgen werkt dit onderzoek met pseudoniemen. Het gaat om de volgende zes koppels: Agnès en Frans, Dorine en Johan, Cécile en Wim, Katleen en Gert, Sandra en Ben en ten slotte Emma en Hannes. Van de zes voornoemde koppels zijn enkel Emma en Hannes niet langer samen. De profcarrières van de zes voetballers speelden zich grotendeels af in de jaren 1980 en 1990. Bij enkelen liepen ze door tot het begin van de 21ste eeuw. De zes spelers hebben op een gegeven moment in hun carrière in het buitenland gespeeld, wat voor een breder beeld zorgt op het vlak van verschillende culturen, zowel sportief als extra-sportief. De lengte van de interviews varieerde tussen de 25 en 110 minuten. Gemiddeld duurde een interview net geen 58 minuten.

Het unieke van dit onderzoek is enerzijds dat voor het onderzochte geografische gebied van de geïnterviewde vrouwen, namelijk België, nog geen gelijkaardig onderzoek is uitgevoerd. Daarnaast is ook de tijdsperiode met een focus op de jaren 1980 en 1990 nieuw, in die zin dat een werk zoals Bram de Graaf's *Voetbalvrouwen* en onderzoeken zoals dat van Clayton en Harris of Domeneghetti focussen op een periode ervoor of erna.²⁰⁸ In grote lijnen bestonden de afgelegde interviews uit drie delen. Het privéleven en de huiselijke taferelen vormden één deel, de omgang met de Belgische pers van zowel de

²⁰⁷ Magaly Rodríguez García en Amandine Lauro, 'Belgian History and the Making of Marginality and Subalternity', *Journal of Belgian History* 46, nr. 1 (2016): 21.

²⁰⁸ de Graaf, *Voetbalvrouwen*; Clayton en Harris, 'Footballers' wives', 317-35; Domeneghetti, "'On Me Bed, Son'", 873-87.

vrouwen als de voetballende echtgenoot het tweede deel en ten slotte de ervaringen van de vrouwen met de sportwereld en meer specifiek de voetbalwereld. Het is ook in deze volgorde dat deze drie delen aan bod komen in dit hoofdstuk.

2.1 Privéleven en huishoudelijkheid: Kapitein van het familiale schip

Dat de partners van topsporters, en dus ook voetballers, instaan voor het overgrote deel van alles wat deel uitmaakt van het huishoudelijk vlak, is een niet te ontkennen vaststelling. Zowel algemeen onderzoek als specifiek sportonderzoek uit verschillende sporttakken bevestigt deze stelling.²⁰⁹ Daarnaast gaven alle zes de geïnterviewden aan dat zij instonden voor het merendeel van het huishouden. Op de vraag wat zij van deze verhouding vonden, kwamen verschillende meningen naar voren. Agnès en Emma beschreven deze verdeling vanuit een organisch standpunt vanaf het begin van hun relatie, in het midden van de jaren 1980. Emma verwoordde dit proces als volgt:

“Je wist niet beter omdat je ook zo jong bent.
Je bent jong dus je vloeit daarin.
Het is niet dat je op 16 denkt: ‘ja maar zo ga ik mijn leven niet leiden.’
Nee je gaat daarin mee.”²¹⁰

Bij deze beschrijving haalden de vrouwen de internalisering van huiselijk werk aan, wat nauw verbonden is met de gendernormering rond deze taken.²¹¹ Door middel van ervaringen doorheen de tijd kwamen de vrouwen, soms zonder het zelf te beseffen, terecht in een patroon waarbij hun omgeving en zij zelf ook de vrouwelijke verantwoordelijkheid voor het huishouden als vanzelfsprekend ervaarden. Deze geïnternaliseerde vorm van genderspecifieke taken maakt daarnaast ook deel uit van de ‘social role theory’, zoals eerder aangehaald in sectie 1.1. Dat het huishouden op de vrouw terecht kwam, zagen

²⁰⁹ Sharon T. Claffey en Kristin D. Mickelson, ‘Division of Household Labor and Distress: The Role of Perceived Fairness for Employed Mothers’, *Sex Roles* 60, nr. 11 (2009): 825; Chuka Onwumechili en Unwana Akpan, ‘African Footballers’ Wives: “Those Paid Dollars and Pounds, Their Head Is Not Five!”’, *International Review for the Sociology of Sport* 56, nr. 5 (2021): 653; Ortiz, ‘Using Power’, 534.

²¹⁰ [Emma], 27 april 2024, 00:04:20.

²¹¹ Sarah Thébaud, Sabino Kornrich, en Leah Ruppanner, ‘Good Housekeeping, Great Expectations: Gender and Housework Norms’, *Sociological Methods & Research* 50, nr. 3 (2021): 1190.

sommige vrouwen als een evidentie. Zo benaderde Sandra haar rol als verantwoordelijke voor huishoudelijke taken als een logisch gevolg van de carrière van haar echtgenoot:

“Ja ik vond...
 Ik dat normaal want hij...
 Hij bracht al het geld in huis.
 Dus ja, voor mij was dat.
 Ik was...
 Ik thuis.
 Ja dat is normaal hè dan.”²¹²

Sandra's voorbeeld legde op een zeer eenvoudige manier het 'relative resource perspective' uit.²¹³ Dit perspectief stelt dat mannen en vrouwen op verschillende manieren bijdragen aan het gezinsinkomen. Daar waar de man in dit geval zorgt voor het inkomen, is de bijdrage van de vrouw verondersteld via huiselijk werk. Dit perspectief toont een sterke mate van socialisatie, iets wat bij verschillende vrouwen naar voren kwam. Daarnaast heeft de huishoudelijke bijdrage naast een economische bijdrage binnen het gezinsinkomen ook een economische waarde voor de carrière van de sporter. De inspanningen van de vrouw stellen de man in de gelegenheid zich te focussen op zijn sportieve carrière, aldus sociologe Janet Finch.²¹⁴

Toch gaven de vrouwen ook hun mening, die niet zozeer de rolverdeling, maar wel de huidige kritische visie op die rolverdeling in vraag stelde. Cécile had hier haar eigen idee over: “Ik vind dat bullshit, sorry maar ik ben misschien... ik vind het zoiets van. Maar hij zal even goed de stofzuiger pakken en beginnen te stofzuigen.”²¹⁵ Het is mogelijk de kritiek van Cécile op traditionele en moderne denkbeelden rond huiselijk werk op twee manieren te bekijken. Enerzijds verzet ze zich tegen een al te rigide afbakening van taakverdelingen tussen man en vrouw binnen een relatie. Anderzijds bood haar visie ook kritiek op moderne visies qua genderverhoudingen binnen relaties, die de man medeplichtiger achten voor huiselijk werk en de vrouw in staat stellen een carrière op te

²¹² [Sandra], Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 5 april 2024 00:10:46.

²¹³ Mylène Lachance-Grzela en Geneviève Bouchard, 'Why Do Women Do the Lion's Share of Housework? A Decade of Research', *Sex Roles* 63, nr. 11-12 (2010): 771.

²¹⁴ Janet Finch, *Married to the Job: Wives' Incorporation in Men's Work* (Londen: G. Allen & Unwin, 1983), 84.

²¹⁵ [Cécile], interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 14 maart 2024, 00:12:35.

bouwen. Zij benadrukte de organische verdeling van het huishoudelijke werk, afhankelijk van wie wanneer aanwezig was thuis.

Bij het gebrek van de aanwezigheid van de mannelijke partner voor opvoedkundige momenten vielen de vrouwen vaak terug op de aanwezigheid van hun eigen persoonlijke netwerk, namelijk hun ouders en schoonouders. Daar waar grootouders steeds vaker betrokken zijn bij kleinkinderzorg doorheen de laatste vijftig jaar, door factoren zoals tweeverdienersgezinnen en meer éénoudergezinnen, bleken zij ook van belang voor de verschillende vrouwen.²¹⁶ Aangezien de vrouwen vaker verantwoordelijkheid over de kinderen droegen dan hun voetballende partner, dienden zij de grootouders in te schakelen wanneer zij zelf eens weg wilden. Zeker wanneer de vrouwen gingen kijken naar de wedstrijden van hun echtgenoot en er op de club geen plaats was voor de kinderen, dienden ze een beroep te doen op hun ouders. Zo beschreef Katleen dit, net als verschillende andere vrouwen: “Ja en mijn ouders ook, ja. En als ik naar de voetbal ging ’s avonds in het weekend, dan bleven ze altijd bij mijn mama hè.”²¹⁷ Wat Katleen haar situatie specifiek maakte is dat haar ouders ook mee verhuisden naar het buitenland bij een transfer van haar echtgenoot. Door een dergelijk gebruik van het persoonlijke netwerk van de vrouw ontlaste dit haar, wat de vele afwezigheden van haar echtgenoot in het buitenland hielp op te vangen:

“Mijn ouders woonden apart.
 En ik...
 Maar ik was altijd bij mijn ouders.
 En mijn kind ja...
 Mijn dochter ging naar het school
 En door de dag gingen we dan wandelen.”²¹⁸

Een andere terugkerende boodschap van de verschillende vrouwen was wel de verhoogde aanwezigheid van de partner na het beëindigen van zijn actieve carrière als voetballer. Eerder onderzoek naar de rol van gepensioneerde echtgenoten in het huishouden bevestigt

²¹⁶ Shefaly Shorey en Esperanza Debby Ng, ‘A Social–Ecological Model of Grandparenting Experiences: A Systematic Review’, *The Gerontologist* 62, nr. 3 (2022): 193.

²¹⁷ [Katleen], Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 7 maart 2024, 00:06:40.

²¹⁸ Ibid., 00:03:48.

de ervaringen van de vrouwen, doch gaat het hier strikt genomen niet over eenzelfde type van pensioen.²¹⁹ Door de relatief jonge pensioenleeftijd voor voetballers, zeker in vergelijking met andere beroepstakken, was een inactief leven na de carrière voor de partners van de participanten niet aan de orde. Hieraan verbonden was ook de terugkeer op de arbeidsmarkt van het merendeel van de vrouwen na de actieve carrière. Dorine vertelde hierover hoe zij haar man confronteerde met haar wens om terug te werken midden jaren 2000:

“Dat heb ik ook gezegd tegen hem:
 ‘Nu ga ik dit doen van werk en ik ga dat ook gewoon doen.’
 [Interviewer:] En hoe reageerde hij daarop?
 [Johan:] ‘Als je dat wilt doen is het goed.’”²²⁰

Door terug aan de slag te gaan, namen de vrouwen een grote stap weg uit de richting van een ‘career-dominated’ marriage.²²¹ Een belangrijke reden die de verschillende vrouwen aangaven, was de nood om weer bezig te zijn na een lange periode van afwezigheid op de arbeidsmarkt. Zo ook voor Katleen, die na 25 jaar thuis besloot terug aan de slag te gaan: “Ja, ja ik was veel te lang thuis en ik ben zo’n bezige bij. En nu sta ik in de zorg.”²²²

Verder spraken de verschillende vrouwen niet over een dusdanige fysieke of psychologische impact van het einde van de spelerscarrière van hun partners op het huwelijk. Dit staat in contrast met de bevindingen van Steven Ortiz bij professionele sporters uit verschillende Amerikaanse sportcompetities zoals de NFL of NBA.²²³ Hoewel *American Football*, basketbal en voetbal alle drie contactsporten zijn, is de eerste oorzaak geweest van verscheidene langdurige blessures met een fysieke en psychologische impact

²¹⁹ Pat M. Keith en Timothy H. Brubaker, ‘Adolescent Perceptions of Household Work: Expectations by Sex, Age and Employment Situation’, *Adolescence* 15, nr. 57 (1980): 173.

²²⁰ [Dorine], 16 maart 2024, 00:18:56.

²²¹ Ortiz, ‘Women Caring for Retired Men’, 293.

²²² [Katleen], 7 maart 2024, 00:04:20.

²²³ NFL staat voor *National Football League*, de bekendste Amerikaanse *American Football*-bond. NBA staat voor *National Basketball Association*, de bekendste Amerikaanse basketbalbond.

tot ver na het beëindigen van de sportcarrière.²²⁴ Dit kan een mogelijke verklaring zijn waarom Ortiz bij dergelijke vrouwen een dermate impact ondervond op hun huwelijk.

Wat alle vrouwen verenigde was hun antwoord op de vraag of ze zaken hadden opgeofferd voor de carrière van hun partner, namelijk ja. Dit komt overeen met traditionele bevindingen rond opgaves die vrouwen en mannen doen in hechte relaties, zo wijst onderzoek van de psychologe Eugenia Mandal uit.²²⁵ Opofferingen in verband met de carrière van één van de twee partners was binnen haar onderzoek de meest voorkomende vorm hiervan. Agnès en Emma getuigden over het feit dat zij het gevoel van opofferen voornamelijk pas ervoeren na de actieve spelerscarrière van hun mannen: “Op dat moment niet, maar erachter misschien ja.”²²⁶ Bij Emma uitte dit zich doordat zij haar eigen interesses en hobby’s opgaf:

“Ik ben iemand die heel graag naar concerten gaat
 Naar festivals gaat.
 Ja dat heb ik nooit gedaan zo lang als ik getrouwd was en...
 En die kinderen had.
 Dat is allemaal achteraf terug naar boven gekomen.
 Maar het is niet dat ik dat gemist heb op dat moment zelf.”²²⁷

Dat de vrouwen hun eigen vrije tijd opgaven ten voordele van de carrière van hun echtgenoten is een wederkerende teneur bij huwelijken waarbij de mannelijke partner veel tijd spendeert aan sport, aldus socioloog Thomas Fletcher.²²⁸ Wat in zijn onderzoek terugkeert, en wat het merendeel van de vrouwen ook zelf aangaf, was dat zij dit niet zozeer als een strikt negatieve herinnering zagen. In de plaats kwamen namelijk andere ervaringen, reizen en mogelijkheden, juist door de sportcarrière van hun partners.²²⁹ Cécile vatte haar eigen ervaringen tijdens de carrière van haar man treffend samen:

²²⁴ Mark McClure e.a., ‘Orthopedic Consequences of Modern Gladiators: A Systematic Review of Lower Extremity Musculoskeletal Issues in Retired NFL Players’, *The Physician and Sportsmedicine* 51, nr. 6 (2023): 545.

²²⁵ Eugenia Mandal, ‘Sacrifices of Women and Men in Close Relationships: The Types and Structure of Sacrifices. The Approach and Avoidance Motives for Making Sacrifices’, *Current Issues in Personality Psychology* 8, nr. 4 (2020): 325.

²²⁶ [Agnès], 4 april 2024, 00:05:20.

²²⁷ [Emma], 27 april 2024, 00:09:30.

²²⁸ Thomas Fletcher, *Negotiating Fatherhood: Sport and Family Practices* (Springer Nature, 2019), 228.

²²⁹ *Ibid.*, 228.

“Terwijl als ik nu zie wat ik die afgelopen 28 jaar gedaan heb.
 Waar ik overal geweest ben.
 Wat ik allemaal gedaan heb.
 Wat ervaringen dat ik allemaal gehad heb.
 Dingen die ik geleerd heb.
 Want dat is een leerrijk proces.”²³⁰

Dit is ook de manier waarop verschillende van de geïnterviewde vrouwen omgingen met de afwezigheid van hun partner tijdens hun carrière. Door oefenstages, afzonderingen en de aanwezigheid bij grote toernooien zoals Europese en Wereldkampioenschappen, waren de vrouwen langdurige periodes alleen of als enige ouder met de kinderen.²³¹ Hierbij vingende ze de afwezigheid van hun partner op verschillende manieren op. Cécile greep de afwezigheid van haar man aan als een gebeurtenis die ook opportuniteiten bood:

“Wij hebben het altijd heel anders opgevat.
 Bij ons was het dan, als hij weg was
 Dan deed ik leuke dingen met de kindjes
 En als papa thuiskwam was het feest.
 Het voordeel is...
 Dat is dan als gezin en als partners bijvoorbeeld.
 Als Wim op een WK was, dan schreven we elkaar liefdesbrieven
 Omdat je dan zes weken weg bent en dan stuurt je elkaar liefdesbrieven.”²³²

De vrouwen ervoeren hun tijd zonder man dan ook niet als zogenaamde sportweduwes, een term die Salo Muller, fysiotherapeut van AFC Ajax, al in de jaren 1960 gebruikte.²³³ Daarnaast zaten de vrouwen ook niet per se stil wanneer hun echtgenoten afwezig waren. Zo gingen zij samen op stap, getuigde ook Katleen: “Nee nee, want als ze soms in afzondering gingen... Dan gingen we met de vrouwen samen iets eten en iets drinken, dus ja.”²³⁴ Naast het opvullen van de tijd dat de partner van thuis weg was, zorgde de afwezigheid er ook voor dat de vrouwen verantwoordelijk waren voor taken traditioneel aan mannen voorbehouden. Sandra vertelde over haar aandeel in het werk thuis:

²³⁰ [Cécile], 14 maart 2024, 00:25:20.

²³¹ Ortiz, *The Sport Marriage*, 6.

²³² [Cécile], 14 maart 2024, 01:41:23.

²³³ de Graaf, *Voetbalvrouwen*, 55.

²³⁴ [Katleen], 7 maart 2024, 00:08:56.

“Ik heb ook geschilderd en zo ze
 Dat heb ik ook nog gedaan.
 Maar de zware jobs
 Dat was toen...
 Allez maar ik heb ook nog...
 Ik moet het zeggen zoals dat het is
 Ik heb ook nog [het] tuinhuis en zo geschilderd.
 Ik heb alles eigenlijk gedaan.”²³⁵

Doordat de vrouwen dit soort taken op zich namen, doorbraken zij al doende, en vanuit een zekere noodzaak, bestaande culturele patronen.²³⁶ Door zich wezenlijk te gedragen als zowel vader als moeder in het gezin en tevens actief gezinshoofd te zijn, rekenden de vrouwen onbewust af met bestaande genderverhoudingen. Hierbij hoorde dat deze situatie zich afspeelde in een sterk mannelijk hegemoniale wereld, maar desondanks was er zeker sprake van.

De verschillende manieren waarop de vrouwen omgingen met de afwezigheid van hun mannelijke partner, zijn manieren om hun opofferingen te rationaliseren, aldus Thompson.²³⁷ Zij beschrijft dit fenomeen bij moeders van Australische tennissers als de koppeling tussen de gespendeerde tijd in de activiteit van het kind en de beloning die eruit volgt, zij het voornamelijk voor het kind. Bij de spelersvrouwen was dit fenomeen ook terug te vinden, namelijk tussen het geleverde werk thuis en de invloed op de carrière van de voetballende echtgenoot. Sandra beschreef dit als volgt:

“Hij kan bouwen aan zijn carrière
 Terwijl jij alles thuis...
 Alles...
 Alles draait rond u. [...]
 Je helpt daar aan bouwen hè.
 Want anders, ja
 Geraken ze ook zo ver niet hè.”²³⁸

Nauw verwant aan de rationalisering van de gemaakte opofferingen is de assimilatie van geluk van de vrouwelijke partner met dat van haar echtgenoot.²³⁹ Verschillende vrouwen

²³⁵ [Sandra], 5 april 2024, 00:06:52.

²³⁶ Onwumechili en Akpan, ‘African Footballers’ Wives’, 648.

²³⁷ Thompson, *Mother’s Taxi*, 186-87.

²³⁸ [Sandra], 5 april 2024, 01:02:43.

²³⁹ Thompson, *Mother’s Taxi*, 206-207.

beschreven hoe ze naast de individuele prestatie van hun partner ook hoopten op een gunstig sportief resultaat, aangezien dit succes betekende. Cécile ervaarde dit gevoel zowel bij de spelerscarrière van haar partner, als wanneer haar echtgenoot trainer was bij een club:

“Je wilt dat ze winnen omdat je wilt dat ze...
 Dat ze het goed doen.
 Enfin, ik sta daar niet met mijn zelfgebreide sjaal en muts hè.
 Maar je hoopt wel dat ze winnen en dat ze het goed doen.”²⁴⁰

De vrouwen ervaarden echter een verschillend gevoel van betrokkenheid naargelang de functie die hun echtgenoot vervulde. Zij voelden zich sterk betrokken wanneer hun partner zelf speler was, iets wat enkel nog sterker aanwezig was wanneer hun eigen kinderen sportten. Dit ontlokte bij verschillende vrouwen grotere moeite met kritiek ten opzichte van hun kind, in tegenstelling tot een vrij gelaten houding wanneer het over hun partner ging.²⁴¹ Wat betreft de houding van de vrouwen ten opzichte van de carrière van hun echtgenoot als trainer kwamen verschillende meningen naar voren. Cécile vond het trainerschap van haar man het minst aangename deel van zijn loopbaan binnen de voetbalwereld: “Als ze goed spelen zijn het de spelers. Je verliest altijd als trainer, en als het slecht gaat is het de trainer. De trainer krijgt altijd kritiek.”²⁴² Bij Katleen was dit helemaal anders, zij sprak over de positieve ervaringen die zij nu nog heeft wanneer haar man trainer is: “Hij wordt daar op handen gedragen, niet normaal jong.”²⁴³ Een mogelijke factor die mee kan spelen in dit verschil in ervaringen is het niveau waarop de echtgenoot trainer is. Op een hoger niveau zijn vaak meer supporters aanwezig, waardoor deze onderdeel uitmaken van een massa. Hierin valt het verantwoordelijkheidsgevoel van de supporters weg, wat hen in staat stelt agressief en ongewenst gedrag te vertonen zoals het uiten van harde boodschappen, zonder enig schuldgevoel.²⁴⁴

²⁴⁰ [Cécile], 14 maart 2024, 00:37:17.

²⁴¹ [Emma], 27 april 2024, 00:31:26; [Cécile], 14 maart 2024, 00:39:06.

²⁴² [Cécile], 14 maart 2024, 00:34:53.

²⁴³ [Katleen], 7 maart 2024, 00:08:35.

²⁴⁴ Moshe Bensimon en Ehud Bodner, ‘Playing With Fire: The Impact of Football Game Chanting on Level of Aggression1’, *Journal of Applied Social Psychology* 41, nr. 10 (2011): 2422-23.

Ten slotte spraken de verschillende vrouwen ook over hoe en of ze het ervaren om gezien te worden als partner van een voetballer. Alle vrouwen hadden het gevoel, zij het de ene vaker dan de andere, dat ze weldegelijk op bepaalde momenten te boek stonden als ‘de partner van’ de bekende profvoetballer. Wat wel sterk verschilde waren de verschillende manieren waarop de vrouwen omgingen met deze positie en hoe ze dit percipieerden. Toen ik vroeg of ze het gevoel had dat ze soms een aanhangsel van haar echtgenoot was, antwoordde Agnès “Nee, omdat hij mij dat gevoel niet gaf. Dus ja, ik vond dat niet.”²⁴⁵ Dat Agnès een evenwaardig gevoel kreeg van haar partner kan er mede mee te maken gehad hebben dat haar echtgenoot ook een best grote verantwoordelijkheid droeg bij hun kinderen, wat zij eerder in het interview aangaf. Hoewel niet verantwoordelijk voor het huishouden, droeg Frans toch zijn steentje bij in de opvoeding:

“Maar hij deed evenveel met de kinderen als ik hoor.
 Allez ik bedoel
 Als hij kon stond hij ook ’s nachts op en zo.
 Het is niet dat het allemaal zo op mij viel.”²⁴⁶

Emma zag haar positie in de schaduw dan weer als een logisch gevolg van de wereld waarin zij en haar echtgenoot zich in bevonden:

“Je hebt...
 Je hebt dat wel, dat je degene bent die daar achter staat
 En vooral omdat je in die tijd ook alleen in die wereld zit.
 Dus ja, we waren allemaal partners van.
 Dus op dat vlak had ik daar eigenlijk geen problemen mee.”²⁴⁷

Dit citaat van Emma valt grotendeels samen met de bevindingen van Shola Thompson, wanneer zij keek naar de sociale kringen van sporters.²⁴⁸ Aangezien de sport van de echtgenoot een groot deel van het sociaal leven van de echtgenotes uitmaakt, vormen zij hierdoor ook zelf sociale contacten en vriendengroepen binnen deze omgeving. Dit vormde tevens één van de beloningen die partners van sporters haalden uit de occupatie van hun

²⁴⁵ [Agnès], 4 april 2024. 00:06:27.

²⁴⁶ Ibid., 00:04:32.

²⁴⁷ [Emma], 27 april 2024, 10:26

²⁴⁸ Thompson, *Mother's Taxi*, 98-99.

echtgenoot, waarover meer in sectie 2.3 rond de ervaringen met de sportwereld. Cécile daarentegen verzette zich oorspronkelijk zeer sterk tegen haar status als ‘partner van’: “Toen wij in het buitenland aankwamen, toen waren wij net getrouwd. En ik stond erop dat overal mijn meisjesnaam stond, dus ik zei allemaal mijn meisjesnaam [wanneer hiernaar gevraagd werd].”²⁴⁹ Wanneer zij hierop terugkeek tijdens het gesprek, relativeerde ze haar vroegere zelf:

“Er zijn twee soorten.
 Je hebt de gewone,
 Eigenlijk helpt dat de mensen te situeren wie ik ben ja.
 En je hebt dan de minachtende manier,
 Daar steek ik mijn tijd niet in.”²⁵⁰

Uit dit eerste deel valt vooral de gelijkaardige manier van omgang met een profvoetballer als partner op tussen de verschillende vrouwen. Mogelijks kan dit ingegeven zijn vanuit een gedeelde Belgische culturele achtergrond. Hoewel de verschillende vrouwen niet per se over dezelfde sociale achtergrond en opleiding beschikten, vormde dit geen groot onderscheid qua ervaringen. In de volgende sectie komt de omgang met de media aan bod, zowel voor de vrouwen als voor de voetballers.

2.2 Omgang met de media: Noodzakelijk kwaad in een medialuw tijdperk

Jennifer Bullen beschreef in haar syntheseswerk uit 2014 de mediapositie van de spelersvrouwen als een paradox.²⁵¹ Enerzijds biedt hun unieke positie de vrouwen de mogelijkheid tot sociale mobilisatie aan. Langs de andere kant zorgt hun sociaal profiel voor de nodige spot, waarbij criticasters hun zogenoemde afhankelijkheid van hun voetballende partner en plat consumentisme veroordelen. Dit subhoofdstuk gaat dieper in op de mening van de vrouwen ten opzichte van de media, en hun omgang hiermee.

²⁴⁹ [Cécile], 14 maart 2024, 00:28:41.

²⁵⁰ Ibid., 00:30:08.

²⁵¹ Jennifer Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 16-17 & 155.

Het beeld dat sommige kranten schetsen van de spelersvrouwen als *gold digger* en *bimbo* op zoek naar een makkelijk leven via een relatie met een voetballer, kwam niet overeen met de vrouwen die het onderwerp vormden van dit onderzoek.²⁵² De gemiddelde leeftijd waarop de vrouwen hun partner leerden kennen was 18 jaar, een gemiddelde dat zonder één uitzondering nog veel lager lag, aangezien één van de vrouwen haar partner pas had leren kennen toen ze 25 jaar was. De gemiddelde leeftijd van de mannen bij de start van hun relatie was eveneens 18 jaar, en op één voetballer na waren ze allemaal nog geen profvoetballer bij het begin van hun relatie. Dit clichébeeld van de partner van een voetballer weerlegden de vrouwen vanuit hun eigen ervaringen. Desondankservaarden verschillende van de geïnterviewde vrouwen deze houding ten opzichte van hen als persoon. Katleen beschreef hoe in de familie van Gert dit sentiment leefde:

“Dat had ik in het begin ook, in de familie hè.
 Dan zei...
 daar was ook zo een nichtje van Gert
 En die zei ook altijd: ‘jij pakt Gert voor zijn geld.’
 Maar ja, die [Gert] was maar 15 jaar
 Dus toen had die nog niets hè.”²⁵³

In Engeland trachtten partners van voetballers zich ook te verzetten tegen dit opkomende beeld, in een tijdperk dat partners nog niet beduidend veel in de media verschenen. Shelley Webb, zelf een ex-vrouw van een voetballer, schreef een boek gevuld met ervaringen van zichzelf en andere vrouwen, in de hoop een realistisch beeld te geven van het leven van vrouwen die getrouwd waren met een voetballer.²⁵⁴ Het mag duidelijk zijn dat deze vorm van voorstelling zeer onpopulair was bij de generatie die het onderwerp van dit onderzoek vormt. Deze houding staat dan weer lijnrecht tegenover de vrouwen die Bullen beschrijft in het postfeministische tijdperk.²⁵⁵ In de periode van dit postfeminisme, vanaf het einde van de jaren 1990 konden de vrouwen er zelf voor kiezen zich afhankelijk van hun echtgenoot op te stellen.

²⁵² Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 71.

²⁵³ [Katleen], 7 maart 2024, 00:12:03

²⁵⁴ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 150-51; Shelley Webb, *Footballers' Wives Tell Their Tales* (Yellow Jersey Press, 1998).

²⁵⁵ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 181.

De eerste vraag van dit thema die de vrouwen voorgeschiedeld kregen, was hun mening rond de berichtgeving over hun partner. Hier waren duidelijke verschillen op te merken tussen de geïnterviewde vrouwen. Dorine en vooral Katleen vermeldden voornamelijk positieve berichtgeving van de media over hun partner. Zo sprak laatstgenoemde over de berichtgeving als: “Altijd positief.”²⁵⁶ Wanneer de berichtgeving wel eens negatief was, en gericht op het sportieve aspect van de partner, gingen de vrouwen op een verschillende manier om met zulke media-aandacht. Emma benaderde negatieve berichtgeving op een rationele manier:

“Uiteindelijk was het dan ook altijd zo van...
 Weet je
 Oké het wordt geschreven maar binnen 2 dagen is het over iemand anders
 En dan ga je...
 dan ge je ook vooruit, omdat je zelf weet hoe alles juist zit.
 En dan denk ik van, ja: ‘hoge bommen vangen veel wind hè.’”²⁵⁷

De reacties op negatieve berichtgeving waren tot op zekere hoogte vrij gelijkaardig. De meeste vrouwen benadrukten dat negatieve berichtgeving zich voornamelijk beperkte tot het voetballende aspect van hun echtgenoot.²⁵⁸ Toch lieten ze zich niet altijd onberoerd bij onjuiste nieuwsberichten, vertelde Cécile over een voorgeval met betrekking tot haar echtgenoot:

“Ik had het gezien in een Vlaamse krant, ik weet niet van waar het kwam.
 Wim had jaren met een journalist samengewerkt na zijn carrière, als columnist.
 [...]
 En ik had die zijn nummer.
 Toen heb ik die...
 Jawel heb ik...
 Omdat ik dat zo...
 Ja daar zijn geen woorden voor in mijn ogen en...
 En iedereen neemt dat gewoon over he, voilà.
 En toen heb ik die wel een bericht gestuurd...
 En toen heb ik die gestuurd van:
 ‘Verschil tussen...’

²⁵⁶ [Katleen], 7 maart 2024, 00:09:44.

²⁵⁷ [Emma], 27 april 2024, 00:12:15.

²⁵⁸ [Sandra], 5 april 2024, 00:26:15; [Agnès], 4 april 2024, 00:06:47.

Vershil tussen twee duidelijk verschillende zaken is blijkbaar een beetje te hoog niveau voor deze krant.”²⁵⁹

Zulke ervaringen met de media zijn zeer negatief voor zowel de sporter in kwestie als de media. Langs de ene kant leiden voorvallen zoals bovenstaande voor een verhoogde scepsis van sporters ten opzichte van de media. Hierdoor dreigen ze het kind met het badwater weg te gooien, en de positieve kanten van media-aandacht niet langer te benutten. De opbouw van een positief imago naar de buitenwereld en fans toe dreigt zo verloren te gaan. Daarnaast heeft dit gebrek aan vertrouwen ook tot gevolg dat de sportmedia niet langer toegang krijgt tot interessante informatie, om artikels met een hoge nieuwswaarde en een positieve maatschappelijke bijdrage te kunnen schrijven.²⁶⁰ Sporters zullen rapper geneigd zijn verhalen over belangrijke thema’s, zoals bijvoorbeeld mentale gezondheid voor zich te houden uit angst voor een verdraaide weergave van de feiten.²⁶¹

Verder gaven de vrouwen voornamelijk aan dat contact tussen hen, hun partner en journalisten zeer sporadisch en professioneel voorkwam. Agnès haalde als reden hiervoor aan dat in hun periode, tijdens de jaren 1980 en 1990, journalistiek zo goed als altijd verliep via fysiek contact.²⁶² Dit leidt per definitie tot minder regelmatige communicatie dan in de huidige wereld van digitale communicatie. Een tweede reden die aan de basis lag van dit weinige contact tussen zowel de spelers en journalisten als tussen de vrouwen en journalisten, was de houding van de personen ten opzichte van de media zelf. Emma en Hannes stonden allebei niet te springen voor media-aandacht, zowel op sportief- als op privégebied:

“Dat was eigenlijk toch een ver-van-mijn-bed show zo.
 Ik...
 Ik zocht dat ook niet op en ik had daar ook niet...
 Nee dat hoeft niet [...]
 Wij schermden dat zelf sowieso al af.
 Maar ja, ik denk misschien ook wel

²⁵⁹ [Cécile], 14 maart 2024, 01:05:33.

²⁶⁰ Sam Duncan, *The Digital World of Sport: The Impact of Emerging Media on Sports News, Information and Journalism* (Anthem Press, 2020), 70-71.

²⁶¹ Tadhg E. MacIntyre e.a., ‘Editorial: Mental Health Challenges in Elite Sport: Balancing Risk with Reward’, *Frontiers in Psychology* 8 (2017): 62.

²⁶² [Agnès], 4 april 2024, 00:08:35.

Hij was ook iemand die dat niet wou.
Hij wou ook niet graag dat er veel werd gepraat.”²⁶³

Naast een aversieve houding ten opzichte van de pers, hielden andere spelers wel degelijk contact met de pers, zij het nog steeds op een professionele manier. Dorine herinnerde zich van zowel de spelers- als trainerscarrière van haar echtgenoot een zekere omgang met journalisten: “Ja in het buurland sowieso he, van de lokale krant en zo en dan hier die van de krant die belt hem... Belde hem regelmatig.”²⁶⁴ Contact tussen journalisten en voetballers is trouwens een fenomeen van alle tijden, zo bleek ook uit de Graaf’s *Voetbalvrouwen*. Daar was al sprake van primeurs, bijvoorbeeld over het einde van de carrière van Eddy Pieters Graafland, oud-keeper van Feyenoord:

“Die avond had Bob Spaak van *NOS Studio Sport* het nieuws als eerste, Eddy had hem speciaal gebeld. ‘Bob was altijd netjes en aardig geweest, correct en eerlijk,’ verklaart Teddy. ‘Ook toen Ed ernaast was gezet door Happel.’”²⁶⁵

De omgang met de media was daarnaast ook een taak die enkele spelers met grote tegenzin tegemoet gingen. Zowel Dorine als Emma gaven aan dat ze hun partner af en toe moesten aanmoedigen om niet alle contact met de pers af te blokken, om zo hun eigen merk als voetballer niet te veel te ondergraven. Emma spoorde haar echtgenoot hier bij wijlen aan in de omgang met journalisten:

“Dus ik moest soms wel eens zeggen van: ‘zou je daar niet aan meedoen.’
Als ze iets vroegen: ‘doe dat misschien toch eens of zo.’
Voor hem moest dat niet.”²⁶⁶

De verschillende vrouwen uit dit onderzoek gaven allemaal aan dat zij zelf niet stonden te springen voor media-aandacht. Hun houding ten opzichte van de pers was er één voornamelijk gericht op een leven in de schaduw. Agnès beschreef hoe zij een evenement zoals De Gouden Schoen beleefde:

²⁶³ [Emma], 27 april 2024, 00:16:20-00:23:48.

²⁶⁴ [Dorine], 16 maart 2024, 00:31:01.

²⁶⁵ de Graaf, *Voetbalvrouwen*, 124.

²⁶⁶ [Emma], 27 april 2024, 00:11:23.

“Goh als je dan mee mocht, vond ik dat in het begin wel leuk
 Maar op den duur vond ik...
 Op het einde vond ik dat wel zo [zucht] een show.
 Je werd er dan voor een lens getrokken
 En je stond dan ‘s anderendaags in de gazet met commentaar op
 En dat gaat...
 En dat vond ik niet zo leuk.”²⁶⁷

Bijna alle vrouwen deelden hun afkeer ten opzichte van gala-evenementen zoals de hierboven vermelde Gouden Schoen. Katleen gaf aan hier graag naartoe te gaan, maar net zoals Agnès benadrukte ze het belang van de tijdsgeest, met een duidelijke voorkeur voor de periode waarin haar echtgenoot actief profvoetballer was.²⁶⁸ Dat zij de evolutie van dit soort gelegenheden zeer negatief ervaarden, valt enerzijds te verklaren vanuit een generatiekloof, die onvermijdelijk optreedt. Dit viel ook op in het werk van de Graaf, waar onder meer bij de verschillende spelersvrouwen van Feyenoord de oudere garde zich ergerde aan de nieuwe.²⁶⁹ Anderzijds speelt het concept van postfeminisme hier opnieuw een rol. De vrouwen die het onderwerp vormen van dit onderzoek bevonden zich in een periode tussen de tweede feministische golf en opkomend postfeminisme, een term die op zichzelf al controversieel is binnen het wetenschappelijk debat vanwege zijn precieze betekenis.²⁷⁰ Daar waar zij een voorkeur gaven voor een bestaan in de luwte, zag de nieuwe generatie partners van voetballers de groeiende aandacht als een opportuniteit. Ook Emma beseft deze evolutie doorheen de jaren:

²⁶⁷ [Agnès], 4 april 2024, 00:08:58.

²⁶⁸ [Katleen], 7 maart 2024, 00:11:02.

²⁶⁹ de Graaf, *Voetbalvrouwen*, 72-73.

²⁷⁰ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 34.

“En ik denk de generatie na ons
 Toen kwam ineens zo De Gouden Stud en..
 En weet ik.
 Toen werd dat eerder zo...
 Ik weet ook nog van vrouwen die dan zeiden zo:
 ‘Oh wij mogen in de P-magazine staan.’
 Dat ik bij mijn eigen dacht van: ‘oké hè.’”²⁷¹

In lijn met hun visie omtrent evenementen hadden de vrouwen ook een gedeelde mening over de huidige afbeelding van partners van voetballers en sporters in het algemeen. Allereerst gaven ze qua algemene media-aandacht allen de voorkeur aan de periode waarin hun echtgenoot actief was tegenover het huidige tijdperk. Een belangrijke reden hiervoor was dat de vrouwen aangaven dat er tegenwoordig een overdaad aan aandacht voor randzaken naast het voetbal was.²⁷² Verschillende partners van voetballers die Roderick voor zijn onderzoek interviewde, en deel uitmaakten van de generatie na de vrouwen die het onderwerp van dit onderzoek waren, gaven dit impliciet ook aan.²⁷³ Zij haalden de mediarepresentatie van de Britse pers rond hun figuur, partner van een voetballer zijnde, aan als een sterke stressfactor die druk zette op hun privéleven. De vrouwen uit dit onderzoek leken zich tot op zekere hoogte minder aan te trekken van zulke berichtgeving. Emma vertelde hoe zij en haar generatiegenoten afstand deden van zulke mediaberichtgeving: “Ik zeg, je hebt altijd de roddelblaadjes. En de gewone pers en die roddelblaadjes, daar hield niemand rekening mee eigenlijk.”

Daarnaast gaf Sandra ook een voorbeeld van de positieve evolutie van deze verhoogde media-aandacht:

“Soms kan dat wel een keer interessant zijn.
 Ik moet zeggen gelijk of dat het is.
 Als je Ruud Vormer zijn vrouw dan ziet
 Een dokter [...]
 Maar dat mag getoond worden
 Want allez, dan zie je...
 Zij heeft ook een mooi beroep gemaakt, buiten de carrière van haar man.

²⁷¹[Emma], 27 april 2024, 00:18:56.

²⁷² [Agnès], 4 april 2024, 00:10:25; [Sandra], 5 april 2024, 00:29:19; [Emma], 27 april 2024, 00:20:42.

²⁷³ Roderick, ‘An Unpaid Labor of Love’, 331.

Versta je?

Maar sommigen hebben hun carrière gemaakt door hun man.”²⁷⁴

Cécile ging zelfs nog een stap verder en argumenteerde tegen de standaard manier waarop partners van voetballers in de media verschijnen.²⁷⁵ Voor haar vormde deze manier van representatie geen werkelijk beeld van de spelerspartners die zij tegenkwam:

“Maar ik ken er heel weinig of zelfs geen die overeen komen met dat profiel. Misschien ben ik die niet tegengekomen, dat kan ook zijn. [...] Maar ik ben er zo nooit tegen gekomen. Oké, je hebt er altijd die, die meer in mode geïnteresseerd zijn. Maar bon, want dat heb je buiten de WAGs zo ook hè. Daar is ook niks mis mee hè [...] Maar zo die prototypes, die ben ik nooit tegen [gekomen]...”²⁷⁶

Wanneer de vrouwen spraken over hun eigen representatie, gaven verschillende geïnterviewden aan dat deze tot op zekere hoogte strookte met hun eigen zelfbeeld.²⁷⁷ Hierbij maakten ze abstractie van bepaalde berichtgeving uit roddelbladeren. Verder gingen twee vrouwen dieper in op een specifiek positieve ervaring die ze aan één bepaald interview hadden overgehouden. Hierbij betrof het tweemaal een vrouwelijke journaliste waarmee ze het interview hadden afgelegd. Emma gaf mee hoe dit interview tot stand kwam:

“Dat was heel leuk.
 Omdat...
 Ook wel omdat dat een vrouw was.
 Ook doorgegeven door de vrouw van een collega van Hannes, die daar een interview mee had gehad.
 Die zei van: ‘die valt mee’ [...] En dat was een heel, heel leuk gesprek geweest, dat was...
 Ja anders was ze zo lang niet blijven zitten hè [lacht].
 Ja maar dat vond ik dan heel fijn.”²⁷⁸

²⁷⁴ [Sandra], 5 april 2024, 00:28:56.

²⁷⁵ Domeneghetti, ““On Me Bed, Son””, 884.

²⁷⁶ [Cécile], 14 maart 2024, 01:09:50-01:01:11:35.

²⁷⁷ [Emma], 27 april 2024, 00:21:51; [Agnès], 4 april 2024, 00:09:36; [Dorine], 16 maart 2024, 00:32:56.

²⁷⁸ [Emma], 27 april 2024, 00:16:58.

Dat de beide vrouwen deze positieve ervaring met een vrouwelijke journaliste aanhaalden, komt overeen met de bevindingen van Edward Kian en Marie Hardin.²⁷⁹ In hun onderzoek naar berichtgeving op basis van het gender van de sportjournalist, blijkt de vrouwelijke sportjournalist minder geneigd stereotiepe genderrepresentaties te beschrijven. Dat deze bevinding echter nog geen consensus heeft bereikt bevestigen Kian, Hardin en Janet Fink in later onderzoek, waar vrouwelijke sportjournalisten juist meer geneigd bleken traditionele gendernormen toe te passen op artikels rond tennis.²⁸⁰ Hoewel het in de gevallen van de geïnterviewde vrouwen niet om een sportjournalist ging, neigen hun ervaringen toch meer naar de non-stereotiepe berichtgeving door vrouwelijke journalisten. Dit voornamelijk vanwege de specifieke vermelding van beide vrouwen dat het om een vrouwelijke journaliste ging. Cécile wijdde dit daarnaast ook aan de gemeenschappelijke raakvlakken die ze had met de journaliste, en de diepgaandere vraagstelling:

“En dus ja, dat was dan wel een veel...
Dat was een aangenaam gesprek.
Maar ja, als je dan heel onnozele vragen stelt.
[over andere journalisten:] ‘Doe jij de afwas?’
Ja tuurlijk doe ik de afwas, ja ik ga het niet laten staan hè ja.
Zo: ‘zij doet de afwas, oei zij moet het vuile werk doen.’
Nee hij doet ook de af[-was]...
Ja, je moet je ook wel een beetje interessant willen maken.”²⁸¹

Een laatste aspect rond de mediarepresentatie van zowel de vrouwen als hun partner dat in deze sectie aan bod komt, is de invloed van de media op de kinderen. Hoewel deze bij de meeste koppels uit dit onderzoek tijdens de actieve carrière van de voetballers redelijk jong waren en niet veel werden blootgesteld aan berichtgeving over hun ouders, was dit tijdens de trainerscarrière van hun vaders anders. Zeker in een tijdperk van sociale media waar iedereen de mogelijkheid heeft om via allerlei kanalen te zeggen wat zij of hij wil, heeft dit een impact gehad op de nauwe omgeving van voetballers. Dorine gaf een anekdote mee van de manier waarop haar dochter omging met de kritiek op haar vader:

²⁷⁹ Edward M. Kian en Marie Hardin, ‘Framing of Sport Coverage Based on the Sex of Sports Writers: Female Journalists Counter the Traditional Gendering of Media Coverage’, *International Journal of Sport Communication* 2, nr. 2 (2009): 197.

²⁸⁰ Edward M. Kian, Janet S. Fink, en Marie Hardin, ‘Examining the Impact of Journalists’ Gender in Online and Newspaper Tennis Articles’, *Women in Sport & Physical Activity Journal* 20, nr. 2 (2011): 16.

²⁸¹ [Cécile], 14 maart 2024, 01:35:40.

“Alleen zij heeft daar eens een hele brief op...
 [wijst naar dochter die naast haar zit], maar heel deftig.
 En een hele deftige dingen [brief] erop geantwoord.
 En dan zei ze [haar dochter:] ‘Zo hoeft dat voor mij niet meer
 Zo kennen we die normaal niet.’”²⁸²

Daarnaast kwam ook de bezorgdheid van de ouders naar hun kinderen toe aan bod in één van de gesprekken. Deze bezorgdheid is een veelvoorkomend feit bij ouders waarvan één of beide ouders in de publieke belangstelling staan, aldus onderzoek van Donna Rockwell en David Giles.²⁸³ Dit kan leiden tot gevoelens van angst en boosheid, iets waar Cécile ook over sprak. Hoewel haar kinderen trachtten de kritiek op hun vader te rationaliseren vanwege zijn functie, konden ze berichten over hun moeder minder goed plaatsen:

“Mijn kinderen vonden dat verschrikkelijk toen dat over mij ging hè.
 Mijn kinderen vonden dat verschrikkelijk
 en die zeiden: ‘Mama, dat ze papa aanpakken, dat van papa is zijn job, maar van u moeten ze afblijven.’
 Ik zeg: ‘Maar je moet dat allemaal niet lezen.’”²⁸⁴

Dat kinderen in contact komen met ongewenste boodschappen en kritiek richting hun bekende ouders of in sommige gevallen richting henzelf beschrijven Rockwell en Giles als een onvermijdelijk gevolg van een publiek leven.²⁸⁵

Het mag duidelijk blijken uit dit onderdeel dat hoewel de verschillende vrouwen grotendeels uit dezelfde generatie stammen, waarbij het sportieve hoogtepunt van de carrière van hun echtgenoot veeleer in de jaren 1990 lag, hun ervaringen niet één-op-één overeenkwamen. Met name gebeurtenissen in de trainerscarrière, ten tijde van de aanwezigheid van sociale media, verschilden. Hieraan verbonden kwamen de verschillende getuigenissen wel overeen wat betreft hun visie omtrent de mediabeleving uit hun periode ten opzichte van de huidige tijdsgeest en hun persoonlijke omgang en houding ten opzichte

²⁸² [Dorine], 16 maart 2024, 00:37:00-00:39:10.

²⁸³ Donna Rockwell en David Giles, ‘Being a Celebrity: A Phenomenology of Fame’, *Journal of Phenomenological Psychology* 40, nr. 2 (2009): 193.

²⁸⁴ [Cécile], 14 maart 2024, 00:58:52.

²⁸⁵ Rockwell en Giles, ‘Being a Celebrity’, 193.

van de pers. In het laatste deel van dit hoofdstuk gaat dit onderzoek dieper in op hun ervaringen met de sportwereld en de voetbalwereld specifiek.

2.3 Vrouwen in de voetbalwereld: Verenigd door de bal

Hanna Papanek was de eerste die de term ‘two-person career’, hierna als tweepersoonscarrière vermeld, introduceerde in 1973, waarbij zij in haar onderzoek nauw focuste op de rol die de echtgenote speelt bij de professionele carrière van haar man.²⁸⁶ De antropologe legde in het onderzoek voornamelijk de nadruk op mannelijke CEO’s, politici en mannen uit het bedrijfsleven. Sindsdien is deze term nog talloze keren gebruikt voor verschillende andere beroepstakken, waaronder dat van professionele sporters.²⁸⁷ Een vaak vergeten aspect bij de tweepersoonscarrière is dat ook het sociaal leven zich voor beide partners grotendeels in dezelfde kring afspeelt. Dit onderdeel verdiept zich dan ook in de ervaringen die de verschillende vrouwen hadden met de voetbalwereld.

Allereerst kwam de helft van de geïnterviewde vrouwen uit een gezin waar minstens één van de ouders actief betrokken was bij een sport, in verschillende rollen.²⁸⁸ Hoewel de vrouwen dit zelf niet aangaven, toont onderzoek van onder meer Fletcher dat sporters zelf dit wel als een positieve factor ervaren.²⁸⁹ Verder gaven verschillende vrouwen aan uit het werk van de Graaf, waaronder Nellie Muller en Yvonne van Duivenbode, dat de interesse voor voetbal vanuit familiekringen een rol speelde.²⁹⁰ In een tijd waarin de ouders nog in zekere zin goedkeuring gaven voor de partnerkeuze van hun dochter, gingen vader en moeder makkelijker overstag voor een voetballende schoonzoon wanneer zij de sport fanatiek volgden. Emma had aan de interesse van haar vader voor voetbal een andere herinnering overgehouden:

“En zo, maar mijn vader die keek altijd voetbal.
 En dus dat was dan ook altijd, als het voetbal was moesten we allemaal zwijgen.
 En ik weet dat ik toen altijd zei van: ‘Niet een man die voetbal kijkt.’

²⁸⁶ Hanna Papanek, ‘Men, Women, and Work: Reflections on the Two-Person Career’, *American Journal of Sociology* 78, nr. 4 (1973): 863.

²⁸⁷ Ortiz, ‘Using Power’, 529.

²⁸⁸ [Katleen], 7 maart 2024, 00:00:47; [Cécile], 14 maart 2024, 00:05:34; [Sandra], 5 april 2024, 00:30:34.

²⁸⁹ Fletcher, *Negotiating Fatherhood*, 215.

²⁹⁰ de Graaf, *Voetbalvrouwen*, 49, 79.

Ja dat is dus even wel anders uitgedraaid.”²⁹¹

De vrouwen gaven allemaal aan dat ze regelmatig tot vaak gingen kijken naar de wedstrijden van hun partner. Deze vorm van ondersteuning voor hun partner definieert Finch als morele steun, iets wat mannen zonder echtgenote zoals geestelijken in haar onderzoek naar voren brachten als een gemis.²⁹² Verschillende vrouwen gaven aan dat hun echtgenoten deze steun apprecieerden, zoals bij Emma:

“Thuiswedstrijden was ik er altijd maar, ik kon toch wel eens zo
De tweede helft binnen blijven zitten [lacht].
Daarmee dat ik die vrouw van de kantine goed ken [lacht].
En dan lachten ze wel eens
Want dan vroeg Hannes altijd als hij weer binnenkwam: ‘en goal gezien?’
Oeps
Ik zat binnen.
Dus het was niet...
En hij vond dat ook niet belangrijk.
Voor hem, als ik daar rondliep was dat oké.”²⁹³

Wat betreft de aanwezigheid bij uitwedstrijden waren de meningen bij de vrouwen verdeeld. Sandra, die bij thuiswedstrijden altijd aanwezig was, ging niet langer mee op verplaatsing na een negatieve ervaring met een Europese wedstrijd op verplaatsing:

“En dan die in Duitsland
Maar ik denk dat ik toen een schrik opgeraapt heb.
Omdat er daar met vuurpijlen en zo geschoten werd.
Naar de toeschouwers van ons
En ik had daar echt...
Ik ben dan niet meer mee geweest.”²⁹⁴

Sandra was niet de enige die negatieve ervaringen overhield aan haar aanwezigheid bij voetbalwedstrijden. Cécile was over het algemeen niet te spreken over het gedrag van supporters bij voetbalwedstrijden: “Ik zit meestal zo in het publiek ja. Dat haalt de... Het domste uit een mens en elke vorm van fatsoen verdwijnt als de mensen op een

²⁹¹ [Emma], 27 april 2024, 00:25:20.

²⁹² Finch, *Married to the Job*, 84.

²⁹³ [Emma], 27 april 2024, 00:26:54.

²⁹⁴ [Sandra], 5 april 2024, 00:45:02.

voetbalmatch zitten.”²⁹⁵ De beschrijvingen van Cécile komen overeen met de onderzoeksresultaten van sociologe Katharina Jones, zij het dat zij meer specifieke gezangen en spreekkoren rond homofobie en seksisme in haar onderzoek aanhaalt.²⁹⁶ Over specifieke gezangen naar de vrouwen zelf toe deed niemand van de geïnterviewden melding, waar de geïnterviewde supporters uit het onderzoek van Jones wel naar verwezen.²⁹⁷

Wat de vrouwen wel aangaven, was dat zij kritiek op hun partner te horen kregen van supporters, wanneer zij gingen kijken. Hierbij gingen de vrouwen op verschillende manieren met deze kritiek om. Sandra vertelde hoe zij en andere partners omgingen met dit soort kritiek:

“We hebben nog vrouwen gehad die een paraplu meehadden en die op één zijn hoofd slaan.
Maar ja, je mag daar niet op ingaan hè.
Je moet dat gewoon met rust laten.
Hoe meer dat je daar op ingaat hoe slechter dat dat wordt.”²⁹⁸

Dat andere partners van spelers wel reageerden in tegenstelling tot haar, viel ook terug te vinden in *Voetbalvrouwen*.²⁹⁹ Haar eigen reactie, één die ze deelde met andere vrouwen uit dit onderzoek, was om zulke boodschappen te negeren.³⁰⁰ Door hier niet op in te gaan en dit te beschrijven als onderdeel van de supportersidentiteit dreigden ze zo deze spreekkoren en gezangen te bagatelliseren. Door deze niet op een duidelijke manier af te keuren, bleven deze in gebruik.³⁰¹ Hierbij loont het echter opnieuw te kijken naar de rol van het individu binnen de massa. Waar het gemakkelijk is in de anonimiteit van een massa volk te verdwijnen, is het voor een enkel individu zeer moeilijk een wezenlijk verschil te maken tegen dergelijke spreekkoren en gezangen. Emma vatte haar eigen gevoel, wanneer haar echtgenoot in een vijandige sfeer voetbalde, treffend samen: “Ja ik had daar moeite mee,

²⁹⁵ [Cécile], 14 maart 2024, 00:35:16.

²⁹⁶ Katharine W. Jones, ‘Female Fandom: Identity, Sexism, and Men’s Professional Football in England’, *Sociology of Sport Journal* 25, nr. 4 (2008): 520-21.

²⁹⁷ *Ibid.*, 521.

²⁹⁸ [Sandra], 5 april 2024, 00:35:58.

²⁹⁹ de Graaf, *Voetbalvrouwen*, 57.

³⁰⁰ [Katleen], 7 maart 2024, 00:08:01.

³⁰¹ Jones, ‘Female Fandom’, 528-31.

maar ik kon me wel bedwingen. Want dan dacht ik altijd: ‘die hebben thuis niets te zeggen... Die moeten hun ding kwijt.’”³⁰²

Wanneer de vrouwen gingen kijken naar hun partner in het stadion, zaten zij, afhankelijk van bij welke club hun partners speelden, in een spelershome. Dit was een ruimte, voorzien door de club, waarin familie van de spelers voor, tijdens en na de match samen kon zijn. De aanwezigheid van zo’n ruimte heeft verschillende voordelige effecten voor zowel speler, entourage als club. Allereerst gaven de vrouwen aan dat een dergelijke ruimte hen de mogelijkheid gaf om in contact te komen met de andere partners van de collega’s van hun echtgenoot. Cécile haalde aan hoe een club voor haar het verschil wel of niet kon maken:

“Een spelershome of dergelijke
 Waar de vrouwen naartoe gaan voor de wedstrijd
 Aan de halftime
 Na de wedstrijd.
 En dat de mannen dan na de douche daar naartoe komen, dat je allemaal samen bent.
 Als die één daar zit en de ander daar, en dat...
 Ja dan weet je niet wie wie is.
 Ja, want je kunt moeilijk aan iedereen vragen:
 ‘Van wie ben jij, van wie ben jij?’
 Ja dan heb je totaal geen contact.”³⁰³

Dergelijke ruimtes waren echter niet overal aanwezig. Verschillende van de geïnterviewde vrouwen wiens echtgenoot in een mediterraan land had gespeeld gedurende een periode van zijn carrière, gaven aan dat de clubs in kwestie daar dergelijke faciliteiten niet aanboden.³⁰⁴ Katleen gaf aan dat dit een invloed had op de contacten tussen de verschillende spelerspartners: “Dat was minder omdat daar... Daar had je geen spelershome, ook niet na de wedstrijd.”³⁰⁵ Zulke voorbeelden tonen aan dat clubs wel degelijk de relatie tussen de naasten van spelers konden beïnvloeden. In ander onderzoek naar de familie van sporters, zoals dat van onder andere Stefanie Gazman, gaven leden uit

³⁰² [Emma], 27 april 2024, 00:30:51.

³⁰³ [Cécile], 14 maart 2024, 00:41:30.

³⁰⁴ [Agnès], 4 april 2024, 00:15:55; [Katleen], 7 maart 2024, 00:07:28.

³⁰⁵ [Katleen], 7 maart 2024, 00:07:32.

de dichte omgeving van een sporter eveneens aan zich gewaardeerd te voelen door zulke voorzieningen.³⁰⁶

Een tweede voordeel van een dergelijke ruimte was dat deze de vrouwen ook kon ontlasten van de zorg voor de kinderen. Dit had niet enkel positieve gevolgen voor de vrouwen van de spelers zelf, maar ook voor de grootouders. Zoals aangehaald in sectie 2.1 speelden zij ook een rol bij de kinderopvang tijdens wedstrijden. Door de aanwezigheid van een kinderruimte of babysit konden de vrouwen aanwezig zijn bij de wedstrijden zonder zich de hele tijd over hun kinderen te ontfermen. Dit bevestigde Cécile tijdens haar interview:

“Tijdens de wedstrijd [was er] een ruimte met de nanny.
 Dus wij waren daar allemaal met onze kindjes.
 Onze kindjes speelden samen en we keken naar de wedstrijd samen.
 Na de wedstrijd kwamen de mannen
 En ja, dan waren alle families samen dus dan...
 Tuurlijk leer je elkaar dan veel beter kennen.”³⁰⁷

Voor de clubs had dergelijke accommodatie een bijkomend voordeel. Hoewel de vrouwen dit niet zelf aangaven, bleven hun echtgenoten opvallend langer spelen bij clubs waarvan zij aangeven dat er een spelershome aanwezig was of dat het contact met de andere spelerspartners goed was. Voor de clubs was dit, misschien zonder dat zij dit beseften, wel een factor die ervoor kon zorgen dat een speler al dan niet langer bleef. Hierbij is er wel de nuance dat de buitenlandse clubs waar de partners een minder contact tussen de vrouwen en minder toewijding vanuit de club naar hen ervaarden, vaak niet lang de werkgever van hun echtgenoot waren. Op de vraag wat in deze gevallen juist de oorzaak was en wat het gevolg, kan dit onderzoek geen eenduidig antwoord bieden. Dit kan eventueel onderwerp vormen voor een bijkomstig, aanverwant onderzoek.

De verschillende clubs waar de echtgenoten van de geïnterviewde vrouwen speelden, zorgden al dan niet intentioneel voor de goede contacten die de vrouwen ervaarden met andere spelerspartners, door hen samen te zetten. De vrouwen zelf speelden ook een rol om

³⁰⁶ Stefanie Gazmin e.a., ‘What about the Family? Onboarding Athletes’ Entourage into Professional Sport Organizations’, *Journal of Applied Sport Psychology* 35, nr. 3 (2023): 401.

³⁰⁷ [Cécile], 14 maart 2024 00:42:19.

nieuwe partners te verwelkomen. Voor spelers die uit het buitenland kwamen of niet de taal van de meeste anderen spraken, deden de vrouwen moeite om hen te betrekken. In het werk van Gazman geven verschillende vrouwen van Amerikaanse sporters aan dat het de meer ervaren vrouwen waren die hiertoe het initiatief nemen.³⁰⁸ Sandra beaamde deze bevindingen vanuit haar eigen ervaringen:

“We probeerden dat te integreren.

We probeerden ze wel bij de groep te betrekken en dat was meestal omdat wij de oudsten waren.

Dat heb ik echt wel geprobeerd.

Als wij ergens naartoe gingen zei je van: ‘Ja kom we gaan.’

Maar dat was niet gelijk dat we nu [een] Whatsappgroepje hebben, dat je zegt van: ‘Kom.’

Toen was dat echt wel proberen iedereen op te bellen dat iedereen mee was.”³⁰⁹

Dat de vrouwen in periodes waarin hun echtgenoten afwezig waren op elkaar aangewezen waren, maakte dat zij zelf een sociale kring vormden. Zij trokken met elkaar op en gingen onder meer mee bij Europese verplaatsingen, uitstappen die meestal van de club uit georganiseerd waren. Voor de vrouwen maakte de voetbalactiviteit van hun echtgenoot een groot deel uit van hun eigen sociale leven uit. In sommige gevallen belemmerde de club het sociale leven van de speler en zijn partner, zoals in het geval van Dorine en Johan:

“In het buurland mochten wij bijvoorbeeld vanaf donderdagavond 19u...

Mochten wij niet meer signaleerd worden in de stad tot het wedstrijd was.

[...]

Wij moesten thuisblijven.

Uit eten gaan [hebben wij] nooit gedaan hè.”³¹⁰

In andere gevallen gingen de speler en zijn partner op een zeer professionele manier met zijn sport om en wijdden ze zich hier volledig aan. Hierdoor was de belangrijkste vorm van sociaal contact dan ook de wedstrijd, aldus ook bij Emma:

“Het is uw sociaal leven hè...

Uw sociaal leven bestaat uit dat weekend.

³⁰⁸ Gazmin e.a., ‘What about the Family?’, 402.

³⁰⁹ [Sandra], 5 april 2024, 00:42:56.

³¹⁰ [Dorine], 16 maart 2024, 00:05:42.

Naar die matches gaan en dat is ook iets dat je pas achteraf merkt zo.
 Vrienden...
 Met vrienden weg gaan of zo ja, wij zeiden altijd neen.”³¹¹

De grote rol van de sport in het sociale leven is een bevinding die Thompson in haar onderzoek ook bij verschillende vrouwen hoorde.³¹² Zij spreekt hier van een overlapping tussen het werk van de echtgenoot, de gezinszorg van de vrouwen en de vrije tijd.

Wanneer de vrouwen op uitstap waren door de sport van hun echtgenoot, zij het bij Europese uitwedstrijden of tijdens een Europees- of Wereldkampioenschap, ervaarden zij dit als een deel van de mooiere momenten die het voetbal hen heeft gebracht. Hierbij gaven de vrouwen aan dat hun generatie zich in een nieuw tijdperk bevond, waarin er voor de partners al meer mogelijkheden waren. Agnès zag dat ook bestuursleden en trainers overstag gingen wat betreft de aanwezigheid van partners:

“De periode voor mij
 Dat die dames helemaal niet op een wereldbeker [werden uitgenodigd]. [...] Maar langs de andere kant begonnen ze ook wel te begrijpen denk ik
 Dat de...
 Dat het misschien wel niet slecht was dat de vrouwen even overkwamen.”³¹³

Hun periode beschreef Emma, zoals de openingsquote van dit hoofdstuk al aangaf, als een fijne tijd waarin er naar hun mening nog niet te veel aandacht was voor de partners van voetballers. Dit zag zij, samen met de andere vrouwen, evolueren naar een periode waarin er naar eigen zeggen een *overload* was aan aandacht voor spelersvrouwen.³¹⁴ Hun eigen bevindingen kwamen op zekere hoogte ook overeen met het uitgangspunt van Bullen, wat betreft de start van het WAG-tijdperk, namelijk het begin van de 21ste eeuw.³¹⁵

Ten slotte bespraken de verschillende vrouwen ook het proces dat thuis plaatsvond wanneer er sprake was van mogelijke transferaanbiedingen. Hierbij kwamen twee zaken duidelijk naar voren. Ten eerste gaven verschillende vrouwen aan dat zij bereid waren mee

³¹¹ [Emma], 27 april 2024, 00:34:01.

³¹² Thompson, *Mother's Taxi*, 98-99.

³¹³ [Agnès], 4 april 2024, 00:21:28.

³¹⁴ Ibid., 00:10:30.

³¹⁵ Bullen, *Media Representations of Footballers' Wives*, 55.

te verhuizen tijdens de spelerscarrière, naar minder verre en verre locaties. Dorine bekeek deze opoffering vanuit een rationele hoek, al had ook zij haar limieten:

“Maar had hij nu gezegd: ‘Kijk ik moet morgen naar Spanje of naar dingen.’
 Dan had ik dat ook gedaan. [...]
 Ja omdat...
 Ik weet ook, die carrière gaat zo rap voorbij.
 Dan had ik dat wel overwogen.
 Maar je had niet moeten zeggen: ‘Ik ga naar China.’
 Dat weet hem.
 Dat mag hij hè, maar wij gaan niet mee.”³¹⁶

Ten tweede gaven de vrouwen ook mee hoe de besprekingen thuis liepen en wisten zij te vertellen dat zij wel degelijk inspraak hadden in de transfers van hun mannen. Roderick bevestigt deze inspraak in zijn werk, waarin hij het principe van de ‘trailing wife’, zoals eerder aangehaald in sectie 1.2, niet langer als de norm beschrijft tijdens de jaren 1990.³¹⁷ Dit staat in schril contrast met de visie van enkele spelers die Roderick interviewde voor zijn boek, die wel nog voorstander waren van dit archaische denkbeeld.³¹⁸

Een belangrijke reden waarom het leven van de ‘trailing wife’ niet gemakkelijk was voor de verschillende vrouwen, was dat zij bij een verhuis vaak instonden voor de vele aspecten om het voetbal heen. Zij waren onder meer belast met het uitzoeken van een huis wanneer de club dit niet aanbood en moesten op zoek gaan naar een school voor hun kinderen. Hoewel de vrouwen dit niet aangaven als een stressfactor, geeft Roderick dit aan als een belangrijke factor voor stress binnen de literatuur rond een verhuizing in functie van een job.³¹⁹ Cécile vertelde hierover dat zulke verhuizingen ook het karakter van de vrouw testten:

“Maar als je zo het prototype dat afgeschilderd wordt in de media [bent]
 Dan denk ik niet dat je dat aan kunt.
 Als je niet zelfstandig bent en ondernemend bent
 Dan denk ik dat je heel ongelukkig bent.
 Want je moet in alles uw plan trekken

³¹⁶ [Dorine], 16 maart 2024, 00:49:01.

³¹⁷ Roderick, *The Work of Professional Football*, 138.

³¹⁸ Ibid., 140.

³¹⁹ Roderick, *The Work of Professional Football*, 135-36.

Bijvoorbeeld bij elke verhuis.
Ja, Wim die vertrok van de een...
Van het ene land naar het ander.
Met zijn voetbalschoenen in één hand.
En zijn tandenborstel in de ander. [...]
Terwijl jij moet dan wel zorgen dat dat allemaal...
Dat alles geregeld wordt hè daarachter.
En jij kunt beginnen in uw kartons te duiken.”³²⁰

³²⁰ [Cécile], 14 maart 2024, 00:22:47.

2.4 Resultaten

De voetbalwereld had duidelijk een allesomvattende impact op zowel de speler als zijn omgeving. Zowel professioneel als privé speelde voetbal een belangrijke rol in de beslissingen die de koppels in deze periode namen. Hierbij had de vrouw een niet te onderschatten rol in de carrière van haar echtgenoot, zij het door hem te steunen, ervoor te zorgen dat allemaal zaken naast het voetbal in orde waren of door voor de kinderen te zorgen. Dat de media dit niet altijd naar buiten bracht, zagen de vrouwen niet als een nadeel. Hierdoor konden zij redelijk in de luwte leven in een periode voor de constante aanwezigheid van fototoestellen en camera's. Ze leefden als het ware in een 'liminal space', waarbij zij zich niet in het hegemoniaal centrum bevonden van de mannelijke voetbalwereld, maar zich tegelijk niet helemaal aan de marge van deze wereld bevonden.³²¹ Een belangrijke nuance hierbij is dat deze 'liminal space' specifiek gelieerd is aan de generatie van de jaren 1980 en 1990, voor dat de aandacht voor partners van voetballers toenam.

Dit hoofdstuk is slechts een aanzet voor een onontgonnen tak binnen de sportgeschiedenis. Partners van voetballers, en sporters in het algemeen zijn uitgelezen personen voor mondelinge geschiedenis. Hun ervaringen zijn talrijk, en zij bieden een subaltern perspectief binnen de sportgeschiedenis. Daarnaast vormt de 'liminal space' waarin zij zich bevinden een interessant uitgangspunt om inzichten te verwerven uit de sportwereld, van personen die zich op de rand hiervan bevonden. De ervaringen uit dit hoofdstuk komen van zes vertellers, wat de bevindingen uit dit hoofdstuk zeker niet sluitend maken. Verder is het onder andere nog mogelijk vrouwen uit een andere tijdsperiode te onderzoeken, of buitenlandse vrouwen waarvan de partner lange tijd in België heeft gevoetbald.

³²¹ Bjørn Thomassen, *Liminality and the Modern: Living Through the In-Between* (London: Routledge, 2016), 1-18.

Conclusie

Dit onderzoek trachtte door middel van personderzoek na te gaan hoe partners van voetballers in de Vlaamse sportpers verschenen. Via tekstuele en visuele representaties kon dit onderzoek een beeld krijgen van de verschillende manieren waarop partners van voetballers in deze media verschenen in de jaren 1980 en 1990. Daarnaast zorgde ervaringen van vrouwen door middel van interviews voor een beter inzicht in sporthuwelijken, meer specifiek op voetbalhuwelijken. Door dieper in te gaan op sportief- en privévlak verkreeg dit onderzoek een beeld van de levens van vrouwen die met een voetballer samen waren, vanaf de jaren 1980 tot heden.

Wat betreft het hoofdstuk rond representaties van de sportpers over partners van voetballers kwamen verschillende zaken bij dit onderzoek naar boven. Allereerst was de aandacht van de vakpers voor de partners van voetballers in de onderzochte periode van 1978 tot 1997 niet uitzonderlijk groot. 32 Vermeldingen van partners van spelers op 465 onderzochte edities van het sportkatern van *Het Laatste Nieuws* is niet veel te noemen. Daarnaast kwamen uit de meer dan 1000 sport- en voetbalmagazines 164 artikels waarin de partner van iemand uit het voetbalmilieu via woord of beeld aan bod kwam. Dit alles verspreid over een periode van 18 jaar, uitgezonderd de twee speciale edities. Ermee rekening houdend dat liefst 19 artikels, meer dan 10%, uit de twee speciale edities van *Sport '70* kwamen, geeft aan dat de sportpers niet al te veel aandacht besteedde aan de vrouwen van voetballers. Toch kwamen verschillende vormen van representaties voor.

De verschillende vormen van representatie toonden de partners van voetballers voornamelijk vanuit een zeer klassiek genderpatroon. De nadruk op de rol van de vrouw als opvoedster van de kinderen, behoeder van het thuisfront en steun en toeverlaat viel zowel bij tekstuele als bij visuele representaties op. Bij de afbeeldingen vielen de vrouwen echter ook op door poses en houdingen waarbij zij zelf, en niet hun voetballende echtgenoot, als dominante factor verscheen. Dat dit daadwerkelijk de bedoeling was van de fotografen met dienst valt te betwijfelen vanwege de vaak mannelijke fotografen verantwoordelijk voor de beelden, maar de afbeeldingen spraken voor zich.

Een opvallende afwezigheid bij de visuele representaties was de seksualisering van de partners, wat gezien de tijdsgeest waarin de magazines verschenen, geen evidentie was. Een nieuwigheid ten opzichte van gelijkaardig onderzoek, zoals dat van Clayton en Harris of Domeneghetti, was de non-stereotiepe representatie van de echtgenotes en partners van voetballers.³²² Hoewel ze slechts in beperkte mate voorkwamen, was deze vorm van representatie significant genoeg om rekening mee te houden bij de onderzoeksresultaten. Door dieper in te gaan op de vrouwen als persoon, met hun eigen leven en bezigheden, slaagden een aantal artikels erin het heersende perspectief rond vrouwen van voetballers te doorbreken.

De belangrijkste nuance uit dit deel van het onderzoek ligt in het type van persbronnen dat dit onderzoek onderzocht. Mogelijks had een andere focus verschillende onderzoeksresultaten bekomen, wat tegelijk de mogelijkheden voor vervolgonderzoek aangeeft. Verder doet dit onderzoek ook geen uitspraken over eventuele culturele factoren van het onderzochte geografische gebied, aangezien enkel Vlaamse bronnen voorwerp van het onderzoek waren. Ook hier liggen verschillende mogelijkheden om verder onderzoek naar te doen.

De vrouwen die door middel van interviews voor dit onderzoek meewerkten, boden een schat aan informatie, wat de kracht van mondelinge geschiedenis weergeeft. De ervaringen van de vrouwen uit dit onderzoek waren tot op zeker hoogte gelijk. Ze gaven allemaal aan het leeuwendeel van het huishouden voor hun rekening te nemen maar plaatsten dit tegelijkertijd binnen het perspectief van de beroepsomstandigheden van hun partner. Deze bevindingen kwamen sterk overeen met de bestaande literatuur rond sporthuwelijken, en huwelijken met een dominante mannelijke carrière in het algemeen.³²³ Tegenstrijdig aan de onderzoeksresultaten van Thompson en Ortiz gaven de vrouwen weinig negatieve ervaringen aan over hun privéleven met een bekende voetballer.³²⁴ Dit zou een neveneffect kunnen zijn van het feit dat de meeste vrouwen tot op heden nog getrouwd zijn met hun

³²² Clayton en Harris, 'Footballers' wives', 332; Domeneghetti, "'On Me Bed, Son'", 884-85.

³²³ Finch, *Married to the Job*; Gmelch en San Antonio, 'Baseball Wives'; Gazmin e.a., 'What about the Family?'

³²⁴ Thompson, *Mother's Taxi*, 96; Ortiz, *The Sport Marriage*, 7.

partner, maar ook de vrouw die niet langer met haar partner samen was, bleek hoofdzakelijk positief.

Over de media-aandacht tijdens de spelerscarrière van hun echtgenoten hadden de vrouwen niet per se verschillende herinneringen. Hier spraken zij voornamelijk over de beperkte mate van persaandacht, wat overeenkomt met het geringe aantal representaties van het personerozoek. Het was vooral over de trainerscarrière, die zich tot op heden afspeelt in een mediarijk landschap, dat meerdere vrouwen negatieve herinneringen bovenhaalden. Hun negatieve ervaringen lagen in lijn met verschillende andere bevindingen rond media-aandacht van bekende mensen, zoals de effecten op onder andere de kinderen en (schoon)ouders

Wat de voetbalwereld zelf betreft, kwamen vooral de positieve elementen naar boven van hun bestaan als partner van een voetballer. Ze deden melding van de fijne momenten met andere partners, de verbondenheid en de gedeelde vreugde die hen tot op heden bij weerzien verbindt. Dat hun sociale kring grotendeels vorm kreeg binnen de wereld waarbinnen hun partner actief was, lag in lijn met de literatuur.³²⁵ Wat betreft geografische flexibiliteit gaven de vrouwen een grotere bereidheid tot verhuizen aan dan de respondenten uit onder andere het werk van Thompson en Ortiz.³²⁶ Hierbij ligt de nuance in de afstanden, die bij het Australische en Amerikaanse onderzoek van bovenvermelde academici veel groter waren dan de veeleer Europese transfers die de verschillende voetballers maakten. Tenslotte keken de vrouwen ook met plezier terug op de trips die ze maakten wanneer hun echtgenotes in Europese clubcompetities aantraden, of deelnamen aan een Europees- of Wereldkampioenschap. Dit was voor hen één van de leukere voordelen van het beroep van hun echtgenoten.

De grotendeels positieve ervaringen van de vrouwen geven ook de limitatie van dit onderzoek weer. Doordat de geïnterviewden op één na allemaal nog getrouwd waren, hebben zij hoofdzakelijk positieve herinneringen aan deze periode. De vrouw die niet

³²⁵ Zie bijvoorbeeld Gazmin e.a., ‘What about the Family?’; Thompson, *Mother’s Taxi*.

³²⁶ Thompson, *Mother’s Taxi*; Ortiz, *The Sport Marriage*.

langer samen is met haar echtgenoot, bood enige nuance in dit onderzoek. Toch zouden meerdere respondenten met verschillende relatiegeschiedenissen een breder scala aan ervaringen kunnen bieden, evenals breder gedragen bevindingen.

Dit onderzoek heeft mij heel wat inzichten geboden in een onderzoeksveld waar ik tot aan de start van mijn onderzoek niet vertrouwd mee was. Subalterne geschiedenis met een focus op gender lag buiten mijn comfortzone, maar gaf mij de mogelijkheid een genuanceerder en vollediger beeld te krijgen op de sociale relaties binnen onze maatschappij en de sportwereld in het bijzonder. Hoe deze relaties tot uiting komen binnen de media en welke technieken deze hiervoor gebruikt waren inzichten die ik tot op heden nog niet had gevormd. Afsluiten doet dit onderzoek met de treffende woorden van Cécile, die vrouwen van voetballers beschreef zoals ik ze zelf ook ervaarde tijdens de verschillende gesprekken:

“Dat zijn vaak vrouwen met heel veel karakter
 Met heel veel persoonlijkheid.
 Want jij moet altijd zorgen...
 Want jouw man, ja, die pakt zijn dingen en gaat naar zijn werk.
 En jij moet altijd opnieuw zorgen dat je ergens geïnstalleerd zit. [...]
 Dus als jij niet ondernemend bent, dan gaat dat niet.
 En dat heeft niks met voetbal te maken.”³²⁷

³²⁷ [Cécile], 14 maart 2024, 01:37:40.

Bibliografie

Bronnen

- Agnès. Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 4 april 2024.
- Buyse, Frank en Marc Vermeiren. ‘Mister Michel wás Anderlecht’. *De Standaard*, 14 september 2022.
- Cécile. interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 14 maart 2024.
- de Graaf, Bram. *Voetbalvrouwen*. Amsterdam: Ambo/Anthos, 2008.
- Dorine. Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 16 maart 2024.
- Emma. Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 27 april 2024.
- Het Laatste Nieuws*: januari 1980-1995.
- Katleen. Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 7 maart 2024.
- Naegels, Tom. ‘David Beckham was maar een kapsel’. *De Standaard*, 14 oktober 2023.
- Sandra. Interview met een partner van een voormalige profvoetballer, 5 april 2024.
- Sportmagazine*: 1980-1983, 1992.
- Sport80 Magazine*: 1986-1987.
- Sport '70 Supermagazine: Blauwzwart Forever*: 3 mei 1978.
- Sport '70 Supermagazine: Voetbalidolen intiem*, 21 februari 1979.
- Sport '80*: 1980-1986.
- Sport '90*: 1987-1992.
- Voetbalmagazine*: 1992-1997.

Afbeeldingenlijst

Afbeelding 1: Johnny Dusbaba met gezin.	22
Afbeelding 2: René Vandereycken in vaderlijke, beschermende houding.	22
Afbeelding 3: Alex Czerniatynski met kind, uit 1989.	24
Afbeelding 4: Het gezin van Grażyna Loreth, met echtgenoot Włodek Lubański.	24
Afbeelding 5: Linda Verbesselt, vrouw van Jacky Munaron, kijkt haar gezin toe.	25
Afbeelding 6: Club Brugge speler Jean-Pierre Papin met kroost.	26
Afbeelding 7: Kersvers Gouden Schoen Jean Janssens en gezin.	26
Afbeelding 8: Lorenzo Staelens in een huiselijk tafereel.	27
Afbeelding 9: Florian Urban in niet al te actieve pose.	27
Afbeelding 10: Aad de Mos in de rol van entertainer.	28
Afbeelding 11: Trouwfoto Eric Gerets.	33
Afbeelding 12: Trouwfoto Danny Pfaff.	33
Afbeelding 13: Cisse Severeyns met partner op de achtergrond.	34
Afbeelding 14: Pascal Plovie op de voorgrond.	34
Afbeelding 15: Juan Lozano al zittend op de grond.	35
Afbeelding 16: Nebojša Krupniković ondersteund door echtgenote.	35
Afbeelding 17: Peter van Vossen onderaan de trap.	36
Afbeelding 18: Eli Ohana en vriendin.	37
Afbeelding 19: Leen met de subtiele handoplegging bij Marc Degryse.	37
Afbeelding 20: Mireille met de aanraking bij Bertrand Crasson.	37
Afbeelding 21: Frans van Rooij en echtgenote Jolanda.	38
Afbeelding 22: Patta Villanueva en Mavi Kempes.	42
Afbeelding 23: Gaby Schuster en haar zoon als voorbeelden van 'licensed withdrawal.'	43
Afbeelding 24: Rika Asselberghs wendt zich weg van de camera.	43
Afbeelding 25: Mieke Janssen met kinderen op school.	46
Afbeelding 26: Titia Haan in de keuken.	46
Afbeelding 27: Nicole Timmermans met echtgenoot Danny De Cubber en haar kroost.	47
Afbeelding 28: Het gezin Muvala.	47
Afbeelding 29: Arlette Neckerbroek met haar toekomstige echtgenoot Paul Van Himst.	48
Afbeelding 30: Saskia De Bleckere met op de achtergrond haar echtgenoot Frank.	49

Werken

Abrams, Lynn. *Oral History Theory*. New York: Routledge, 2010.

Allen, Kim, en Heather Mendick. ‘Young people’s uses of celebrity: class, gender and “improper” celebrity’. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 34, nr. 1 (2013): 77-93.

Bandy, Susan J. ‘Gender and the “cultural turn” in the study of sport and physical cultures’. *Sport in Society* 19, nr. 5 (2016): 726-35.

Beckham. Netflix, 2023.

Bensimon, Moshe, en Ehud Bodner. ‘Playing With Fire: The Impact of Football Game Chanting on Level of Aggression1’. *Journal of Applied Social Psychology* 41, nr. 10 (2011): 2421-33.

Biefeld, Sharla D., Ellen A. Stone, en Christia Spears Brown. ‘Sexy, Thin, and White: The Intersection of Sexualization, Body Type, and Race on Stereotypes about Women’. *Sex Roles* 85, nr. 5-6 (2021): 287-300.

Bullen, Jennifer. *Media Representations of Footballers’ Wives: A Wag’s Life*. New York: Palgrave Macmillan, 2014.

Claffey, Sharon T., en Kristin D. Mickelson. ‘Division of Household Labor and Distress: The Role of Perceived Fairness for Employed Mothers’. *Sex Roles* 60, nr. 11 (2009): 819-31.

Clayton, Ben, en John Harris. ‘Footballers’ wives: the role of the soccer player’s partner in the construction of idealized masculinity’. *Soccer & Society* 5, nr. 3 (2004): 317-35.

Connell, Raewyn. 'An Iron Man: The Body and Some Contradictions of Hegemonic Masculinity'. In *Sociological Perspectives on Sport*. Routledge, 2015.

Connell, Raewyn W. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press, 2005.

De Bens, Els, en Karin Raeymaeckers. *De Pers in België: Het verhaal van De Belgische Dagbladpers. Gisteren, Vandaag en Morgen*. Leuven: Lannoocampus, 2007.

De Block, Thomas. 'Een genderneutrale sportverslaggeving? Een onderzoek naar de representatie van atleten in de Vlaamse dagbladpers.' Onuitgegeven masterproef, Lessius Antwerpen, 2012.

Domeneghetti, Roger. "'On Me Bed, Son": The (Re)Presentation of (Emphasised) Femininity in English "Tabloid" Newspaper Coverage of Euro 2016'. *International Review for the Sociology of Sport* 54, nr. 7 (2019): 873-87.

Duncan, Sam. *The Digital World of Sport: The Impact of Emerging Media on Sports News, Information and Journalism*. Anthem Press, 2020.

Fairclough, Norman. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London and New York: Longman, 1995.

Ferguson, Jill Hicks, Peggy J. Kreshel, en Spencer F. Tinkham. 'In the Pages of Ms.: Sex Role Portrayals of Women in Advertising'. *Journal of Advertising* 19, nr. 1 (1990): 40-51.

Finch, Janet. *Married to the Job: Wives' Incorporation in Men's Work*. G. Allen & Unwin, 1983.

Fletcher, Thomas. *Negotiating Fatherhood: Sport and Family Practices*. Springer Nature, 2019.

Gazmin, Stefanie, Cailie S. McGuire, Alex J. Benson, en Luc J. Martin. ‘What about the Family? Onboarding Athletes’ Entourage into Professional Sport Organizations’. *Journal of Applied Sport Psychology* 35, nr. 3 (2023): 392-411.

Geysen, Line. ‘De representatie van het vrouwenvoetbal en de voetbalspeelster in de Vlaamse media’. Onuitgegeven masterproef, Katholieke Universiteit Leuven, 2017.

Gmelch, George, en Patricia Mary San Antonio. ‘Baseball Wives: Gender and the Work of Baseball’. *Journal of Contemporary Ethnography* 30, nr. 3 (2001): 335-56.

Goffman, Erving. *Gender Advertisements*. London: The Macmillan Press LTD, 1979.

Grappendorf, Heidi, Jason Simmons, en Meg Hancock. ‘‘I Will Go to the Game, While You Stay Home with the Kids’: Gender Role Expectations and Sport Fan-Family Conflict’. *Journal of Global Sport Management* 8, nr. 1 (2023): 322-39.

Hall, M. Ann. ‘The Discourse of Gender and Sport: From Femininity to Feminism’. In *Gender and Sport: A Reader*. New York: Routledge, 2001.

Jones, Katharine W. ‘Female Fandom: Identity, Sexism, and Men’s Professional Football in England’. *Sociology of Sport Journal* 25, nr. 4 (2008): 516-37.

Keith, Pat M., en Timothy H. Brubaker. ‘Adolescent Perceptions of Household Work: Expectations by Sex, Age and Employment Situation’. *Adolescence* 15, nr. 57 (1980): 171-82.

Kian, Edward M., en Marie Hardin. ‘Framing of Sport Coverage Based on the Sex of Sports Writers: Female Journalists Counter the Traditional Gendering of Media Coverage’. *International Journal of Sport Communication* 2, nr. 2 (2009): 185-204.

Kian, Edward M., Janet S. Fink, en Marie Hardin. ‘Examining the Impact of Journalists’ Gender in Online and Newspaper Tennis Articles’. *Women in Sport & Physical Activity Journal* 20, nr. 2 (2011): 3-21.

Lachance-Grzela, Mylène, en Geneviève Bouchard. 'Why Do Women Do the Lion's Share of Housework? A Decade of Research'. *Sex Roles* 63, nr. 11-12 (2010): 767-80.

Lachover, Einat. 'Signs of Change in Media Representation of Women in Israeli Politics: Leading and Peripheral Women Contenders'. *Journalism* 18, nr. 4 (2017): 446-63.

Lavoi, Nicole M. 'Gender and Sport Media'. In *Gender Relations in Sport*, 39-52. Rotterdam: SensePublishers Rotterdam, 2014.

Lester, Paul Martin, en Susan Dente Ross. *Images That Injure: Pirtocrial Stereotypes in the Media*. Westport: Praeger Publishers, 2003.

MacIntyre, Tadhg E., Marc Jones, Britton W. Brewer, Judy Van Raalte, Deirdre O'Shea, en Paul J. McCarthy. 'Editorial: Mental Health Challenges in Elite Sport: Balancing Risk with Reward'. *Frontiers in Psychology* 8 (2017).

Majstorovic, Dunja, en Gordana Vilovic. 'The Presence and Depiction of Women on the Front Pages of Croatian Daily Newspapers: In the Service of Promoting Gender Stereotypes?' *Medijske Studije* 8, nr. 16 (2017): 6-22.

Mandal, Eugenia. 'Sacrifices of Women and Men in Close Relationships: The Types and Structure of Sacrifices. The Approach and Avoidance Motives for Making Sacrifices'. *Current Issues in Personality Psychology* 8, nr. 4 (2020): 317-28.

McClure, Mark, Brett Cooke, Joseph Elphingstone, Samuel Schick, Kyle Paul, Achraf Jardaly, Eugene Brabston, Amit Momaya, en Brent Ponce. 'Orthopedic Consequences of Modern Gladiators: A Systematic Review of Lower Extremity Musculoskeletal Issues in Retired NFL Players'. *The Physician and Sportsmedicine* 51, nr. 6 (2023): 539-48.

McKay, Jim, Michael A. Messner, en Donald Sabo. *Masculinities, Gender Relations, and Sport*. New York: Sage, 2000.

Messner, Michael A. 'Sports and Male Domination: The Female Athlete as Contested Ideological Terrain'. *Sociology of Sport Journal* 5, nr. 3 (1988): 197-211.

Morris, Desmond. *The Soccer Tribe*. Londen: Cape, 1981.

Onwumechili, Chuka, en Unwana Akpan. 'African Footballers' Wives: "Those Paid Dollars and Pounds, Their Head Is Not Five!" *International Review for the Sociology of Sport* 56, nr. 5 (2021): 641-57.

Ortiz, Steven M. *The Sport Marriage: Women Who Make It Work*. Urbana, Chicago and Springfield: University of Illinois Press, 2020.

Ortiz, Steven M. 'Using Power: An Exploration of Control Work in the Sport Marriage'. *Sociological Perspectives* 49, nr. 4 (2006): 527-57.

Ortiz, Steven M. 'Women Caring for Retired Men: A Continuation of Inequality in the Sport Marriage'. *Sociology of Sport Journal* 38, nr. 3 (2021): 293-301.

Papanek, Hanna. 'Men, Women, and Work: Reflections on the Two-Person Career'. *American Journal of Sociology* 78, nr. 4 (1973): 852-72.

Parker, A. 'Soccer, Servitude and Sub-cultural Identity: Football Traineeship and Masculine Construction'. *Soccer & Society* 2, nr. 1 (2001): 59-80.

Pingree, Suzanne, Robert Parker Hawkins, Matilda Butler, en William Paisley. 'A Scale for Sexism'. *Journal of Communication* 26, nr. 4 (1976): 193-200.

Rockwell, Donna, en David Giles. 'Being a Celebrity: A Phenomenology of Fame'. *Journal of Phenomenological Psychology* 40, nr. 2 (2009): 178-210.

Roderick, Martin. *The Work of Professional Football*. Taylor & Francis, 2006.

Roderick, Martin J. ‘An Unpaid Labor of Love: Professional Footballers, Family Life, and the Problem of Job Relocation’. *Journal of Sport and Social Issues* 36, nr. 3 (2012): 317-38.

Rodríguez García, Magaly, en Amandine Lauro. ‘Belgian History and the Making of Marginality and Subalternity’. *Journal of Belgian History* 46, nr. 1 (2016): 10-35.

Rowe, David. ‘Big Defence: Sport and Hegemonic Masculinity’. In *Gender, Sport and Leisure: Continuities and Challenges*. Aachen: Meyer & Meyer, 1997.

Schroeder, Jonathan. ‘Critical Visual Analysis’. In *Handbook Of Qualitative Research Methods In Marketing*. Northampton: Edward Elgar Publishing Limited, 2006.

Shorey, Shefaly, en Esperanza Debby Ng. ‘A Social–Ecological Model of Grandparenting Experiences: A Systematic Review’. *The Gerontologist* 62, nr. 3 (2022): e193-205.

Siswati, Endah. ‘Women’s Attitude towards Representation of Women Domestication in Advertisement’. *Masyarakat, Kebudayaan Dan Politik* 32, nr. 1 (2019): 80-94.

Spivak, Gayatri Chakravorty. ‘Can the Subaltern Speak?’ In *Marxism and the Interpretation of Culture.*, 271-313. Basingstoke: Macmillan, 1988.

Şahin, Melis Akay, en Mehmet Açıklan. ‘Gender Representation in Elementary and Middle School Social Studies Textbooks in Turkey’. *Journal of International Women’s Studies* 22, nr. 1 (2021): 417-445.

Thébaud, Sarah, Sabino Kornrich, en Leah Ruppner. ‘Good Housekeeping, Great Expectations: Gender and Housework Norms’. *Sociological Methods & Research* 50, nr. 3 (2021): 1186-1214.

Thomassen, Bjørn. *Liminality and the Modern: Living Through the In-Between*. London: Routledge, 2016.

Thompson, Shola M. *Mother's Taxi: Sport and Women's Labor*. New York: State University of New York Press, 1999.

Trujillo, Nick. 'Hegemonic Masculinity on the Mound: Media Representations of Nolan Ryan and American Sports Culture: Critical Studies in Mass Communication'. *Critical Studies in Mass Communication* 8, nr. 3 (1991): 290.

Van Houtte, Christ'l. 'De samensmelting van Sport 80 en Sportmagazine'. Onuitgegeven masterproef, Provinciaal Hoger Instituut, 1989.

Vincent, John, John S. Hill, en Jason W. Lee. 'The Multiple Brand Personalities of David Beckham: A Case Study of the Beckham Brand'. *Sport Marketing Quarterly* 18, nr. 3 (2009): 173-80.

Vincent, John, Edward Kian, en Paul M. Pedersen. 'Flying the flag: gender and national identity in English newspapers during the 2006 World Cup'. *Soccer & Society* 12, nr. 5 (2011): 613-32.

Walsh-Childers, Kim. 'Women as sex partners'. In *Images that Injure: Pictorial stereotypes in the media*, 141-48. Westport: Praeger Publishers, 2003.

Webb, Shelley. *Footballers' Wives Tell Their Tales*. Yellow Jersey Press, 1998.

Yardley, Elizabeth, Morag Kennedy, en Liam Brolan. 'Footballer, Rich Man, Celebrity, Consumer: Media Blindness and the Denial of Domestic Abuse in the Stephanie Ward and Danny Simpson Case'. *Crime Media Culture* 15, nr. 3 (2019): 479-502.